

ვისდრძეაღ

საინტელექტუალური
კულტურისთვის

ზ ი ნ ა ა რ ს ი

პ ე ე შ ი ა:

აკაკი—რჩევა

ს. აბაშელი—ჩრდილი

ს. ბერეჟიანი—როსკიპი

გელა—რომი

დუტუ მეგრელი—თოვლი

იასამანი—წყლოლები

ობოლი მუშა—სისხლის ცვარები

ვარ. რუხაძე—როს ცისკარი იფეთქებს

ი. ტოფაძე—დღეს მეცა ვმღერი

გ. ქუჩიშვილი { 1. ქარხანაში
2. სამხედრო გზაზე

ბ ე ლ ე ტ რ ი ს ტ ი კ ა:

შიო არაგვისპირელი—გაბზარული გული

ვასილ ბარნოვი—ყვავილი მიმომავალი

არჩილ რუხაძე—ნაზი ყვავილი

ლევო ქიაჩელი—Escalade

კ რ ი ტ ი კ ა:

ივ. გომართელი—სალიტერატურო შენიშენები

აკაკი პაპავა—ფიქრები თეატრის კრიზისზე

გ. სვ—სკ—ლი—ჩემი აზრი

ავტორები მოთავსებულია ანბანზე

899.969.1(05)

ც-67
ქრონოლოგიური
ზიგლოტიკა

ს ი ს ნ რ ტ ყ ე ლ ა

ყოველ-თვიური ჟურნალი

ბოეზია ☆☆☆☆
ბელეტრისტიკა
დრამა ☆☆☆☆
ქრიტიკა ☆☆☆
ზიგლოტიკა

№ 6
მ ა ი ს ი
1920

~~1859~~
პ.პ.
F 5806
~~ქრონოლოგიური~~

კ მ ე ზ ი ე

005

ა კ ა კ ი

რ ი მ ე ლ ¹⁾

(ზოგიერთების საპასუხოდ)

„შენი გზა აღმაფრენაა
და მარტო ჩანგი ხელობა!
დაბლა ქვეყანას რას არგებს
შენი ზრუნვა და მსჯელობა?“

ჰაერში მოჭიკჭიკე ხარ,
ზე ანატაკი ტოროლა!
ქვეყანას ზოგიერთები—
ვეყოფით თვითო-ოროლა.

ჩვენ დაგვაცადე! ჩვენ ვიცით,
რაც უნდა ჩვენსა მხარესა.
შენ წადი და ესაუბრე
ვარსკვლავებს, მზეს და მთვარესა“.

ასე ურჩევდენ მგოსანსა
ხოხონიკა და ტეტია. —
ერთი მათგანი ბრიყვია
და მეორე კი ცეტია.

ჯერ არ იციან არც ერთმა,
თუ „რა ხილია ხურმაო?“
„ჩემზე მეტს რომ იწველიდეს,
დამწიხლოს მე იმ ფურმაო“!..

¹⁾ დაუბეჭდავი ლექსი აკაკი წერეთლისა. დაწერილია 1868 წ., ცნობილ პოლემიკის დროს გრიგოლ ორბელიანსა და გრიგოლ დადიანს შორის. გადმოღებულია მგოსნის დედანიდან სისწორით.

ს. აბაშელი

ჩ რ დ ი ლ ი

სალამოს სინაზე ქალური.
 შრიალი შუქის და ჩრდილისა.
 მთის ვაღმა მთვარე ნამგალური.
 ჰაერში სიწყნარე ძილისა.
 ოცნება ცრემლით მოკალული.
 სიმშვიდე დაფერფლილ გრძნობისა.
 და გულში ჩუმი სიბრალოელი
 უდროოდ გამქრალის ყრმობისა.

ს. ბერეჟიანი

რ მ ს კ ი პ ი

მიბინდულ ქუჩებს ესტუმრება მორთული ქალი,
 შეცხებულ სახეს მოგანათებს მღვრია ლოდინით;
 თვალს ჩაუკრავთ და წამოგყვებათ გველურ ზოზინით;
 ნაპერწკალს სისხლში გააღვივებს ტანი დამღრალი.

ბნელი სასტუმრო ჩაგხუტებთ ბინძური ხელით,
 აღმური ვნების მდიდარ ქისას არ დაინანებს;
 აჟურის ჩულქში ჩაიკეცავს ხუთ თუმნიანებს;
 სანათი ქრება და ფერების ცეკვას მოვლით.

ბოხი ხველებით შეიჭრება ისევ ქუჩებში;
 მიფერფლილ გრძნობებს კვლავ მოელის ცეცხლი მუშტარის;
 მისთვის ერთია ვინც იქნება მისი სტუმარი,
 მისთვის ერთია ვინ აკოცებს ჩამქრალ ტუჩებში. ✓

ნათელი დილა შეეცვლება სიზმრის სავანეთ,
 მიღანდულ ფიქრებს სიგარეტის კომლი იამა!
 მთრთოლვარე ხელით იფურცლება კუბრინის „ЯМА“,
 დობილთ უძახის: „შენდობისთვის დავაგვიანეთ!“

სუფთა სოფელში გაიზრდება უგულო ბავშვი;
 გარყვნილ დედილოს მოეხვევა ჩუმი გოგონა,
 უმანკობა მოკლე კაბამ მას მოაგონა:
 „ქალწულო დედავ, ნუ, ნუ ჩასვამ ჩემს შვილს ჩემს ნავში!“

მიბინდულ ქუჩებს ესტუმრება სნეული ქალი,
 ზანტი ზოზინით მიაკითხავს ნაცნობ მიკიტანს;
 „დამისხი ჩქარა, თორემ გული მეტს ვერ აიტანს!“
 ნაცნობ პროფილებს გააცინებს როსკიპი მთვრალი.

გ ე ლ ა

რ მ მ ი

I

მოგივლის გრძნობა, შემოსილი ფერად მანტიით,
 იქ თვალ-წინ ღელვით გადიშლება დიდება მზისა,
 გაივლი ქუჩებს ცად აზიდულ კოშკთა ორგით
 და მოფრინდება მახარობლად ფერია დღისა!
 მოგვევლინება ცის ტალღებათ შადრევანები,
 ლამაზ მოედნებს ინახულებ ურიცხვ ძეგლებით,
 და იქ სიცოცხლის აიაზმით გაიბანები,
 სიკვილს გააკრავ ცის სვეტებზე მძლავრის ხელებით!..
 მოღლილ ყვავილებს შორს გადისვრი თავ-განწირული,
 და ლტოლვის რაშებს მოუწოდებ წინ გასაფრენათ,
 გინდა მალულად მოიტაცო რომულის გული
 მისი ველური სილამაზის გამოსაფენათ!..
 დიდების ძეგლებს დაედევნე--მოგიწოდებენ,
 სიცოცხლის ნაშთი მრავალია—მარგალიტები,
 აქ ტრიბუნაზე კაი-გრაკებს მოიწონებენ,
 სად ციცერონის მაღლით სჭექდა მძლავრი სიტყვები!
 ნგრეულ სამყაროს გადახედე უძველეს რომის
 პლებე ვერ პოვო, ვერც პატრიცი პატივ-მოყვარე,
 ნახე დიდება დანგრეული ძველი აღდგომის,
 მკვლელი ცეზარის აქ ისვენებს კოშკი მდუმარე!..
 უმანკო ვესტებს ინახულებ შვენიერებით—
 სად უქრობ ცეცხლის მფარველები წარმოდგებიან,
 მიახლოვებას უარყოფენ ნაზი ხელებით,
 ბანოვანები შადრევნებში თითქო კრთებიან!..
 და კალიგულა გადმოდგება განრისხებული
 იქ შავ სარდაფში მას განგმირავს ურჩი ჰერია,
 შორს კოლიზეუმს გადახედავ განცვიფრებული,
 ტიტანიური კედელთ მჩენი---საკვირველია!..

მიდამოვ ძველო! ჩამობურთულ შენს დიდ წარსულში
 ცხოვრება ეპოვე გადაშლილი მძლე თაიგულათ,
 ო, ძველო მხარეე! მძლეთ შეიქერ ამ დღით ჩვენს გულში,
 სიცოცხლის ტალღებს რო ისროდი კაცთა სადგურათ!..

დაინგრევიან უიმედოთ ზოგი ზღუდენი
 ჩვენ კი შენს ნაშთებს ავამღერებთ, წარსულო რომო,
 რომ გასულ დროის ამოვხატოთ კულტურის დღენი
 და წინ წავგზავნოთ სანუგეშოდ ძალა უზომო!..

II

ო, რომო, რომო!.. განახლებულ ცეცხლის კვიღში
 უზომო ფიქრებს მისცემია შენი გენია,
 და ახალ დროით გამოტყორცნილ დიად ძახილში
 დიად მნათობის სხივი უხვათ მოგიფენია!..

მოკვდა ნერონი— განადგურდა მისი სახლობა,
 სხვის გასართობათ არ კენესიან კაცთა შეიღები,
 დაიფრქვა სივრცით განახლების ფიქრთა გალობა,
 აქ ხელოვნების ამობრწყინდა ცელქი სხვები!..

მაშ, წამოდგეთ!.. მოიხადეთ ქუდები კრძალვით,
 და ნელა, ნელა მორიდებით შეაღეთ კარი,
 და დაინახეთ იმ კუთხიდან უჩინარ თვალთ
 ვინ ლაღადისობს ფრთებ-შესხმული, ვინ არს ცოცხალი!..

ნუ გწამს ღმერთები!.. ხელოვნების მარად მლოცველი,
 „პიეტროს გუმბათს“ და „ვატიკანს“ მიებარები,
 უმღერებ მიწას, ვით პირველი მახარობელი,
 და ქვეყნის შვილი მტოკავ ფრინველს დაედარები!..

მძლე ფიქრთა გროვა ფერად ღელვად ამობრწყინდება,
 მიქელ ანჯელოს სახეობა დადგება წინა,
 იქ რაფაელი ნაზი გრძნობით შემოფრინდება
 და გაიშლება სადიდებლათ ხელოვანთ ბინა!..

ამიყვანს მალლა ევ მიქელოს ფიქრთა ზოლები,
 მონობის ურჩი თვით შეგიპყრობს განდიდებული;
 აქ ჯოჯოხეთის საშიშ კედლებს ეამბორები,
 იქ ქანდაკება ავატოკებს თვით ავზნებული!..

და ხმით ოცნების მოგიწოდებს ნაზი მადონა,
 ო, ნეტარება! ვინ ვიხილე, ვინ არის იგი!
 ვინ წარმოგზავნა სადიდებლათ, ვინ მომაგონა
 მისი ციური სახეობა — და მზის წესრიგი!..

რაფაელს იქვე ხელ-დაკრებით შეევედრები,
 თავი-დახარო ვით ობოლმა მადონას წინ და
 მის მძლე კვარცხლობეკზე ჩამოღვარო კრძალვის ცრემლები,
 საგულ-ცისკროვნათ უგალობო ლოცვები წმინდა!..

აქ აფროდიტეს ქანდაკება აყვავილდება, —
 ვენერა მორცხვით მოსკურდება თმა დავარცხნილი,
 თვით აპოლონი ვერ მოითმენს, ახმატკბილდება,
 და სიყვარული გაიშლება, ვით დღის ყვავილი!..

მიქელ-ანჯელო უგალობებს თავის „აღდგომას“,
 „მოსეს“ უბრძანებს: „წამოდექი — არ ხარ უმწეო“
 და რაფაელი არ იკადრებს ვისმეს გაწყრომას:
 თვით ცეცხლის ალში გამოუხმობს: „ამოდი მზეო“!..

დე-ვინჩი სევდით წამოდგება სახე-რჩეული;
 „სავანაროლა“ ვინ ჩაჰკეტა საკანში აგრე;
 აქ ლავერენო შემოხედავს დაღუმებული
 იოვანეს თავს ვინ დაჰყურებს გლოვით, — მღუმარე!..

ვერ მოვისვენო დამშვიდებით ხელოვანთ ზღვაში,
 ქანდაკებანი ვით ცოცხალნი ნაზათ დგებიან,
 „ფერის ცვალება“ გაგაოცებს უსაზღვრო ცაში,
 უკვდავთ აჩრდილნი რა რიგ ღელვით ირაზმებიან!..

ო, რომო, რომო!.. განახლებულ ცეცხლის კივილში
 უზომო ფიქრებს მისცემია შენი გენია
 და ახალ დროით გამოტყორცნილ დიად ძახილში
 დიად მნათობის სხივი უხვათ მოგიფენია!..

მაშ, წამოდექით, მოიხადეთ ქუდები კრძალვით,
 და ნელა, ნელა, მორიდებით შეაღეთ კარი,
 და დაინახეთ იმ კუთხიდან უჩინარ თვალთ,
 ვინ ლაღადისობს ფრთებ-შესხმული, ვინ არს ცოცხალი!..

ღუბუ მებრელი

თ მ ვ ლ ი

რა კარგი იყო, რა ნაზი, რბილი,
 როცა თეთრ ფიფქად ციდან ცვივოდა
 და, მზემ რომ პირველ აკოცა ტკბილად,
 რა მომხიბვლელად ბრწყინავ-ღვიოდა!

უმანკო, ჩვილ ყრმას შეეძლო მხოლოდ
 მას სისპეტაკით შეჯიბრებოდა,
 და ჩვენც ვხარობდით უმწიკვლო თოვლით,
 მისი სიწმინდე გვენატრებოდა!

ახლა-კი, ვაი, ცრემლად რო დნება,
 რა გულ საკლავად მოსჩანს მიწაზე!
 სადღაა მისი უმანკოება?
 სადღაა მისი სიწმინდ-სინაზე?

მაგრამ, განგებით დაკისრებული,
 ხომ შეასრულა რაც ჰქონდა ვალად
 და მიწა, მისგან გაცოცხლებული
 კვლავ გადიშლება მშვენიერ ხალად!

მაშ, დიდება მას, — ფიფქი, თუ ცრემლი,
 იგია ღირსი ბუნების შვილი;
 სიცოცხლე ჰქონდა მას სანატრელი,
 სანატრელივე არის სიკვდილი!..

იასამანი

წყლულეზი

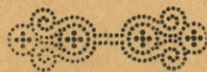
უსწორო ველებს დაეფარება
 მზაგრავი სუსხი უჩვევი თოვლის,
 და მიმწვევ ბანად გაიბზარება
 სადღესასწაველო ზახილი მოღლის.

მიბნედილები შმუშენით და რიდით
 აიშლებიან მლოცველნი ზეზე,
 შეიფუთნება ხანმოკლე ბინდით
 მეჩეთის მთვარე ამოსულ მზეზე.

მტკიცე მორწმუნე, როგორაც შარშან,
 გაყვება გასწვრივ ნაცნობ მდინარეს,
 რომ სისხლი თავით ადინოს დაშნამ,
 მხურვალე ტანჯვა გასცეს მინარეთს.

წინასწარმეტყველს ასმინოს აჯა,
 რათა წყლულებმა დაბადონ შვება.
 შეწყდეს ლოცვები, საღმობა, ტანჯვა,
 იშვას სამოთხე და პატიება.

მიუვა ალაჰს ერთგულის ჰუნე:
 გზა შემოკლდება რიდით სავალი.
 თავსისხლიანი ივლის მორწმუნე
 ბნელ უდაბნოში წელი მრავალი.

ოგოლი მუზა

სისხლის ხეარები

რკინის საღებავით შემორკალულ ყოფნის ზღუდეში
 ცეცხლის ქარიშხლად აგიზგიზდა სულის კვეთება.
 და იმ წუთს შემდეგ შეუცნობელ ქვეყნის უბეში
 ოცნება ჩემი უგზო-უკვლოდ დაეხეტება.

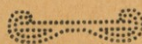
ძველი სამყარო შემომყურებს, როგორც ცოდვილი,
 და სინანულის ცივ ბურუსში შავად ეხვევა;
 სისხლ-დაწრეტილი, უნუგეშო, გულ-დაკოდილი
 შემობრალეო—შემქვითინებს... და ხმაღს ემთხვევა!

მაგრამ მე ვიცი, რომ დასრულდა მისი დიდება,
 და ხმაღს ავიქნევ გამარჯვების ლამაზ იერით;
 ცოდვის შავ ბურუსს სხივთა ჩქერი წაეკიდება,
 და მყის იელვებს უცხო სახე პირ-მშვენიერი!

მე მას ვადიდებ და მას ვეტრფი გულ-ანთებული,
 მისკენ მიმიწვევს ცის მნათობი წითლად მგზნებარე;
 მისთვის ვაღმერთე მსხვერპლთა ძვლებით ამოვსებული
 ღრმა ნაპრალები... და ცრემლის ზღვა, სისხლად მჩქეფარე!

შორს არის იგი მონარნარე ნაზი მშვენება,
 მაგრამ ისეა ჩემი სული მისით დამწვარი,
 ისე წმინდაა მასზე ფიქრით ღამის თენება,—
 რომ ჯერ არავის არ უხილავს ტრფობა ამგვარი!

და მე მწამს, როცა დავეცემი სადმე დაქრილი,
 და ცის სიღრმეში ჩავიხედავ გაოცებული,—
 თვით უკვდავებას ვესტუმრები, როგორც აჩრდილი,
 სისხლის ცვარებად, მზის სხივებით აორთქლებული!

მარ. რუხაძე

როს ცისკარი იფეთქებს

როს ცისკარი იფეთქებს
 და ცა მოიფარჩება,
 ფიროუზ გულ-შკერდს შეიბნევს
 ალისფერი ღიღებით,
 ღამის დედოფალისა
 მხოლოდ ღანდი დარჩება
 და რძის ნაკადულები
 სჩქეფენ ოქროს მიღებით,—

ჩემი ფიქრიც ფრთებსა შლის,
 ვტოვებ მიწას სისხლიანს,
 ლურჯ სივრცეში დავცურავ,
 მსურს შევიპყრო ნათელი,
 რომ ძირს გაშლილ ქვეყანას,
 ჩაბნელებულს, ნისლიანს,
 ვესროლო და ავუნთო
 სასიცოცხლო კანდელი!

ი. ტოფაძე

ღღეს მისა ველერი

საქართველოში მე ვიდოდი როგორც ფირალი,
 ეს მზის ქვეყანა ჩემთვის იყო რკინის გალია.
 ჭაბუკ ოცნებას გარს ეხვია ფიქრი მტირალი, —
 უკუნის ჟამში სასიკვდილო შხამი დალია...

მზის ქვეყანაში მე წამერთვა თავშესაფარი,
 და ჩემი ქვეყნის პირ მცინარე მთიები ცისა,
 სხვის სამეფლიშოთ გადაიქცა... და ჩემი ზარი
 ფსალმუნის იყო ჩემი ერის მომავალისა...

ღღეს გადავსერეთ ჟამთა სივრცე სულით ძლიერით,
 და მივადექით ყვავილებს სამეფოს კარებს;
 ღღეს ჩვენთან მოვა—ვინც სავსეა სიმშვენერით,
 თორემ ურწმუნოთ მზის ქვეყანა არ გაიკარებს...

ჩემ სამშობლოში მე ვიდოდი როგორც ფირალი,
 ღღეს კი დავდივარ როგორც მეფე გვირგვინოსანი;
 შორს მიმოვფანტე ფიქრი მწარე, სევდით მტირალი,
 ღღეს მეცა ვმღერი, ვმღერი როგორც შვების მგოსანი...

გ. ჭუჩიშვილი

ქარხანაში

ყურთა სმენა აღარ არის,
 მანქანების გრიალია;
 ფერხულია ძმათა ჯარის,
 საქმიანი ტრიალია.

რვა საათის შრომის შემდეგ
 დაყრუვდება ქარხნის კერა
 და ქუჩებში გადმოჰხეთქავს
 ზღვა მუშების მხნე სიმღერა.

სამხედრო მგზავი

მთვარით დაფერილ თეთრ შარა გზაზე
 მიდის ურემი, მიიზღაზნება;
 დუდუნებს მტკვარი მცხეთის ამბავზე
 და თბილისისკენ მიიკლაკნება.

ურმის კოფოზე ღიღინებს გლეხი,
 ღამის სიჩუმე ბანს ეუბნება;
 ღიღინებს გლეხი და ამ ღიღინში
 ვალაღებს ტანჯულ ხალხის ოცნება.

ბელესტრისტიკა

შიო არაბვისპირელი

გ ა ზ ზ ა რ უ ლ ი გ უ ლ ი

(ქართული არაკი)

მ ე ო თ ხ ე კ ა რ ი

1

ყველა ქორწილში მყოფი მებატონე კაცია-ბატონს შურის თვალით შეჰქეპრის... იმისი ქალი ეთერი ეხლა დედოფალია. ჰშურთ ყველას: იმათაც, ვისაც გასათხოვარი ჰყავს და სადედოფლოდ ამზადებდა, და იმათაც, ვისაც საცოლე ვაჟი ჰყვანდა და კაცია ბატონის ქალის რძლობა უნდოდა, რადგანაც იმის საბატონოდ ღანძეულად ითვლებოდა..

ეხლა კი ასე უცნაურად, მოულოდნელად ყველას პირში ჩალა გამოეცვლა...

— დიდი თვალთ-მაქტი ყოფილა კაცია!.. — პირველ შეხმაურობაზედვე სხვა მებატონენი წამოიძახოდნენ... თითქოს თავისთვის იჯდა, სასახლეს არ ეკარებოდა და მარტო თავის ყმა და მამულზე ფიქრობდა... ეხლა კი ირკვევა, თუ რა ხვრელით სასახლისკენ მიისწრაფოდა...

— ჩვენ კი ნაწლევზე ფეხს ვიდგამდით და .. უმატებდნენ შორიდგან მოსულნი მეორე, მესამე დღეს სტუმრები...

ცხრა დღეს გაგრძელდა ქორწილი მეფე-ნადირასი, და თითქმის სამეფოს ყველა მებატონე დაესწრო. ზოგი მეცხრე დღეს და მოვიდა, რადგანაც მოპატივე სიშორის გამო გვიან მიუვიდა...

მართალია, დედოფალი პირველ დღესვე ცუდათ გახდა, იმასთან ერთად მარებიც... ცოტა ამან დაარღვია სიმხიარულე, მაგრამ ჩქარა ორივე მოსულიერდა და სიმხიარულე ისევ გაგრძელდა...

— მეფის ასულო მარებს, ნურა გეფიქრება რა მაგ ზარისა!. განგებ მიჰმართა მარებს კაცია ბატონმა, — ამით თავის ქალსაც დაამშვიდებდა... მაგის გამკეთებელი უფრო მალე გაამრთელებს, ვიდრე პირველად გააკეთა და ისევ ისე ნაზად აახმაურებს...

— ნება მომეცი, დიდებული მეფევ. გავგზავნო ვინმე ჩემ საბატონოში და ვაცნობო ჩემი ესეთი ბედნიერება! . მიჰმართა შემდეგ მეფეს...

— დღეის შემდეგ, ჩემო მძახალო, ჩვენი მეფე ჩემი შვილია და დედოფალი კიდევ შინი ქალი ეთერი! . იმათ მიჰმართე!..

— მაპატიე, ჩემო საყვარელო სიმამრო, ეგ ჩემი ბედნიერება მე უნდა მეცნობებინა შენი ყმებისთვის, მაგრამ დამავიწყდა, ისე ვიყავ მოკული და შებოჭილი ჩემი ბედნიერებით!.. ეხლავე გავგზავნი სასწრაფოდ ჩემ ერთგულს, შენს ნაცნობს ირემას... ყველაზე ადრე ის მივა .. ამ წამსვე გავგზავნი...

— ირემას დამიძახეთ!.. მიუბრუნდა შემდეგ მეფე-ნადირა მსახურთ...

— ირემა!..

— ირემა!..

— ირემა! .

გადადიოდა მსახურთა ხმა ერთი მეორისგან.

— ამ წამს აქ იყო!..

— ამ წამს აქ იყო!..

— ამ წამს აქ იყო! .

მოისმის პასუხად, მაგრამ ირემას გზა და კვალი დაიკარგა. .

„სად გაჰქრა ირემა“... ყველა ეკითხება, ყველას თვალწინ უდგას... აქ ტრიალებდა .. მხიარულობდა .. იხედებიან... თვალებს აცეცებენ, რომ მეფის ბრძანება შეასრულონ, მაგრამ მიწამ უყო პირი, თუ ცამ უეცრივ ჩაყლაპა ..

კარგა ხნის შემდეგ მეფე ნადირას მოახსენეს, რომ ირემა ვერ იპოვეს... მეფეს არ ესიამოვნა ერთგული ყმის ასე უცნაურობა, მაგრამ არავის შეამჩნევინათავის უსიამოვნება...

— ნულარ ეძებთ ირემას!.. ბძანა მეფე-ნადირამ.. გამიგეთ ეხლავე, ვინ იცის კაცია ბატონის საბატონო და ამ წამს აქ გაჩნდეს!..

— ვინ არ იცის კაცია ბატონის საბატონო?!.. თითქმის ერთხმად უპასუხეს იქ მდგომ მხლებლებმა: გვიბრძანეთ!..

— მაშ თუ აგრეა, ვეფხვავ, შენ წახვალ საბატონოში და აუწყე ჩემი და ეთერის ბედნიერება... და რჩეული ყმები კაციასი აქ გვეაჩლონენ. .

— არა, სიძე-მეფევ, აქ ნურც ერთ ყმას ნუ დავიბარებთ... ჩაერია კაცია ბატონი... მოიყვანე მხოლოდ ოქრო-მკედლის შაგირდი მახარე .. ჩემი ყმები, უეჭველია, თავიანთ ნებით გამოგზავნიან ვისმე მოსალოცად... მახარე კი უეჭველად აქ მოიყვანე .. ის ცოტა ჯიუტია!.. აი, აქ დაგვირდება მეფის ბრძანება ის გამართლებს ამას... მიიშვირა ხელი გაბზარულ ზარისკენ და მარცხს შეჰხედა...

ეთერს გული გადაექანა... მარცხს თვალეები გაუბრწყინდა... მეფე ნადირას კი

ფერი ეცვალა... „ხომ ეს განგებ ქვაფენილზედ დავანარცხე... წამს გაიფიქრა... რომ გამეტება და ეხლა ისევ“... მაგრამ ეთერს შეჰხედა და დამშვიდდა... ეთერი ამ დროს ნადირას შეჰსცქეროდა ლმობიერად და ნატრობდა: „ნეტავი მახარე არ მოვიდეს, თორემ რა პირით შევხედავო“... თავის სასარგებლოდ ახსნა ნადირამეფემ.. ეთერი კი ემუდარებოდა მეფე-ნადირას, შენი სახელით ძალას ნუ დაატან მახარეს აქ მოვიდესო...

მეფე-ნადირას კიდევაც შეპრცხვა ვიღაც ოქრო-მჭედლის შაგირდზე ეჭვი მივითანეო...

— უთხარ, მეფე გიბრძანებს და უნდა წამოხვიდე-თქო...

ეთერი წელში აიმართა და მედგარი სახე მიიღო...

— ჩემ მოურავს კი ეტყვი: ცხრა დღე და ცხრა ღამეს ჩემ სახლში უხვი მასპინძლობა არ შესწყდეს... გამვლელ-გამოვლელიც არ გაუშვას მიუბატოებელი... დაუმატა კაცია-ბატონმა...

2

... ეთერი ჯერაც ვერ გამორკვეულიყო თუ ასე უეცრივ რამდენიმე თავს დაატყდა.. მახარეს „ზარი“ მოსტაცა... მერე ეს ნადირა.. თურმე ეს სეფე-წული ყოფილა.. ის უკვე დედოფალი ყოფილა, როდესაც ამის გულისთვის ზარის ხელში ჩავდებას აპირებდა. — რომ სეფე-წული მოეხიბლა... „უზაროდაც“ თურმე მოხიბლული ჰყოლია ეთერს, და ეს კი არ იცოდა... „იქნება მაშინ“... გაიფიქრა ეთერმა, როდესაც ოთახი შეიკეტა და თავი ბალიშზე მიდო. „მაშინ რა“?! უეცრივ დაეკითხა თავის თავს ეთერი, და იმისი ტანი სიამის აღმა აწო... მახარე და ნეტარება ერთად აერიო, ერთ ქსი-ვილად ჩაენასკვა, და ამით წაიბურა დაღაღღულ-დაქანცული სხეული...

მეორე დილას დასვენებული სხეულით და გონებით უფრო საღად შეჰხედა გარემოებას.. ეხლა უკვე უტყუარი ამბავია იმის გადედოფლება. ეს მოხდა უცბად და ასეც უნდა მომხდარიყო „განა ტყუილ უბრალოდ ვევედრებოდა თავის ღვთაებას, რომ ასე არ მომხდარიყოს“?.. მაგრამ ეს მახარე რაღად გამოენასკვა?!

აი, ეხლა თითონ მეფემ დაიბარა მახარე, ის უეჭველად მოვა, მეფის სიტყვას ვერ გადაუვა, უნდა და არ უნდა ნახვა. ასე ჩქარა არ მოელოდა იმის ნახვას... თითონაც ფიქრობდა: „როცა დედოფალი გავხდები, მაშინ ჩემ გვერდით ვიყოლიებ მახარესო“, მაგრამ ასე ჩქარა ხომ არ მოიწვევდა?!.

ჩვეულებად იყო, მეფე-დედოფალი, ვიდრე ქორწილი არ გათავდებოდა, დაძმურად იტყეოდნენ...

ეთერიც ამ ცხრა დღის განმავლობაში თავისთვის იძინებდა, როგორც შინ, თავის კოშკში და გვერდით მეორე ოთახში იმის მფარველად გადაიწვებოდა...

ჯერ დღევ მახარეს სახე არ ჰქონდა... მით უფრო, რომ მარეხი ხშირად ეკითხებოდა მახარეზე, იმის ქნარზე, თუ როგორ მოხდა, რომ მაგრე დაამგზავსა ეთერის ხმას...

ეთერი ყოველთვის ერთსა და იმავე პასუხს აძლევდა: არ ვიციო; მაგრამ მარეხი მაინც კიდევ და კიდევ ჰკითხავდა...

ეთერი ყველასგან დღის განმავლობაში დიდს პატივის ცემაში იყო... გულწრფელი იყო ეს, თუ პირფერული ძნელი გამოსაცნობი იყო, მაგრამ დიდი მეფე და ნადირა-მეფე რომ გულწრფელად თავს ევლებოდნენ, ეს კი უტყუარი იყო.

მხოლოდ ეთერი ამას ყურადღებას არ აქცევდა და ერთ დონეზე იქცეოდა.. ყველანი თანაბრად მიაჩნდა და განსხვავებას არ აძლევდა...

თითქოს მახარეც ავიწყდებოდა, როცა მარეხი არას ჰკითხავდა ..

ღამე კი... მთლად მახარესგან მოქსოვილ ბადეში ეხვეოდა და იმისი გაბზარულის ზარის, რომელიც ეხლა მარეხის ოთახში ინახებოდა, ხმა ესმოდა და ეს ხმა ძილშიაც ჰყვებოდა.

ერთხელაც არ მოჰგონებია თავისი ქმარი მეფე-ნადირა ამ ცხრა ღამეს: .

ქორწილის მერვე დღეს მეფე-ნადირამ მოიგონა ირემა, როცა მარეხი შეეკითხა: კაცის საბატონო შორიაო, რო იქ გაგზავნილმა კაცმა დაიგვიანაო...

— ირემა რო წასულიყო, აქნობამდის აქ გაჩნდებოდა!.. მართლა, მერე მიუბრუნდა მახლობლებს და შეეკითხა: ირემა ჯერ კიდევ არ გამოჩენილაო? .

— იმის შემდეგ არავის გვინახავსო... უპასუხეს ერთხმად.

— საკვირველია, ღმერთმანი!.. ჩაილაპარაკა მეფე ნადირამ: რა დაემართა ი კაცს?!.. უნდა მოჰსძებნოთ და ან მკვდარი, და ან ცოცხალი აქ მომიყვანოთ.

— აი რვა დღეა ვეძებთ და ვერ გვიპოვია! უპასუხა ერთმა მხლებელთაგანმა.

— ტყე-ღრე უნდა მიმოვლოთ და ან მკვდარი, და ან ცოცხალი ირემა მომიყვანოთ, ან მომიტანოთ!.. მრისხანე ბრძანება გასცა ნადირა-მეფემ.

ძალიან უყვარდა მეფე-ნადირას ირემა და ეხლა თავის თავზე გაჯავრდა კიდევაც, რო ასე გადავიწყდა, მაგრამ გასამართლებელი საბუთი ჰქონდა, რადგანაც ეხლა თავის თავიც კი დავიწყებული ჰქონდა, სულ ეთერზე ზრუნავდა და იმას შესცქეროდა თვალსა და წარბში და ცდილობდა, თუ რით ესიამოვნებინა და რით არა...

ეთერს კი მარტო ერთი და აზრი უტრიალებდა თავში, თუ მახარეს როგორ შეჰხედავს, როცა ის გამოცხადდება აქ, ამ ქორწილის დროს, და რას ეტყვის.

მეფე-ნადირას ფიანდახად დაგებას არც-კი ამჩნევდა. ეს თითქოს ასეც უნდა ყოფილიყო ლიყოსო, ისე იქცეოდა ..

გათავდა ქორწილი მეათე დღეს. სტუმრები მოღლილ მოქანცულნი დიდად დაჯილდოვებულნი თავიანთ საბატონოებში გაეშურნენ... მეფე-დედოფალი მიიწვიეს თავიანთას ..

სწორედ ამ დროს გაქაფებულ ცხენით შემოიჭრა ეზოში ვეფხვა... სწრაფად ცხენიდან ჩამოხტა და მივიდა მეფესთან.

— რა ამბავია, ვეფხვა?!. ჰკითხა მეფე-ნადირამ: ხომ შეასრულე დავალება?!.

— მწვიდობა, დიდებულო მეფევ, ყველაფერი შევასრულე... კაცია ბატონის ეზოში დიდი დღესასწაულა... მოელ საბატონოს მხიარულება მოედვა...

სწრაფად ყველგან, საცა კი სოფელი შემებდა და ვუთხარი, დიდი, თუ პატარა სიხარულმა შეიპყრო და მაშინვე კაციას სახლისკენ გაეშურნენ... სასახლეში ხომ ერთი გამოუთქმელია, რა აღიაქოთი ასტეხეს... მაშინვე ამოირჩიეს დარბაისელნი და აქით გამოგზავნეს საჩუქრებით მოსალოცად...

ეთერი, კაცია და მარეხი აქვე იყვნენ და სიამით უსმენდნენ ვეფხვას და ელოდნენ მეორე დავალებაზე რას იტყოდა...

— მე ბევრი მთხოვეს. დავრჩენილიყავი იქ და იმათთან ერთად მედღესასწაულა ბედნიერება, მაგრამ აქეთ გამოვეშურე მომეხსენებინა, რომ ოქრო-მჭედლის შეგირდი მახარე თვალით აღარავის უნახავს იმის შემდეგ, რაც ბატონი კაცია თავის ქალით აქით გამოგზავრებულა...

— მარტო მოურავი ამბობს, რომ მეორე დღეს საღამოს პირას ჩაბარუხთან ვნახეო .. დაუმატა ცოტა სიჩუმის შემდეგ ვეფხვამ.

— ესაც მეორე ირემა!.. წამოიძახა მეფე-ნადირამ... ეს რაღაც უცნაურობაა!..

კაცია დალონდა .. ეთერი შეფიქრიანდა და მარეხი კი სასო-წარკვეთილებას მიეცა...

— რატო თითონ ოქრო-მჭედელი არ წამოიყვანე?!. შეეკითხა კაცია-ბატონი ცოტა სიჩუმის შემდეგ...

— ის თითონ მოვა . სურვილი გამოაცხადა რჩეულებთან ერთად აქ გეახლოს და მოგილოცოს ..

ნადირა-მეფეს სული მწარედ მოელოდა ამ მეათე დღის დაღამებას, რომ ეთერთან ერთად ღამე გაეტარებინა, მაგრამ, დახე უიღბლობას, ეთერი უეცრივ ავად გახდა და თავის ოთახში კარი შეიკეტა. მხოლოდ რამდენიმე წუთით თუ შევიდო-

და მეფე-ნადირა, რომელიც მიაღერებდასაც ვერა. ჰბედავდა, რადგანაც ეთერს მუდმივ გვერდით გადია ეჯდა...

სწუხდა მთელი სასახლე მეფე-ნადირასთან ერთად. კაცია ბატონი ხომ სულ ირეოდა... მალი-მალ შედიოდა ეთერთან, მაგრამ იქიდგან არავითარი სასიამოვნო ამბავი არ გამოჰქონდა...

მხოლოდ ყოფილი მეფე ანუგეშებდა ნადირას და კაცია-ბატონს, თუმცა იმი-სი საყვარელი მარეხიც კარ ჩაკეტილი იყო და არავის ინახულებდა...

თუმცა კაციამ რამდენჯერმე გადია გამოიხმო, როდესაც ეთერს ჩაეძინებო-და, და შეეკითხა, თუ ეთერს რა დაემართათ, მაგრამ გადისაგან ვერა გაიგეს რა...

მკითხავები და მკურნალები კი ხან რას ეტყოდნენ, და ხან რას, და ათას ნაირად ულოცავდნენ და ბალახ-ბულახს უღუღებდნენ... რაც რასაკვირველია ეთერს შეღავათს არ აძლევდა .

ეთერი კი მართლაც ავად იყო... იმას არა სტკიოდა რა .. სხეული არას ეუბნებოდა და არ ანიშნებდა ტკივილის ადგილს, მაგრამ მთლად კი მოდუნებუ-ლი, ლოგინში გადასვენებული იწვა კი არა იღო .. განძრევის სურვილიც არ ჰქონდა .. არც თუ რისამე .. თავიც აღარ ემორჩილებოდა... უსიცოცხლოდ გა-მომცქერალი თვალები არავის არას ეუბნებოდა... რას აჰმევენდნენ, ან რას ასმე-ვენდნენ იმასაც არ ჰგონობდა .. მთელ დღეს რო არა ექმიათ რა, ის არ მოითხოვ-და, რადგანაც არ ჰგონობდა არც სიმშოლს, და არც წყურვილს ..

მარტო ერთხელ ოდნავად გაიღიმა, როდესაც მარეხმა თავის თავს ძალა დაატანა, ძლივს ღონღილით შევიდა რძალთან... ეთერი გაშტერებით უმზერდა მარეხს.. მარეხმა ხელი შეახო და ჰკითხა:

— ჩემო კარგო, იქნება „ზარი“ გინდა შემოგვზავნო?!

აი, სწორედ ხელის შეხებაზედ და ამ კითხვაზედ ოდნავად გაეღიმა ეთერს და თავი გაიქნია, რითაც „არა“ ენიშნა...

ეთერი ყველას ცნობილობდა, შეკითხვა ესმოდა, მაგრამ ხმის ამოღება და ლაპარაკის სურვილი არ კი ჰქონდა. მხოლოდ თავის გაქნევ-გამოქნევით უბასუ-ხებდა...

მარეხი და ეთერი ერთ დროს გახდნენ ავად. ეს ვეფხვა რო დაბრუნდა კა-ციას საბატონოდგან და იქაური ამბავი მოახსენა მეფეს... ეთერი და მარეხი იქვე იყვნენ და ყველაფერი შეიტყეს... მახარეს დაკარგვამ მარეხი საშინლად ააღელვა, აათრთოლა, გული აუკანკალა... ეთერი კი წარბ-შეუხრელი იდგა. .

მარეხი მაშინვე თავის ოთახისკენ გაეშურა... ეთერი კი კიდევ იდგა იქ, ემ-შვიდობებოდა სტუმრებს... დაჰყო იქ, ვიდრე უკანასკნელი სტუმარი არ გაემგზავ-რა და მხოლოდ მაშინ აღერსით გამოეთხოვა დიდ მეფეს, მამას და ნადირა-მეფეს,

რომელთაც მიაცილეს სადღეოდოლო ოთახის კარამდის.. იქ კი მიესვენა მხარს და ძლივას შევიდა ოთახში, ჩაწვა ლოგინში გადიას დახმარებით და...

თუ ეთერს ამ მდგომარეობაში არა აღელვებდა, და არა რაიმე სურვილი ჰქონდა, სამაგიეროდ მარებს გარკვეული აზრი, და იმან თავის აღელვების მიზეზიც კარგად იცოდა...

როცა ეთერს შეევედრა და სთხოვა: „შენ ნუ მღერი, მხოლოდ ეგ აახმაურე“ და „ზარზედ“ (ცხლა რღვევის შემდეგ მხოლოდ „ზარს“ და ხმარობდნენ) მიუთითა, მაშინვე იცოდა, რასაც ეძებდა, ის მოჯადოვდა „ზარის“ ხმით და იმის შემოქმედით... შემოქმედი კი „ზარის“ ხმაში იყო ჩაქნილი.. ამისთვის შეევედრა, რომ ეთერის ხმას ის არ დაეჩრდილოს და ამოეცნო იმის სული და ამით გაჟღერებოდა. მაგრამ აგერ ნადირა მიუახლოვდა ეთერს, თავყვანი სცა მას და „ზარი“ კი ამას უთავაზა, მაგრამ ისე უცნაურად მოაწოდა, რომ ხელის მოვლება ვერ მოასწორო, ლოფენილს დაეცა და გაიბზარა. წამს გონება დაეკარგა, და როცა გონს მოვიდა, კაცია-ბატონის განკარგულება შემოესმა „ამ ზარის გამკეთებელი აქ მოვიდესო“, გამხიარულდა... მაგრამ ვეფხვას მოტანილმა ამბავმა შემუსრა ეთერი და ლოგინად ჩააგდო...

ყველა ამას იგონებდა მარეხი და ბორცავდა. „ნუ თუ ეს აღარ მელირსება, რომ ამის ხმა გაეიგონოვო“... თან ფიქრობდა მარეხი და უმწეოდ უმზერდა იმისავე გვერდით მდებ გაბზარულ ზარს...

მერე მოაგონდა ეთერი.. იმის ავადმყოფობაზე ბევრს ელაპარაკებოდნენ... როგორც იყო წამოდგა... ამავე დროს მოაგონდა ვეფხვას სიტყვები: „ოქრო-მჭედელიც მოვაო“ და გამხნევდა... „იქმნება გაამთელოსო“ გაიფიქრა და ეთერის სანახავად წავიდა...

ეთერი რო ასე დაჰხვდა და ზარის იმასთან დარჩენას დასთანხმდა, ამ გარემოებამ უფრო გაამხნევა, და ჩქარა ჩვეულებრივ ცხოვრებას ხელი მიჰყო... ამავე დროს სული მწარედ მოელოდა ოქრო-მჭედლის მოსვლას.. იმედი ჰქონდა, ის გაამთელებდა ზარს, თავის ხმას გამოაღებინებდა; იმის სულს შეინმატებოდა მარეხი და მეტიც არა უნდოდა რა...

სწორედ მეოცე დღეს, ქორწილის პირველი დღიდან რო ვიანგარიშით, კაცია ბატონის ორმოცამდის ყმა ოცი დატვირთულ ურმით სასახლის კარს მოადგა... იმათ შორის ოქრო-მჭედელიც იყო...

თუმცა დიდი მეფე, მეფე-ნადირა და კაცია ბატონი დიდათ შეწუხებულები

იყენენ დედოფლის ავადმყოფობით, მაინც ასეთი სტუმრების ნახვა ძლიერ ესა-
მოგნათ.

ნადირა მეფემ გასცა ბრძანება ხელმეორედ გადაეხადათ ქორწილი. ხელად ამ
ათი დღის წინადაც ალაგებული სუფრა იმავე ადგილას გაიშალა, და გაჩნდა შესა-
ნიშნავი მრავალ ყმათა სიმხიარულე... დარბაისლური სადღეგრძელოები, დარ-
ბაისლური შეჯიბრება სიმღერებისა მოსულთა და იქაურთა ყმათა... გალაღებული
ყმები კაციასი ერთ სიმღერას მეორეზე უკეთესს ამბობდნენ, რომელიც ხან ჰჩქედდა
და ქუხდა, როგორც ჩაბარუხი, ხან კიდევ ნაზად მორაკრაკებდა იმათი ხმა, ვითა
წმინდა ანკარა... არც თუ ადგილობრივი ყმები უვარდებოდნენ. მოსულთა შემ-
დეგ ახლა ისენი იწყობდნენ სიმღერას ჯერ დაბალის ხმით, ოდნავის ხმით, თით-
ქოს თავიანთ მდინარის ჩუმ ბუტბუტს უნდა დაამგზავსონ თავიანთ ხმა, თან და
თან აძლიერებდნენ და ბოლოს კი ისე ძლიერად დაჰძახოდნენ, თითქოს ეს ზღვა
სივრცე, როგორადაც ეთერს მოეჩვენა გადასახედ ქედიდგან, თავიანთ ხმით უნ-
დათ გაავსონ, გაყლინთონ...

მარეხიც იქ იჯდა მამის გვერდით და აღტაცებაში მოდიოდა კაცია ბატონის
ყმების სამღერებით... თავიანთებური ხშირად ჰსმენია და ყური კარგად ჰქონდა
შეჩვეული... და ფიქრობდა „აი, ზარის გამკეთებელს რა ხმები ჩაუქნია შიგ!..
რა ძლიერი ადამიანი ყოფილა, რო ხელ შეუხებელი ხმები ხელში დაუჭერია და
შიგ ჩაუქნია... იმის და უნებურად, თუ ნებით თავისი სულის ხმაც შიგ ჩაურთავს,
რომელსაც ოდნავ ყური მოგვკარი, როდესაც ეთერი ამღერებდა... ნეტამც ვე-
ღირსო იმის ხმის გაგონებას... იმის დანახვას და მეტი არა მინდა რა“!..

უეცრივ მარეხს თავში ელვასავით აზრმა გაუკვესა: „ეთერი იქნება იმიტომ
არის ავად, რო ის დაჰკარგა ჩემი ძმის ვერაგულის მოქმედებით!.. ხომ ნახული
ეყოლება ეთერს მახარე, რადგანაც იმას გამოართვეს ზარი“?! „ჰო!.. ჰო“!..
სწრაფად ფიქრობდა მარეხი: „ეს ასე უნდა იყოს“!.. და თან და თან შუბლი ეჭ-
მუხვნოდა, რადგანაც ეთერი თან და თან ებრალებოდა...

„შეუძლებელია“, გულის ტკენით წამოიძახა უსიტყვოდ: „რომ ქალმა ისეთი
ძლიერი ადამიანი ნახოს და არ ემონოს“!..

მარეხი თითქმის დარწმუნდა, რომ ეთერს მახარე უყვარს, და ავადაც ამ მი-
ზეხით არის... გადასწყვეტა, დაეხმაროს რითაც კი შეიძლება, და თავისი სულის
კვეთება სრულებით დაავიწყდა...

ეთერს თუმცა მოახსენეს იმის ყმების მოსვლა და იმათთან ერთად ოქრო-
მქედლისაც, მაგრამ არა გაუგია რა. მერე თითონ კაცია და მეფე-ნადირა შემოვიდ-

ნენ. ეთერმა ჩვეულებრივ შეჰხედა, იცნო ისენი, მაგრამ იმათი ნათქვამი არა გაუგონია რა...

გინდა ოქრო-მჭედლის ნახვა მაინცაო, როცა ჩაეკითხნენ, ეთერმა თავი გაიქნია...

გაიქნია თავი მხოლოდ იმისთვის, რომ წასულიყვნენ... იმათი სიტყვები კი არ შეჰსმენია.

გადია ატრემლდა... აღარ შეეძლო თავის გაზრდილის ასეთი ყოფა და თავის ოთახში გავიდა, რათა გული ტირილით მოეხოკა...

ეთერს უბრწყინდება თვალები, ეღვარება ემატება. სხეული უმოძრავდება, ღონე ემატება და ..

„სიზმარია ეს, თუ ცხადი“?!. პირველად აუმოძრავდა გონებაც... ესმის სამშობლოს ხმები... იქაური სიმღერები... იყუჩეს ამ ხმებმა .. მერე სხვა ხმები, სხვა სიმღერები... მომჯადოებელი სიმღერები! . ეს უცნობია, მაგრამ ძლიერი, დამმონავებელი... „ხომ არ ვგოყდები“?!. წამოიკივლა და წამოჯდა...

— რა დაგემართა, ჩემო მშვენიერო?! გულგახეთქილი ეთერის ხმაზე შემოვარდა გადია და მოეხვია.

— გადი, მითხარ, რაა ჩემ თავს?!. შენც გეყურება სიმღერები?!

— ყრუ არა ვარ, ჩემო მშვენიერო, რასაკვირველია, მეყურება.

— მაშ ამიხსენი, რა ამბავია?!

— რამდენჯერმე მოგახსენეს: ჩვენ საბატონოდგან მოსალოცად მოსულების შესახებ. . მამა-შენიც იყო, და შენი მეუღლე მეფეც და გკითხეს: „ოქრო-მჭედელი აქ არის, შენი ნახვა უნდა და ხომ არ ისურვებ მიღებასო“... შენ უარი უთხარი. .

ეთერს თან და თან შუბლი ექმუხებოდა, უნდოდა მოეგონებინა, მაგრამ არა აგონდებოდა რა...

მერე გაბრწყინებულის თვალებით შეეკითხა გადიას:

— მაშ ოქრო-მჭედელი აქ არის?!

— აკი გითხარ!..

— მაშ ეხლავე დამიძახე!..

გადია მაშინვე გახარებული გარედ გავიდა, კარი გააღო და წინ მარესს შეეჯახა, რომელსაც გაბზარული ზარი ხელში ეჭირა.

— ეთერი როგორ არის?

— მარეს, შენა ხარ?.. გამოეხმაურა ეთერი ოთახიდან და მიიპატიჟა.

მარესი სიხარულით ცას დაეწია, რომ ეთერის ხმა გაიგონა, და სწრაფად იქ გაჩნდა.

ნახად გადაეხვია მარეხი ეთერს...

— რა მიხარია, ჩემო მშვენიერო რძალო, რო მოგიხედნია, ღმერთს უნდა ვუმაღლოდეთ...

ეთერს გაეღიმა და ზარს თვალი გადაავლო, რომელიც მარეხმა წინ დაუდგა.

— განა ოქრო-მჭედელმა უკვე გაამრთელა?!

— არა, ჯერ არც კი უნახავს...

— მაშ რად მოიტანე?!

— შენია ხომ ეს?!

— არა... ჩემმა ქმარმა შენ შემოგთავაზა და იმისი სიტყვა გარდაუვალა...

— გინდაც რო არ მივიღო?!

— არ ძალ-გიძს!..

— ეთერ, რა არაკით მელაპარაკები?!

— მარეხ, მეც ვერ გამიგია, თუ რად მოიტანე ეს აქ?!

— ჰო, ეხლა კი მივხვდი!.. გენაცვა, ეთერ მაპატიე!.. მართლა, რა სულელი ვარ... სულელი რო არ ვიყო, გაბზარულ ზარს რად მოგიტანდი!.. მესმის, ჯერ გაემთელებინა და შემდეგ მომეტანა, მაშინ სულ სხვა იქნებოდა, თორემ...

— მარეხ, მაშინაც კი...

სიტყვა შეაწყვეტინეს. ამ დროს შემოვიდა მეფე-ნადირა გახარებული, კაცია და იმათ მოსდევდა ოქრო-მჭედელი... ოქრო-მჭედელს ეტყობოდა, რომ ამ რამდენიმე დღის განმავლობაში ძლიერ გატეხილიყო...

— მიხარია, დედოფალო, და მადლობას ვწირავ ზე არსთ, რო პირი სიცოცხლისკენ გიბრუნეს... აღტაცებით მიეაღერსა მეფე-ნადირა...

— მადლობა, მეფევ; მომღერალთ უძღვენ, იმათმა სიმღერამ ამიმოძრავა გონება... ოქრო-მჭედელს ვხედავ... როგორა ხარ?!. ნარგიზა როგორ არის?..

— ღმერთს მადლობას ვწირამ, მშვიდობით გხედავ, დედოფალო, თორემ გული მამიკვდა, როცა შენი უქეიფობა მითხრეს...

— ეს უთუოდ დავიღალე, თორემ რა უნდა დამმართოდა?!. მგზავრობა, მერე მოულოდნელი ცვლილება და ცხრა დღის ქორწილი .. მეფე-ნადირა ძალიან ეცადა გაქიანურებას... ეხლა უთუოდ დავისვენე და მეც გონს მოვედი, მოვლონიერდი ..

— რამდენი დღეა, რაც გაუნძრევლად ვწევარ?.. უეცრივ შეეკითხა გადიას.

— ეს მეთერთმეტე დღე არის! . თითქმის ყველამ ერთხმად უპასუხა, გარდა ოქრო-მჭედლისა. .

— ჰო და ვგონებ, თერთმეტი დღის დასვენების შემდეგ რაც უნდა დალლილი იყოს ადამიანი, მოლონიერდება .. ზედაც ეს სიმღერები... ვის არ გამოაცოცხლებენ?!.

გაკვირვებით ისმენდნენ იქ მყოფნი .. „ეთერი სრულ სიმართლეს და რატომ აქნობამდის არც ერთს თავში არ მოუვიდა, რომ მართლაც დაღლილობიგან წაერთვა ძალა“, ფიქრობდნენ ისინი, — „და ჩვენ კი ყოველ დღე მოსვენებას არ ვაძლევდით, ვითომ და მზრუნველობის მიზეზით“ ..

მხოლოდ ოქრო-მჭედელი სულ სხვას ფიქრობდა და თვალით ემუდარებოდა: „მითხარ... მითხარ .. მახარე სად არის?..“

ეთერმაც მიაპყრო ოქრო-მჭედელს თვალები და შეეკითხა: „მითხარ... მითხარ. მახარეს ამბავიო?..“

მარეხი შეინძრა... უნდა ამდგარიყო და წასულიყო, რადგანაც ეთერი მართლს ამბობდა, და ეს კი თავის დახმარებას უპირობდა... მაგრამ ეთერმა სწრაფად მარეხს ხელი წაავლო, რომ ადგილიდან არ დაძრულიყო და ოქრო-მჭედელს, თუმცა თვალთ ისევ მახარეს ამბავს ეკითხებოდა, სიტყვით მიჰმართა:

— ძვირფასო ოქრო-მჭედელო, ჩემი მული მარეხი ძრიელ შეწუხდა, როცა ჩემმა მეუფემ ეს ზარი საჩუქრად მიაართვა ჩვენ შეუღლების ნიშნად, მაგრამ ამ დროს ლოფინს დაეცა და გაიბზარა ..

— იქნება .. დაიწყო ოქრო-მჭედელმა, მაგრამ ეთერმა თითქოს იცოდა, რასაც იტყოდა ოქრო-მჭედელი, ისე შეაკვერა თვალები, რომ მაშინვე გაჩუმდა. .

— ეხლა მარეხის დასამშვიდებლად, გთხოვ, გაამთელო ეს ზარი და, ხომ იცი როგორი სასყიდელი გამოგიგზავნე — გადიას ხელით ამ ზარისა?!

— დაილოცოს შენი სახელი, დედოფალო, როგორ არ ვიცი?! მთელი ქისა!

— ჰო და .. ეხლა თუ გაამთელებ, მაშინ დედოფლურად... ეხლა დედოფალი ვარ... დაგასაჩუქრებ უკეთესად ..

— არა მგონია, დედოფალო, შევძლო მაგის გამთელება .. ჩემი შვილობილი რომ აქ იყოს ..

შესდგა ცოტა ხანს ოქრო-მჭედელი და თვლებში ჩააცქერდა ეთერს, თითქოს იქ უნდა ამოეკითხა მახარეს ამბავი...

— შენი შვილობილი რო აქ იყოს, მაშინ შენც არ მოგმართავდით ამ თხოვნით!.. ვიცი, შენმა შვილობილმა გააკეთა, ეს რამდენჯერმე მითქვამს მაშიჩემისთვის .. მაშ რატომ შენი შვილობილიც არ წამოიყვანე, თუ კი ასე საძნელო იყო შენთვის, ხომ მეფემ ბრძანება გამოცა?!.

— ჩემი შვილობილი არ ვიცი სად არის ..

— შენ შვილობილს ხომ შენ ასწავლე ხელობა?!. მგონია შენც შეგეძლება .. მაშ წაიღე ეს ზარი და გაამრთელე... ზარი ჩემთან იქნება. . ეხლა ცოტა არ იყოს დავიღალე .. შენც უთუოდ დაღლილი ხარ .. დაისვენე... ბინას ჩემი მეუფე მიგიჩინს... როცა კი მოისურვებ, ყოველ წამს შეგეძლება ჩემთან მოსვლა და ზარის

წაღება .. თუ რამ იარაღები და მასალა დაგვირდეს, ისიც მაშინ მითხარ, და მაშინვე შენ ხელთ იქნება...

ეთერმა ყველას გზა მოუჭრა სალაპარაკოდ. „დავიღალეო“ სთქვა და მაშასადამე დასვენება უნდოდა, თუ დასვენებას არ დააცლიდნენ, მაშინ შეიძლება ის დაემართოს, რაც აქნობამდის დაემართა, ისევ ისე ლოგინად ჩავარდნილიყო. პირველად მეფე-ნადირამ აიკრიფა ფეხი, იმას მიჰყვა კაცია, ოქრო-მჭედელი და მარეხი. მარეხმა გადაკოცნა თავის რძალი და უთხრა:

— მაპატიე, ჩემო ეთერ, ამ ბოლო დროს სულ სხვანაირად ვფიქრობდი... მეგონა შენი ავადმყოფობის მიზეზი სულ სხვა იყო... ეხლა კი დავრწმუნდი, რომ შენ რაც სთქვი სულ მართალია... ჩემ ძმასაც კი ვკიცხავდი...

— რათა?!.

— მოტყუებით რომ მოგიყვანა და შენდაუნებურად თავს მანდილი მოგხადა... ეთერი აწითლდა... რომ დაეფარა თავის აღელვება, აკოცა და სწრაფად ბალიშს მიაფარა სახე...

6

ოქრო-მჭედელი გამოვიდა თუ არა ეთერის ოთახიდან და მოსასვენებელი ბინა მიუჩინეს, მაშინვე მეფეს და კაციას მიჰმართა:

— სჯობს, ეხლავე ი „ზარი“ გამოვიტანო და გავსინჯო, შეეძლებ თუ არა გამთელებას...

-- რასა ჰქარობ, ჩემო ოქრო-მჭედელო, მოესწრობი! . უთხრა კაცია.

— მერე, ვაი თუ უდრო—უდროვოდ იყოს!..

— მართალს ამბობს ოქრო-მჭედელი!.. წამოიძახა მარეხმა, რომელიც ამ საუბრის დროს მოვიდა და ყურს უგდებდა: ეთერს ჯერ არ სძინავს, ეხლავე რო გამოიტანოს, ემჯობინება... ეთერიც აღარ მოელოდინება ოქრო-მჭედელს და უფრო მშვიდად დაისვენებს ამის შემდეგ, და თითონ ოქრო-მჭედელიც...

— მარეხი ყოველთვის მართალია!.. თითონაც უფრო ჩქარა იხილავს გამთელებულ „ზარს“!.. მოუჭრა სიტყვა მეფე-ნადირამ.

— ოჰ, ნადირ, გინდა გამაჯავრო, მაგრამ, ხომ ხედავ, არ ვჯავრობ?!.

— ჩემო დაო მარეხ, განა არ იცი, რო შენი სიამოვნების მეტი არა მინდა რა?!.

— როგორ არ ვიცი, აკი ისე სიამოვნებით მომაწოდე „ზარი“, რო ლოფინზე დაეცა და გაიბზარა?!.

ამ ხუმრობა-ბაასით დაუბრუნდნენ სუფრას მარეხი, მეფე-ნადირა და კაცია ოქრო-მჭედელი კი მაშინვე ეთერისკენ წავიდა...

— რა ნაირად მიხარიან, ჩემო მშვენიერო დედოფალო, რო პირი საქარსკვნ ჰქმენ!.. წამოიძახა გადიამ, როცა მარეხი გავიდა ოთახიდან, და ეთერი ისევ მომხიარულდა...

— ეჰ, გადი, ცუდად ჰქმენ, რო იმდენი წამომაცენე თავს!.. ოქრო-მჭედლის ნახვა მინდოდა და შენ კი...

— რა ვქმნა, ჩემო მშვენიერო, უხილავად ვერ მივიდოდი ოქრო-მჭედელთან, რადგანაც უჩინ-მაჩინის ქული არა მაქვს. შეაწყვეტინა გადიამ საყვედური ეთერს და დაუმბატა: უპირველესად ისენი შემომეგებნენ, მკითხეს შენზე, მეც ვუთხარი სასიამოვნო ამბავი... ფრიად გაუხარდათ და მაშინვე აქეთ გამოემშურეს. თან ოქრო-მჭედელიც წამოიყვანეს.

— მართალი ხარ, გადი, გაგებუმრე მხოლოდ... სხვანაირად არ მოხერხდებოდა ოქრო-მჭედლის მოყვანა ამ დროს. ჩემივე ბრალია... ეხლა, ცოტა არ იყოს, გამოვასწორე ჩემი შეცდომა. ეხლა, მგონია, ოქრო-მჭედელი ისევ ჩქარა მოვა აქ... შევატყე, იმას უფრო უნდოდა ჩემი ნახვა, ვიდრე მე... იქმნება შენმა ჩემთან ყოფნამ ისევ ისე დაამუნჯოს, როგორც იმათთან იყო, და ამისთვის გადი გარედ და ცოტა ხანს დაუცადე... თუ დაინახო ოქრო-მჭედელი რო აქით მოდიოდეს, მაშინვე შემოდი, კარი ღია კი დასტოვე...

— იყოს ნება შენი!.. უპასუხა გადიამ მოკლედ და გავიდა...

სულ არ გასულა რამდენიმე წუთი, რო გადია უკანვე შემობრუნდა და დაიძახა:

— გულთმისანი ჰყოფილხარ, ჩემო მშვენიერო, ოქრო-მჭედელი მოდის!..

— მაშ შედი შენ ოთახში და არ გამოხვიდე, ვიდრე არ დაგიძახო...

ოქრო-მჭედელს ეთერის ოთახის კარი ღია რო დაჰხვდა, მოურიდებლივ შევიდა. ამავე დროს ეთერმაც ხმა მიაწვდინა, რაკი ფეხის ხმა შემოესმა...

— ვიცოდი, ჩქარა მოხვიდოდი და ამისთვის კარი ღია დავაგდებინე, რო კარებ წინ არ გეტრიალა და დრო არ დაგეკარგა...

— ჩემო დედოფალო, აღელვებით წამოიძახა ოქრო-მჭედელმა, როგორც შეეძლო აჩქარებით მივიდა ეთერის სარეცელთან და მუხლზე დაეცა: თუ ემაგის გამოთვლების იმედით მომელოდი, ეხლავე სჯობია გულ-ახდილად გითხრა: ტყუილი იმედი გქონია!..

— არა, არა, ჩემო უტკბესო ოქრო-მჭედელო, ამისთვის არ მოგელოდი. კარვად ვიცი, რომ ამის გამოთვლება შენ არ შეგიძლიან... ამას მხოლოდ ის გაამთვლებს, შენგან მხოლოდ იმის შესახებ ამბის შეტყობას მოგვლი...

— როგორ?!..

— ჯერ დაჯექი, მუხლზე ნუ სდგებარ, და მერე გეტყვი, როგორ. ოქრო-მჭედელი იქვე სარეცელთან მდგომ სავარძელზე ჩამოჯდა...

— აი, ეხლა მიაშბე, თუ მახარე როგორ არის და სად არის?!

— დედოფალო, სწორედ მაგ ამბის შესატყობად მოვეშურებოდი შენკენ და შენ მკითხავ მაგას?!.

— ოქრო-მქედლო, სტჟეი სისწორით, ნუ მატყუებ!.. ხომ მახარე დაიმალა იმისთვის, რომ მეფის ბრძანება არ შეესრულებინა და აქით არ წამოსულიყო. ერთის მხრივ კარგიც ქმნა!.. ოქრო-მქედლო, დაგავალებდა რამეს, მითხარ... მითხარ?..

ოქრო-მქედელი გაცვიფრებული შეჰყურებდა ეთერს და ხმის ამოღებას ვეღარ ახერხებდა... „შტდის, თუ რა არისო“?!. ფიქრობდა ის ამავე დროს ..

— რად შემომტკერი მაგრე, რატომ არას მეტყვი?!

— დედოფალო, ენა აღარ მემორჩილება, ისე გამაცვიფრა შენმა ნათქვამმა!..

— მაშ გამოვიცან, განა?!.

— არა, დედოფალო, და კიდეც არა!..

— ნუ მაჯავრებ, ოქრო-მქედლო!..

— ნუ გამირისხდები, დედოფალო, და ნება მიბოძე ორი სიტყვა მოგახსენო!..

— გინდ ასი, მხოლოდ იმაზე და მხოლოდ მართალი.

— ჩემი ნათქვამი მხოლოდ იმას შეეხება და მხოლოდ სიმართლე იქნება...

— მაშ ჩქარა დაიწყე...

— ჩვეულებისამებრ ერთ დილას საოქრო-მქედლოში შეველი... არც მახარე და არც ენდე ეგ, „ზარზე“ მიიშვირა ხელი, არ დამხვდა. გამიკვირდა... გამოვედი და დერეფანში დავჯექი და ველოდი მახარეს მოსვლას... ამ დროს მოდის შენი გაღია და სავსე ქისას მაწვდის და მეუბნება, — რომ მახარეს კი არა ვუთხრა რა და ამის ლითონები მეყიდნა ..

— ეგ ხომ მეც კარგათ ვიცი!.. მოუთმენლად შეაწყვეტინა სიტყვა ეთერმა.

— ბოდიშს ვიხდი, დედოფალო, და სწორედ მეც ამისთვის მოგახსენებ, რომ მოგაგონო ყველაფერი. .

— კარგი, განაგრძე უბოდიშოთ...

— ჰო და იმას მოგახსენებდი, რომ მაშინ მიხვდი, თუ მახარე სად იყო და თავისი „ზარი“ ვის გადასცა უსასყიდლოდ... სულ არ გასულა რამდენიმე წუთი, რომ მახარეც მოვიდა და, ღმერთო, რას ჰგვანდა?!

— რას?!.

— თითქოს ფრთები გამოჰსხმოდა, ისე იქცეოდა... კი არ დადიოდა, დაფრინავდა... კი არ ლაპარაკობდა, მღეროდა... ეტყობოდა, ზეცას ეაღერებოდა და დედა-მიწისა არა გაეგებოდა რა... როგორც იყო დავაძინე... მთელ დღეს ეძინა გაუნძრევლად... მხოლოდ შებინდებისას გამოეღვიძა.

ეთერი გაბრწყინებულის თვალებით უსმენდა უკანასკნელ სიტყვებს, და თონაც ზეცად გაფრინდაო, ისე შესუმბუქდა და სარეცელი დაავიწყდა... მახარეს მთელი დღის ძილის ამბავი არც კი შემოჰსმენია... ის დანავარდობდა თავის „სადედოფლოში“ მახარესთან ერთად და თავის აუზში ბანაობდა გადიასთან ერთად კი არა, მახარესთან...

გამოერკვა მხოლოდ მაშინ, როცა ოქრო-მჭედელმა ამბავი შეწყვიტა, რადგანაც შეატყო, რომ ის სრულებით ყურს აღარ უგდებდა იმის ამბავს...

— განაგრძე, განაგრძე, ჩემო ოქრო-მჭედელო!

ოქრო-მჭედელი ჩაფიქრდა. მერე განაგრძო:

— შებინდებისას რო გამოელვია...?

— ვის გამოელვია?... განა ეძინა?!.

— აკი მოგახსენე, დედოფალო, ძლივას დავაძინე მეთქი და მთელ დღეს გაუნძრევლად ეძინა...

— ჰო, მართლა!.. მერე?!.

— მერე, როცა გამოიღვია, მე შინ წავიქვე, რადგანაც უკვე შებინდებული იყო, და ის საოქრო-მჭედლოში დავტოვე... ამის შემდეგ ის თვალთ აღარ მინახავს...

— აახ!.. წამოიკვნესა ეთერმა და ბალიშს მიესვენა...

— დედოფალო, რა იყო?!. გულ-გახეთქილი ოქრო-მჭედელი ზეზე წამოდგა...

— დაჯექ, დაჯექ და განაგრძე!.. უთხრა ეთერმა და თავი ისევ ასწია...

— მეორე დღეს დილით, როცა ჩამოველ საოქრო-მჭედლოში, კარი ისევ გადარაზული დამხვდა... გავადე... შეველ თუ არა, მაშინვე თვალთ მეცა, აი, ეს!.. ოქრო-მჭედელმა უბიდან ამოიღო ხელსახოცი, გახსნა და იმის დედისეული თავმანდილი ამოაჩინა...

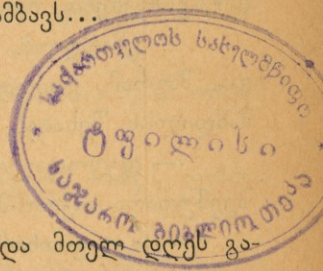
— აი, ეს ისე თვალ-საჩინო ადგილას იდო, რო შემსვლელი მაშინვე დაინახავდა...

ეთერი გაფითრდა... ენა დაება...

— არ ვიცი, რა განზრახვით დადო ამის მომტანმა, ვფიქრობ, მახარე იქნებოდა ამის მომტანი... იქმნება სხვაა?... შენ გეცოდინება... რა განზრახვით დადეს საოქრო-მჭედლოში, ვინც უნდა იყვეს ამის მომტანი, არ ვიცი, მაგრამ პირად გადავწყვიტე, უკანვე დაგიბრუნო.. ინებე!..

ეთერმა ჩამოართვა თავ-მანდილი და გაფითრებული მიესვენა ბალიშზე...

— ველოდი მთელ დღეს... დაღამდა... შეშინებული ნარგიზა ჩამოვიდა. იმ

— გენაცვალოს ჩემი თავი, ჩემო უტკბესო ეთერ, თვალებს ნუ ალერსით ხელი მოჰხვია ეთერს და გულზედ მისივენა...

ეთერს ჯერ ოქრო-მჭედელთან საუბრის დროს რამდენჯერმე გული ამოუჯდა, ყელს მიეზჯინა, მაგრამ საშინელის ნებაყოფლობით თავი შეიმაგრა, ცრემლებს დენის ნება არ მისცა... კარგად იცოდა ეთერმა, რომ ცრემლებთან ერთად გულიც გაეხსნება, ყოველივეს ცხად ჰყოფს იმისთვის იქ ჩამარხულ საიდუმლოებას... ეხლა კი ველარ შესძლო თავის შემაგრება. მით უმეტესად, რომ ეხლა იმას ეალერსებოდა გადია ..

ალერსზედ ეთერს გული უფრო ამოუჯდა, უფრო ახმაურდა ის და, თავის და უნებურად, ცრემლის ნაკადს გულის ნადებსაც აყოლებდა...

— ჩემო გადი...— ქვითინით ემუდარებოდა ეთერი:— მიშველე რამ!.. ლამის დავიღრჩო...

— თავს შემოგვევლოს შენი გადია, ჩემო ლამაზო, მითხარ, რა გაწუხებს, და ცა და დედამიწას შეეცდრამ და შენ კი გიშველი...

— გადი, მახარე უნდა მოსძებნო და...

— უი, გენაცვალოს გადია, მაგას ნუ გამაგონებ!.. ღმერთმა იმის კლანჭებიდან გამოგგლიჯა, ამისთანა ბედს ჩაგაგდო და შენ კიდევ იმ ავ სულს დაცეხებ?!.

— ღმერთმა კი არა, ჩემი თავი თვით მე დავღუბე!.. რაღასაც ვეძებდი, ველტვოდი და, რაც ხელთ მქონდა, რაც ჩემი იყო, ისაც დავკარგე... რაღაც მეგონა დედოფლობა, ამას ველტვოდი . ამისმა ფიქრმა დამაკარგვინა ბედნიერება... მინდა უკანვე დავიბრუნო!.. წავიდეთ აქედგან, ვიდრე გვიან არ არის...

— სად, ჩემო ორთავ თვალის სინათლევი?!. შენ შენს სახლში ხარ... ნუ გავიწყდება, რომ დედოფალი ხარ, და შენი მეუღლე კიდევ მეფე ნადირა... თუ გაბზარული ზარის დაბრუნება გინდა, დაანებე თავი ამას... იქნება ოქრო-მჭედელმა გაამთელოს, მაშინ მარცხს მიეცი, როგორც შენმა მეუღლემ შესთავაზა .

ეთერი ცოტა გარინდული უსმენდა გადიას, რომელიც ამავე დროს ალერსით იმის თმაში ჩაყრილ თითებს ამოძრავებდა..

— გადი, ვერ მიმიხვდი, ვერა!.. გაბზარული ზარი სრულებით არ მეპიტნავება, როცა თვით ჩემი გული გაიბზარა...

— გენაცვალოს შენი გადია!.. გაკვირვებით ჩაეკითხა გადია, თუ გაბზარული ზარი არ გეპიტნავება, მაშ რა?!. თითქოს მხოლოდ იმის შეძენისთვის ყოველგვარი საშუალება მიიღე?!.

— მაშინ, გადი, მაშინ!.. ეხლა კი ვხედავ, რომ უმთავრესი გამოძევარა...
ეხლა უმთავრესმა ჩემი გული გაბზარა და...— აუვარდა საშინელი ტირილი..

გადიას კიდევაც შეეშინდა. ხან რას ეუბნებოდა, და ხან რას...

თითქმის გულ-მკერდი სულ დაუღობო გადიას... ეთერი თან და თან დამ-
შვიდდა... გადიას ალერსმა გამოიწვია ეს ცრემლის ნაკადული და იმისმანვე ალერს-
მა შეწყვიტა.. სამაგიეროდ ეთერის გულის კარი ყურემდის გააღო, და იქ ჩამარ-
ხული საიდუმლო გადიას თვალ-წინ გადიშალა...

გადია დაიბნა ამის ხილვით... შეეშინდა. ტანის თახთახი აუვარდა, და თვა-
ლებ დაჭყეტილი ეთერს შეჰყურებდა...

— ჩემო ტუბილო გადი, ხომ ჰხედავ, უკვე მახარეს ცოლი ვარ და როგორ
შემიძლიან ეხლა ნადირასი ვიყვე?!.

გადია ხორც იწიწნიდა, და მაინც გონს ვერ მოსულიყო... თავის თავს
ჰკიცხავდა და ლაფს ისხავდა, რომ იმ ღამეს მარტონი დასტოვა და...

— უჰ!.. სასოწარკვეთილებით ამოიქშვინა და ეთერს თვალი მოაშორა...

თითქოს ამ ამოქშვინვამ ამოწმინდა იმის გული, გონებას გადაკრული ბადე
გადააფხრიწო, ისე გამოერკვა გადია და ეთერს ისევ სიყვარულით შეჰხედა..

— ჩემო მშვენიერო, ღმერთმა თითონ მოგცა გამოსავალი გზა: მახარე გა-
დაიკარგა, ეგ ზარი გაიბზარა, და მეფემ კიდევ გაგადედოფლა...

— გადი, სწორედ ეგ მტანჯავს!..

— სწორედ ამაში უნდა ეძიო ხსნა... დახსნილიც ხარ, ჩემო ლამაზო!..
ღმერთმა თითონ უჩხსნა იმ ავი სულისაგან, რომელიც მახარეს სახით მოგვევლინა...
უთუოდ დაბადების უმალ აგედევნა ავი სული, ბევრს გდარაჯობდა და, აი, რა
ნაირად მოგაჯადოვა... მაგრამ შენმა მფარველმა ღამის მნათობმა გიხსნა... ისე
მოგაჯადოვა, რომ იმ... იმ მახარეს დაჰნებდი... ამით უფალმა გონება აუბნია...
ზარი თან გამოგატანა და ამით ხელ-ფეხი შეიკრა.. შენ რო არ დაჰნებებულებიყ-
ვი, ზარს არ გამოგატანდა და დღესაც იქ კოშკში იჯდებოდრ უნუგეშოდ...

— რას ამბობ, გადი?!.

— იმას, ჩემო მშვენიერო, რომ დღეს შენ დედოფლად ხარ და რაც მოხდა
იმ ღამეს, ყველაფერი ისევ უნდა ყრუდ გულში ჩაიმარხო... მეც, რაც გავიგონე
ჩემ გულში მექმნება ჩამარხული, და საფლავში თან ჩავიტან...

— მე ვცდილობ იმ ღამის დაბრუნებას და შენ კი, გადი, რას მეუბნები!..

— რამაც განვლო, ვეღარ დააბრუნებ!.. რა განვლო, და დიდხანს არ გას-
ტანა ამან, უნდა გახარებდეს... გახსოვს, პირველად რო შემოგესმა შენი ხმა,

რანაირად შეგეშანდა?!. რათა? იმიტომ რომ ის წყეულის ხელთქმნილი იყო... კეთილი სული არ შეგაშინებდა... მაშინვე ვამბობდით: ავი სული გვემანქება... ავი სული რო არ ყოფილიყო მახარე, აბა, ლითონში როგორ გამოამწყვდევდა შენ ხმას?!. ვის გაუგონია, ლითონი მღეროდ-გალობდესო?!.

— გადი, ნუ ამბობ მაგას!..

— რატომ, გენაცვალოს შენი გადია?!. ხომ არავის ახსოვს, არც იციან როგორ გაჩნდა მახარე... საიდგან მოვიდა... ვისი შვილი... ვიცით მხოლოდ რომ ოქრო-მჭედელმა ვილაც დედაკაცი შეიხიზნა, რომელსაც თან ახლდა ბავშვი...

— განა ეგ საკმარისი არ არის, გადი, რომ მახარე ადამიანია და არა ავი სული...

— საქმემ ხომ გვაჩვენა, რომ საკმარისი არ არის... ეს მხოლოდ თვალის ასახვევად ყოფილა. მერე სწორედ შენი ხნისა...

აკი, გითხარ, დაბადებიდანვე ავი სული აგდევნებია და კიდევ, კარგი ეგრე მოიშორე თავიდან. . ეხლა ის გადიკარგა... ველარას გაფენებს... ზარიც გაიბზარა...

— და ჩემი გულიც!.. წამოიკვნესა ეთერმა...

— ჩემო მშვენიერო, შენ გულს დრო გაამთელებს, და იმ ზარს კი, მგონი უფრო გაბზარავს, თუ სულ არ დაამშვრია, და არ გააკამტვერა...

— ეგ ბოლო ხომ ყველას მოგველის!..

— ყველას მოგველის. მაგრამ მანამდის კი, ჩვენ ვიცოცხლებთ, ვსიამოვნებთ, და ის უხმარებლად ეგდება...

— გადი, გაბზარული გულით არა მგონია ვსიამოვნო რამ!

— დრო საუკეთესო მალამოა გულისა, მანამდის კი ჩემო უტკბესო, გამიგონე და ნადირას ცოლობა უნდა ეხლავე გაუწიო...

გაჩუმდი გადი, მაგას ნულარ მეტყვი!..

— ჩემო მშვენიერო, გაჩუმებით საქმეს წაეახდენთ... ვაი, თუ...

— გადი, გეხვეწები!..

— ვაი თუ დაგვიანებამ საქმე სულ გააფუჭოს და შენმა სიჯიუტემ მამაშენს და ჩვენც თავზე ლაფი დაგვასხას...

— მაგას რას მეუბნები, გადი?!.

— შეიძლება, იმ წყეულისგან ფეხ მძიმედ შეიქმნა და მაშინ... თუ ეხლავე ცოლობა არ გაუწიე, შენი საიდუმლო ყველასთვის ცხადი შეიქმნეს, რითაც ავი სული გაიხარებს...

— ვაჰმე!.. წამოიკივლა ეთერმა და გონება დაკარგა...

ოქრო-მკედელმა მეორე დილით შეუტანა ეთერს ზარი .. მთელ ღამეს იმუშავა და, როგორც შეეძლო, გააკეთა. აიღო რკინა, გამოწკებლა სოლად და გაბზარულში ჩაატარა... ცეცხლის საშუალებით გამოკვერა და ამ სახით გამთელბული შეიტანა ეთერთან... უხაროდა კიდევაც ოქრო-მკედელს, რომ ასე მოაგვარა...

ეთერმა მაშინვე მარესს შეატყობინა ეს სასიხარულო ამბავი, რომელიც მაშინვე მოვიდა .. იმას დიდი მეფე, ნადირა მეფე და კაცია შემოჰყვნენ და ზარს სინჯვა დაუწყეს. გასინჯვის დროს ზარს გამოკვერილი ადგილი ეტყობოდა, მაგრამ მთელის შთაბეჭდილებას კი ახდენდა.

ფრიად გაუხარდათ მეფეებს, მარესს და კაციას და ულოცავდნენ ოქრო-მკედელს გამარჯვებას. .

— ეს შენი ნამოქმედარია და ტყუილად მახარეს მიაწერე, თორემ, აბა, ი შენი შაგირდი, როგორ მოახერხებდა!.. დაუმატა კაციამ თავის მხრივ და ოქრო-მკედელს მხარზე ხელი დაადო

— გეფიცები ზენას, ბატონო, ეგ მახარეს დამუშავებულია!.. მონაწილეობა მე არ მიმიღია .. ესლა კი, რა ვიცი, იმიგანვე მქონდა გავონილი, თუ ეს ჩემით მოვიფიქრე, რკინა და ცეცხლი ვინმარე და ისე გავამთელე.

მარტო ეთერი იჯდა ლოგინში გაჩუმებული და ამ სიხარულში მონაწილეობას არ იღებდა. ის დარწმუნებული იყო, რომ ზარის შემქნელი მახარე იყო და მხოლოდ ის თუ გაამთელებდა, თუ კი კიდევ არსებობს... საეჭვოდ მიაჩნდა ზარის გამთელება... „უთუოდ ისე გაამთელა ოქრო-მკედელმა ეს ზარი, როგორც ჩემმა გადიამ ჩემი გულიო“, ფიქრობდა ამ დროს და მხოლოდ მარესის ხელის შეხებამ გამოარკვია...

— გენაცვა, ჩემო ეთერ, ჩემო დედოფალო, აბა, აამღერე ეგ!..

ეთერმა მწარედ გაიღიმა, ამ ღიმილთ ენა შეაბა ზარს, გადიას დააქვრინა და თითონ კი ხელი ამოძრავა და...

მარესმა უეცრივ იკივლა და გულწასულმა წაიპირქვავა, გადიას ხელიდან ზარი გაჰვარდა, კანკალმა აიტანა, დიდ მეფეს, კაციას და ოქრო-მკედელს კინალამ სიღამბლავე მოუვიდათ, მეფე-ნადირა ეთერს მიჰვარდა და აკანკალებულის ხმით შეეკითხა, რომელსაც ღიმი არ შესცვლია:

— ჩემო მშვენიერო, ხომ...

— ჩემო მეუფევ, მარესს მიჰხედეთ!.. და მარესზე ანაშნა, რომელიც გულწასული წაპირქვავებული იყო ..

მხოლოდ ეხლა შენიშნა ყველამ რა მდგომარეობაშიც იყო მარეხი, და მაშინვე იმას მიჰპარდა...

— გარედ, გარედ ჰაერზე!.. ვადი, შენ რაღას ჰკანკალებ... მიეხმარე... ძმარი მოატანინე და... ეთერი უკარნახებდა იქ მყოფთ და ისინიც სასტიკად ემორჩილებოდნენ იმის განკარგულებას..

— შენ კი აქ დარჩი, ოქრო-მჭედელი!..

მარეხი გარედ გაიტანეს... ოქრო-მჭედელი კი იქ დარჩა...

— მაპატიე, დედოფალო, არ მოველოდი ამას, მეც კინალამ დამბლად დავარდი, ისე შემაზარა მაგისმა ხმამ.

— ენა აქ რად დასტოვე?! შენვე რო გეცადნა, მაშინ ეს არ მოხდებოდა, რაც ეხლა აქ ვნახეთ...

— ჩემო დედოფალო, აკი გემუდარები...

— მუდარებისთვის არ გეუბნები... გააწყვეტინა სიტყვა ეთერმა... გუშინვე აკი გითხარი: მარეხის სანუგეშებლად გთხოვ წაიღო... არ მეგონა, თუ ისე გულმოდგინებას გამოიჩენდი...

— დედოფალო, გემუდარები!..

— მუდარებას თავი დაანებე მეთქი, აკი გეუბნები. . ეხლა უკანვე უნდა წაიღო, შენ მიერ ჩარკობილი სოლი ისევ მოაშორო მახარეს ქნარს, თორემ მაგის ხმა სამარის ხმას ემგზავსება... თითქოს კუბოს თავს ლოდებს აყრიანო, ისეთი ხმა გამოიღო...

— სწორედ მაგ ხმამ კინალამ დამადამბლავა, დედოფალო, და მაკვირვებს, შენ როგორ გაუძელ და მაგრე მხნედ როგორ გამოგვარკვიე ყველანი?!

— უარესს მოველოდი და იმისთვის!.. მოკლედ უბასუხა ეთერმა.

— ამაზე უარესი რაღა იქმნებოდა?!

— ჩემო ეთერ... შემოვიდა ამ დროს მეფე-ნადირა და ეთერთან სიყვარულით მოვიდა: მარეხი გონს მოვიდა და თავის ოთახში წაიყვანეს... შენი გალიაც იქ წაიყვანა მარეხმა.. ვადიას მიესვენა მარეხი და ისე წავიდა... თუ რამ გინდა, მითხარ, გენაცვა, ვადიაობას მე გაგიწევ!..

— ჩემო მეფე, — მწარის ღიმილით მიუბრუნდა მეფე-ნადირას: ვადიის შველა ღიღიხანია აღარა მჭირდება და ამისთვის შენი მოშველებაც მეტია ამ წამს. ეხლავე მარეხთან წადი, და მეც ჩქარა იქ მოვალ.

— როგორ... მაშ შენ უკვე კარვად ვაპხდი?!

— გუშინ აკი გითხარი მიზეზი ჩემი ავადმყოფობისა... დღეის შემდეგ მიბრძანე, ჩემო მეუფე, რაც მოისურვა!.. იმავე ღიმილით უთხრა ეთერმა...

— ოჰ, დედოფალო, შენა ხარ ჩემი ბრძანებელი, ჩემო ..

უნდოდა გადაჰხვეწოდა, მაგრამ ისეთი თვალით შეჰხედა ეთერმა, მაშინვე ცივ-წყალში ამოვლებულსავით შეთრთოლდა... მოწიწებითი ლიმილით ოდნავ რაღაც წაილულლულა და მაშინვე გარედ გავიდა.

ოქრო-მჭედელი განცვიფრებაში მოვიდა ამ სურათით და თითონაც ათრთოლდა... ზარს ხელი წამოაგლო და წასვლა დააპირა...

— ოქრო-მჭედელო, ვგონებ ისევ ჟღარუნის გაგონება სჯობია, ვიდრე სამარის კარის ხმისა... ეცადე, გინდა სხვა ადგილსაც გაიბზაროს, შენი სოლი ამოიღო...

— ვეცდები, ჩემო დედოფალო!..

(შემდეგი იქნება)

ვასილ ბარნოვი

ყვავილი მიმოგავალი

1

ისე გარდიელის ზოგი არსი ცხოვრების არეს, როგორც ვარსკვლავი მოწყვეტილი ცის კამარაზედ. გაავლებს კვალსა წამს გაშუქებულს და განქრება, განქარდება საუკუნოდ; არარად იქცევა მისი სახე ლამაზად ქმნილი.

არა! დასტოვებს თავის აჩრდილს ტურფას ხსოვნაში ვინმე მეოცნებესი, რომელი შეჰშვრდა მაშინ ნათელის ბინდით ალაჟვარდებულ ცას: ის ეტრფიალა იმ უხანო მნათობს წამიერს, არა სხვა ვარსკვლავთ, მტკიცედ რომ უბყრიათ სამყაროში თვისი ადგილი, სამუდამოდ, დაულეველ ჟამთა დალევამდინ.

უმზერ იმ ადგილს, სად განქრა ნათელი იგი წუთიერი, და ველარ ჰპოვებ თვით ნიშსაც კი გარდასრულისას, საფლავის ნასახს; მთლიად წაშლილა სამარე მისი ლურჯ კაბადონზედ უსამზღვრო ცისა.

არა! აქვს ბედშავს ცის სივრცეში სამარე თვისი მთლად უჩინარი, მეოცნებესთვის ნათლად მჩინარი: მის ხსოვნაში მკაფიოდ არის აღნიშნული საბედნიერო ადგილი იმ მოციავის არარად ქმნისა.

ალარ არის იგი მნათობი ეთეროვანი... იყო კი! ნაზი შუქებით აცისკროვნებდა იგი იმ არეს, სად გარდეფურჩქნა ლალ ბუნებას ის მშვენიერი, სახიერი, ზრდილი, ნარნარი. ყვავილი იყო იგი მიწისა და ცის საუკეთესო ძალთაგან თხზილი, ცხოვრების გზაზედ დასაღონად აღმოჩენილი...

2

— როგორ ნაღვლიანად დაჰყურებს მოსთვლილ ყვავილებს თითონ ყვავილი ახლად ფურჩქვნილი! რამ დააღონა და ჩააფიქრა სიცოცხლით სავსე ნორჩი ქმნილება?!

— ბევრჯერ შევნიშნე ნანოს თვალეში ეს სევდა-ღიმილი, ცრემლების ნამით გარმოდებული.

— ნანო ჰქვიან?

— ნანო! კარგა ხანია ვიცნობ მე მაგ ქალს. ბევრჯერ უნებლიეთი ოხვრაც კი ამოჰხდენია ლამაზ მკერდიდან, ტკბილის სიამით რომ უნდა იყოს სავსე, ღელ-ვილი. უსაგნო არის მუქი ჭმუნვა ნორჩ არსებაში...

— ვინ იცის! რთულია ადამიანის ბუნება, ღრმა არის მის გრძნობათა საგუ-ბარი. მეც მუდამ ჩაკვირებულსა ვხედავ მე ქალს, ლამაზ კაეშნის ნისლით მობუ-რულს: გამოვა ყვავილოვან გზაში, დადის მარტოდ-მარტო თითონ ყვავილი სი-ტურფით სავსე... მეგონა, მხოლოდ მე მეჩვენება ეგეთი სახით.

— მეც ვგრე ვხედავ! მამწონს ეგ ქალი, მაგის კალთაზედ ვარ გამობმული, მაგრამ რომ მივუახლოვდები, არშიყობის მაგივრად, გიჟურ აღტაცების ნაცვლად, გაურკვეველი სევდის ბურუსი მეხვევა მეც გულს, მძიმე, გარნა ძვირფასი დარდის აჩრდილები დამტრიალებენ. მასაც თავს ევლებიან იგი აჩრდილნი მუქ-ფრთებიანი: მინახავს მე ისინი მის მტკიცე შუბლზედ, სხივთა კულუღლით გარმოდებული მის ლამაზ თავზედ.

— ჭაბუკი ხარ ჯერეთ მთლათ ნორჩი და როგორ შეიძლება შენმა მიახლებამ არ განუფანტოს ქალწულს ფიქრთა ბურუსი?

— არ ვიცი! მინდა მოწიწებით ვემთხვიო მას სარტყელის ფოჩებზედ და ვა-ნუგეშო. მაგრამ რად, რის გამო?! არავითარი დარდი არ უნდა ჰქონდეს მშვე-ნიერს.

— მე კი მეგონა, დარდით დასერილი ჩემი გული უნებლიედ ჰფენს მის ნა-თელ არსებას სევდის საბურავს მისთვის მთლად უფერს...

ესე უბნობდნენ ხანში შასული კაცი და მთლად ახალი ჭაბუკი. ისინი დაკვირ-ვებით უჩუბდნენ ღობის იქით აივნის მოაჯირზედ დაყრდნობილ ქალწულს, რო-მელი დაფიქრებული დაჰყურებდა დაღონებული თვალებით ყვავილთა ბუნჯგალს ახლად დაკრეფილს და თითო-თითოდ არჩევდა, ათვალიერებდა. ვაჟკაცები აქეთ ეხოში იყვნენ, ღობის გადმოღმა, ხის ქვეშ. მაგიდას მოსხდომოდნენ წივნებით სავსეს. ქალი ვერ ამჩნევდა, რომ ის იყო მათი მზერის საგანი, მათი საუბრისა: გაფოთლილი ხის ხშირი ტოტები თუ ჰფარავდა მისგან მოსაუბრეებს.

3

ხნიერი კაცი საზაფხულოდ იყო მოსული სააგარაკო ადგილას, ახალგაზრდა კი იქაური იყო, იმ დაბის მკვიდრი მემამულე; სამსახურიც იქვე ჰქონდა ნაშოფნი. არც მისი მამული, არც მისი სამსახური თვალსაჩინო რამ არ იყო; მაინც ჰყოფნი-დათ, უზრუნველად აცხოვრებდა მათ პატარა ოჯახს. სხვაგან უკეთესი სამსახური შეიძლო ეშოვნა: განათლებაც შესწევდა საიმისო, უფლებაცა ჰქონდა, მაგრამ მის-

თვის ხელსაყრელი იყო იქვე დატრიალება, იმავე დაბაში: სახლს უვლიდა, დედას ეშველებოდა ამ მძიმე საქმეში, რომელიც ეტვირთნა მას, ახალქალობაშივე დაქვრივებულს. თვის გასათხოვარ დისათვისაც იმავე ქალაქში ეშოვნა მცირე რამ სამსახური: გულს აყოლებდა ქალი, ჯიბის ფულიცა ჰქონდა თვისუფლად.

არჩილს სხვა რამ თილისმაც იჭერდა მაგრა იმ ქალაქში: ავერ ერთი წელიწადი იყო, რაც შეყვარებული თვალი შეეყენებინა ლამაზ ნანოზედ; საბედისწერო ნაბიჯის წარდგმას კი ვერ ახერხებდა. თითონ გაუბედავი ახალგაზრდა იყო, გამჭრიახობას თუ ძალუმ თვითმოქმედებას მცირედ რამ მოკლებული და ვერ გაებედნა უკანასკნელი სიტყვის წარმოთქმა. არჩილს მოსწონდა ქალი, მისი დედა ჯერ ისევ ყოყმობდა, გადაწყვეტილ ჰაზრს ვერ დასდგომოდა ქალის შესახებ.

— კარგია, შვილო, ნანო ქალი, ღვთისნიერი, ყველას პატივის მცემელი, ყველასათვის მოსაწონი, მაგრამ თითქო ფხა აკლია; ვერ ემჩნევა მოქმედების უნარი; ვაი თუ გაუჭირდეს, ვერ შესძლოს ცხოვრება ზრუნვით მოცული.

ატყობდა გამოცდილი ადამიანი, რომ მის შვილს გერგილი არა ჰქონდა სათანადოდ განვითარებული; გრძნობდა იმასაც, რომ ამაში თითონ იყო ცოტად დამნაშავე: ალერსი მეტისმეტი, უკან დევნა დაუცხრომელი, ფრთებ ქვეშ ფარება...

— ჯერ მთლად ახალგაზრდაა, დედი, შეეჩვევა ზრუნვას და გარჯას. არც თუ უსაქმო ქალია... მაინც ისე რა გაგვიჭირდება, ერთი ადამიანი ვერ ვაცხოვროთ.

— ღმერთმა ნურა გაგიჭივროს რა! ქალი, მართალს ამბობ, მოსაქმეც არის, მაგრამ... მე ის არ მომწონს, რომ ყოველთვის თითქო სხვა რამეზედ ფიქრობს შორეულზედ, სულ ოცნებობს, ზღაპრულ არეში სცხოვრობს; თითქო ვერ ესმის, რა ხდება მის გარშემო, ან რას ამბობენ.

— ეგ კი მართალია! იმ დღეს მარაო დარჩენოდა ხეზედ, რაღაცა რტოთი ივრილებდა სახეს. რამდენი ვეძებე! იცი, დედი, მაგ მეოცნებობით უფრო მიზიდავს მე ის თვისკენ.

— ჰე, როცა კაცს კაცი უყვარს, ჭაპიჭუპი ნახ ჭამად ესმის, ბრაგბირუგი კეკლუც გავლავდა. გიყვარს... ღმერთმა გზა დაგილოცოთ. უფრო ფულიანი და გამჭრიახი კი მერჩივნა რძლად, მაგრამ ცოლ-ქმრობის საქმე ალბად მართლა ცაში რიგდება.

დედის უნებლიედაც გადაწყვეტილი ჰქონდა არჩილს გაეცხადებინა ქალისათვის სიყვარული, დედის თანხმობამ უფრო გაამხნევა იგი და ეხლა მარჯვე დროს და ელოდდა სურვილის აღსრულებისთვის. ვერ კი იცოდა ჭაბუკმა, როგორ შე-

ჰხედებოდა ქალი მის ნატერას: არ ერიდებოდა ნანო მას; არც ძალად მისწრაფოდა იგი მისკენ: ხანდისხან თითქო ვერც კი ამჩნევდა ვაჟს თავის გვერდზედ, თუმცა კი ყოველთვის ღმობიერად და აღერსიანად ეპყრობოდა მას. ეს იყო მიზეზი, რომ ხშირად ვერ დადიოდა ჭაბუკი ქალიაანთას, თუმცა ისწრაფოდა, ყოველთვის ჰხლებოდა ქალწულს, განუწყვეტლად ემზირნა მის გატაცებულ თვალებში. ეხლა მარჯვე შემთხვევით სარგებლობდა არჩილი და თითქმის ყოველდღე დადიოდა თავის წინანდელ მასწავლებლის ბინაზედ, რომლის ეზოს მხოლოდ ღობე ჰყოფდა ქალიაანთ სახლიდან და მის დიდ ეზოდან. ბატონ სვიმონს ეზოში უყვარდა ხის ქვეშ ყოფნა. აქ კითხულობდა დილით საღამომდინ, სწერდა; აქვე ისვენებდა გაშლილ ხალიჩაზედ. არჩილი თითქმის ყოველდღე მიდიოდა მასთან: ყურძნის სიყვარულით ღობეს ჰკოცნიდა.

მის მოხუც მეგობარს ბევრად აღარ ირთობდა ცხოვრების სიღამაზე, სიცოცხლისადმი მისწრაფების პირად-პირადი ყვაილები: იგი უკვე გასცდენოდა ნივთიერ ყოფის ტკბილ დასკვნათა საზღვრებს; უკვე გაველო გზა ცხოვრებისა, დასდგომოდა თავდაღმართს სიცოცხლისას, უფსკრულისაკენ რომ მიაქანებს ყოველ სულდგმულს, ყოველსავე არსს. ეხლა მისი სანაგარდო ასპარეზი ფიქრთა სამფლობელო და იყო, რომელი უცნაურად აერთებს წუთი-სოფლის ცხოვრებას ნივთიერს და დაუსრულებელ არსებობას სულიერს. მას ადრევე ჰქონდა შეღებული ბჭე უცვლელ იდეათა სამფლობელოში, თვის სიჭაბუკეშივე; ეხლა მთლადაც იქ ტრიალებდა და თუ გამოდიოდა იმ ნათელ სივრციდან, მხოლოდ მისთვის, რომ მაინც ჯერ ისევ ნივთიერი არსებობა ემოსა და შეუძლებელი იყო მთლად გაეწყვიტნა კავშირი ხორციელ ცხოვრებასთან. ღამაზი კი ბევრი რამ დარჩენოდა სვიმონს ნივთიერ არსებობაში, უნებლიედ მიეტოვებინა მრავალი ეშხიანი ყვაილი, გზა აექცივნა: იგი ფერად-ფერადი მდელი სუნელი აღარა ფშოდა აწ იმისათვის, აღარ მიაბყრობდა მისკენ თავის ღამაზ პირს მოღიმარეს.

არჩილის აღტაცებამ კი სვიმონიც გამოიყვანა განყენებულ ჰაზრთა არედან, მიაქცევინა მეტი ყურადღება ამ უცხო ყვაილისადმი, რომელი აღმოცენებულიყო მივარდნილ კუთხეში, ვის მახლობლად მოჰხდომოდა მას შემთხვევით დავანება.

ძნელი არ იყო მისთვის ქალის ახლო გაცნობა: მისი მასპინძელი და ქალის დედა მეზობლები იყვნენ, მისვლა-მოსვლა ჰქონდათ ერთმანეთთან; მხოლოდ სვიმონი არ აქცევდა მასპინძლის სტუმრებს არავითარ ყურადღებას და განმარტოვებით ატარებდა დროს. ეხლა კი გაეცნო იმ მეზობლებს მასპინძლის სახლში. მალე დაიმეგობრა ნანო: წიგნები შეურჩია, მარჯვე განმარტებები მიუთხრა; ჩაახედა ზოგ რამ დასკვნაში მწიგნობრობისა; მოხიბლა ნორჩი გონება გულწრფელის ახალგაზრდისა.

გავიდა ქამი. დაბრძნობილი ვაჟკაცი თითონაც მოიხიბლა თავისი ახალი მოწაფის სულიერის სიმშვენევით და თავისებურობით, მისის გონების უცნაური მიმართულებით, საოცარ ყვაილებით მისის გულისა.

— ბატონო სვიმონ! თქვენ რომ წიგნი მიბოძეთ, ძალიან მაღლობელი ვარ იმ წიგნისათვის. სკოლაში როდი გვაძლევდნენ ამისთანა საკითხებს.

— ძლიერი ნიჭის ნაწარმოებია ეგ მოთხრობა, მეტად რჩეულისა, კალმით მხატვრისა. მაინც რა უფრო მოგეწონა იქ?

— ის გამეხარდა, რომ ცხადად მეჩვენნენ ყველანი, ვინც იქა უბნობს და მოქმედობს.

— როგორ?!

— აი ეხლაც, დავლულავ თვალებს და ჩემს წინ დადგებიან ისინი. შემეძლება ვესაუბრო: მეტყვიან, პასუხს მომცემენ, სთქვა ქალმა.

და დახარა მიჯრით მიწყობილი წამწამთა ტევრი, დაფინა სხივთა იგი მქელეული აცისკროვანებულ ღაწვთა არეზედ, დახედა სვიმონმა და... და იგრძნო, რად იყო მისი ქაბუკი მეგობარი ისე მოხიბლული ქალწულისაგან: ჰხამდა მოწიწებით ჰმთხვევიყავი ამ გაბედულად მოხაზულ თვალთა მიდამოს, მოღიმარე ბავით აგეკრიფნა დაფენილ სხივთა მთრთოლარე სიტკბოება.

— მესმის! მაგრამ შენ რომ მეუბნები, ჩემო ქალო, ეგ იქნება იმდენად წიგნის უნარი არ იყოს, რამდენადაც შენი საკუთარი გონების თვისებისა და გრძნობათა სიმძლავრისა: განგიცდია, მკვეთრად აგისახავს სურათები და გაცოცხლებულან იგინი შენ თვალთ წინ.

— გამოგიცდია, ბატონო, ესეთი რამ?

— ბევრჯერ! აი ეხლა ისეთი სამუშაო მაქვს, რომ მხოლოდ ცივი გონებით უნდა გაისინჯოს; გულის მისწრაფების ძალას აქ დიდი სარბიელი არა აქვს; მაინც ისე ცხადად მიდგანან თვალწინ დასკვნილი დებულებები, რომ იგი ხორცშესხმულნი არიან ჩემთვის, ხელ შესახებნი.

— მე კი... მე კი ვერვისთვის მითქვამს ჩემ ჩვენებათა შესახებ: ვერ გაუგიათ, უკვირთ, განცვიფრებულნი მიყურებენ.

— რადა, ქალო?

— ნერვებ აშლილი ხარო... რას ვაშავებ?!. თუ საქმე არის რამე, გულდასმით ვაკეთებ; არ მეზარება. მხოლოდ...

— მხოლოდ რა?

— მხოლოდ ხანდისხან დამავიწყდება, რასა ვმუშაობ და ხელში შემჩერდება საკეთებელი; შემიგვიანდება; ხან სხვაგან მივდივარ, სხვა გზაზედ კი შევუხვევ...

— ეგ არაფერი! რამე ჰაზრი თუ სურათი გიტაცებს და გავიწყებს ყველა-

ფერს, რაც კი შენს გარშემო ხდება. მეც ხშირად მომდის ეგრე; შენოდნობასაც ვიცოდი ეგრე.

— თქვენც გამოგიცდიათ ამისთანა რამე, ბატონო? კვლავ ჰკითხა ქალმა. და სიხარული დაეტყო სახეზედ.

5

მისთვის უამა ნანოს უფროსი ადამიანის სიტყვა, რომ მას აქამდისინ ვერვინ ენახა ისეთი, რომელსაც შესაძლებლად მიეჩნია და ბუნებრივად იმ გვარი ხილვები, მის ჩვენებათა სინამდვილე, არსებობა იმ სანახავთა, როდესაც მღვიძარე იმყოფება ცხადის სიზმრების ტურფა არეში.

— მაშ მიმიხვდებით, ბატონო! უცნაურ სახეებს ვეაღერებები ტურფა წალკოტში, თანაც სხვებისავითა ვარ: ყველაფერს სხვებთან ერთად ვხედავ, ვისმენ, ვგრძნობ, ვფიქრობ. გამიგონია, ძილში სული ამოვა და განთავისუფლებული მიმოვლის ქვეყანაზედ, ბევრს რასმე საკვირველსა ჰნახავს...

— შენი ლამაზი სული ცხადვითაცა ჰხედავს ზღაპრულ ქვეყანას, ჩემო კარგო: ძლიერი ამხატველი ნიჭი გაქვს, გონების თვალი მჭრელად მხედველი.

კიდევ უნდოდა ეთქვა რამე ქალს, მაგრამ შენიშნა დამკვირვებელი თვალი სვიმონისა და შეკრთა, შეიკუმშა. სათქმელი კი ჰქონდა: უნდოდა გაენდო მისთვის, რომ სხვა და სხვა ბგერა მის გონების თვალთ წინ მოძრაობდა განსახებულნი, ცეკვავდა განმარტოებული თუ სხვებთან ერთად; ბევრი სიტყვა ნივთიერ სახედ ენატებოდა; ბგერას, ხმას, სიტყვას ფერად-ფერადი სახე ჰქონდა განკერძოებული; ფრასაც აფერადებული იყო წითლად, მწვანედ, ყვითლად; იყვნენ სხვა ყველა ფერნიც, შავი ფერებიც სამგლოვიარო ძაძით მოსილ-მოპურულები. ხომ გინახავს ასოთა ღიმილი, გაგიგონია სიტყვათა ქვითინი, მოკასკასე ფრასა მხიარული? ყვავილთა მღინარე დაქანებული, ფართო ზოლად რომ მოიგრავენება შენს გონების თვალს....

— ჰო და ამისთანა სახილველებით იყო ნანო გარშემორტყმული. სხვებს კი უკვირდათ, რა ემართება, რომ ხანდისხან სინამდვილეს ველარა ჰხედავსო. საწყლები! ისინი მხოლოდ მძიმე სინამდვილესა ჰხედავდნენ, უსახო ნივთით პირთამდინ აღსავსე არსებობას, პირდაპირ რომ გადაჰლობებია სულდგმულის უშნოდ გახირულ სათარივით, გვერდ შელევწილი ლოდვივით ტლანქად ჩაწოლილისა. ამბობენ, როგორ შეიძლებაო სხვა სინამდვილის ყოფა, უსხეულო სხეულთა არსებობაო?!

მართალს ამბობენ ბევრეულნი: ცხოვრება მხოლოდ ნივთიერ არსთა დაუცხრომელი მიმდინარეობაა პირად-პირადად ხლართული, ყველასათვის თვალსაჩინო არსებობა, ხრწნადი, უქამო, მსწრაფლ წარმავალი, წუთიერ-წამიერი.

ქალის ცხოვრების ამ უჩინარ მხარეს ვერვინ ჰხედავდა, შინაური თუ უცხო: თვალი არ ესხნეს სანახავად იმ უცხო არსთა და ყურნი სმენად იმ უცხო ხმათა. ცოტას რასმე მიმხვდარიყო არჩილი: ქალისადმი სიყვარულს ოდნავ შეელო მისთვის იმ უცხო წალკოტის კარი უცნაურისა; ისიც მხოლოდ ალღოთი იყო მიმხვდარი, ნამდვილ კი ცხოვრებას იგი საღი თვალით უყურებდა: უნივთო ნივთთა სამშობლო მხოლოდ ოცნება ეგონა უნაყოფო, საარაკო რამ არე ბაღლური.

არჩილის დედა მთლად ფხიზელი ადამიანი იყო. მძიმე ცხოვრებისაგან ბევრჯერ მიწამდინ დახრილს, საკუთარი შრომით გაეკაფნა გზა მძიმე არსებობისა და სრულებით არ ესმოდა მეოცნებე სიტყვა ზღაპრული. როდის და სად მოიცილიდა ის ამისთანა არაჩვეულებრივ ამბავთა საცნობელად?!. ეხლაც ფხიზელად უყურებდა შვილისაგან დაწყობილ საქმეს: იცოდა, რომ ოცნება და ეკლიანი გზა უხეში ყოფისა უარსა ჰყოფდნენ ერთი მეორეს. უნდოდა, მისი შვილი დასდგომოდა მთლად საღ სავალსა.

— ვისაც სახლში შემოიყვან, შვილად მივიღებ: მაგრამ შენ თითონ შეიქმნები უქმყოფილო, როდესაც ორი ტვირთის ზიდვა დაგჭირდება, საკუთარი შენი სიმძიმისა და შენი ცოლის საზიდ ბარგისა. შენ იცი, როგორ იძალდება ხარი, როცა ცალს დაუდებენ მას.

ჰაი, ჰაი იცოდა, როგორ ძნელი იყო უღელის წვევა ტოლ დადებულისა, მაგრამ გრძნობდა აღფრთოვანებული, რომ იგი ტვირთი ერთობ სასიამოვნო იქნებოდა მისთვის, თუნდაც დაეძლივნა იმის სიმძიმეს ვაჟკაცი, დაეხარნა მიწის პირამდინ.

— არ ვიცი, დედი, რა იქმნება შემდეგ, ეხლა კი ნეტარებას ვეწვევი; ჩემთვის დღეს მეტად სასურველია მისი მიახლება, მისი ჩემად წოდება. ეს ჩემთვის ძვირფასა საქმეა დღეს და რა სამართალი იქმნება, კარგს ცუდი მოჰყვეს, კეთილმა ხეხილმა გამოიღოს ნაყოფი ხენეში?!.
მართლა და როგორ შეიძლებოდა კარგიდან დრკუ რამ წარმომდგარიყო, დუხკირი სახე?!. ეხლა აღარც არჩილის დედა ჰხედავდა რასმე შავს ამ სიახლოვეში. არც იყო სიავე! მხოლოდ ის იქმნებოდა უფერი, თუ ქალი ვიწროებაში ჩავარდებოდა. ცხოვრების გზაზედ, არსებობის მწირ თუ მოუხეშავ დენის დროს.

— იყავნ ნება უფლისა! სთქვა გულში დედამ და აღარ დაუშალა წასწრაფებელიყო არჩეულ სადინელზედ. ჰბუტუმა იგრძნო ეს და გულ სავსედ წავიდი მისთვის ამონათებულ სხივისაკენ მშვენიერისა, როგორც რამ ფრინველი ღამის სიბნელეს შესწრებული უეცრად აღმოჩენილ სინათლისაკენ შორეულისა.

ზაფხული ზემობდა, გალაღებულიყო განდიდებული. მზე და მთვარე ერთმანეთს შეჭველებოდნენ ქვეყნის ალერსში, მის ნებივრად დაჭერაში: მზე რომ მცხინვარე სინათლით სიცოცხლეს უხშირებდა ქვეყანას და მრავალსახეობას ამრავლებდა ეშხით გამთბარ ნივთიერებაში, მთვარე ტკბილ ნანას უმღეროდა მოკასკასე სიცოცხლით მიქანცებულ ბუნებას, უალერსებდა შუქთა ნაზი შეხებით, თვის მიმზიდველ სხივთა ეთეროვან ამბორით.

ხალხი გალაღებული მისცემოდა სინებივრეს: დღისით რომ მზის მწვავ კოცნას გაურბოდა და ჩეროვებში სთვლემდა გარინდებული, ღამით ენანებოდა ძილისათვის მიეცა თავი; უფრო უხაროდა ღბილ მდელლოზედ, ხუჭუქად გაშლილ ხეთა შორის, მოკამკამე ნაკადის პირას ეგემნა არსებობის სილამაზე. წყვილ წყვილად თუ ჯგუფჯგუფად მიმოვიდოდნენ, უბნობდნენ, იცინოდნენ, შესტროფოდნენ ლავარდ ცას, უხვად მანათობელ პირმანგს, თვალუყუყუნა ვარსკვლავებს.

ხალხში გამოსულიყვნენ ნანო და არჩილიც, მაინც განცალკევებულიყვნენ: ისხდნენ ნაკადის პირას, სად მდინარე შეგუბებულ-შედრმავებულიყო და ოდნავ მდელვარე ტალღებში არხევდა მნათობთა სახეს, ამსხვრევ-აპნევდა მოციმციმე ქვლებზედ მათ შარავანდედს. საოცნებო ღამეს სინამდვილედ გარდაექმნა მარად მეოცნებე ნანოს საყვარელი სურათები. იგი ეხლაც შესტროფოდა იმათ, იღუმალი ღიმილით ეალერსებოდა, თვალს ადევნებდა, აცისკროვანებულ მორვეად მორღვეულ თვალებს. სიხარულით შეჭყურებდა ჭაბუკი მას თვალებში, გარნა ეს სიხარული არ იყო მდულარე წასწრაფებული, ღელვით მავალი, ფრიად უთმინო; ეს სიხარული იყო რღმა, უძირო და თნაც ფრთხილი, რომ უხეშად არ შეჭხებოდა აღტაცებისას თუნდ გრძნობათა დენაში, ჯვრეთ უხორცო გრძნობათა სვლაში. ნადვლიანი იყო ეს ჯერ უთქმელი სიხარული.

— ნანო, გენაცვალე! შენ არა ხარ გაჩენილი ცხოვრების ძნელი სინამდვილესთვის; შენთვის ნივთიერი არსებობა მძიმეა, სუნთქვის შემხუთველი.

— ეგრე გგონია?

— მგონია! ოცნებათა არეა შენი ნამდვილი არსებობის სიერცე, ისვე იქნება ბოლომდისინ...

— არჩილ! ჰხედავ იმ ორ ვარსკვლავს, ერთად რომ ბრჭყვიალებენ ცის განაკიდზედ? უთხრა ქალმა და გაიწოდა ხელი ჩრდილოეთისკენ.

— რომელს?

— გააყოლე ჩემს ხელს თვალი! პირდაპირ დიდი ვარსკვლავია მოწითანო.

— ვხედავ!

— იმის ქვეით ორი მბჟუტავი...

— როგორ მიყუყულან საწყლები! ნეტა ჩვენი ვარსკვლავები იყვნენ ისინი, უსამზღვრო სივრცეში განმარტოვებული ვიყო შენთან უქრობლად, მარად ჟამს, დაუსრულებელ დროთა დენაში, ინატრა ქაბუკმა და მოწიწებით შეეხო ბაგით ქალის სარტყლის ფოჩს. ნანომ წყნარად დაუშვა მკლავი მუხლზედ, მოსწყვიტა თვალი ლაყვარდ კამარას და დაჰნათა ვაჟს ლომობიერი ხედვით მცირედ გაკვირვებულთ.

— გიყვარვარ, საწყალო?

— მიყვარხარ, სალოცავო ჩემო!

ქალმა აღარა უთხრა რა; მხოლოდ დაიხარა. მისკენ და შეეხო ბაგით მის შუბლს ხუჭუჭებით გარემოდებულს.

ნაზი იყო ამ ჟამს ქალ-ვაჟის წრფელი აღერსი უნივეთო, მოტრფილვე ვარსკვლავთა აღერსი იყო იგი, ცის კიდურზედ სხივებით რომ უაღერსებენ ერთმანეთს საუკუნეთა განმავლობაში. იგი წუთი გარდუვალი იყო მათთვის, სამარადისო, როგორც დროთა ბრუნვა დაუსრულებელი. უსაზღვრო სივრცეში ერთმანეთს შეხვედრილ ვარსკვლავებს რომ ჰგვანდნენ ისინი, იმისთვის უღიმოდნენ მათ თვალყუყუნა ცის მნათობები. მანგმაც მიაქცია ნათელი ხედვა ამ დატოლებულთ და დალოცა სხივთა შეხებით. გრილი იყო იგი დალოცვა საამსოფლო მცხინვარებას გამოკლებული: თავის ახლო თუ უნდოდა მათი სათუთად შენახვა სხვა თანამავალ ვარსკვლავებთან ერთად; არ თუ ემეტებოდა, ამ ქვეყნადვე დამწვარიყო მათი არსება საერთო ცეცხლით და ფერფლად დაჰფენოდა შავს მიწას გულგაციებულს.

— სად იყავით, შვილო? ჰკითხა მათ ვაჟის დედამ.

— აქ გახლდით, დედი, მდინარის პირას.

— განცალკევებულხართ, არ იღებთ მონაწილეობას ახალგაზრდათა ჟიჟინში.

— არ ვიყავით განცალკევებულნი: ერთად ვიყავით! ქვეყნის მნათობელნიც სულ ჩვენთან იყვნენ, გარს გვეხვეოდნენ! მიუგო არჩილმა და დედათა წინ აკოცა ქალს ხელზედ.

დედები ერთ წამს უთქმელად გაჩერდნენ, თითქო შეყოყმანდნენ, გარნა მხოლოდ ერთს წუთს; მალე მოეგნენ გონებას; გადაეხვივნენ ბედნიერ შვილებს, სიყვარულით გადაჰკოცნეს ერთმანეთიცა.

ქალ-ვაჟი წინ მიდიოდა ხელიხელ ჩაკიდებული. დედები მოშორებით მოსდევდნენ. არ უბნობდნენ ახალგაზრდები; ნაწყვეტ აღერსს თუ შესძღვნიდნენ ერთმანეთს ობოლ მარგალიტით.

სიტყვა ვერ ჰხატავს იმ განცდის სიღრმეს, ვერც თუ მის სიტკბოს ან სუნ-

ნელებას; თქმა მხოლოდ ზღუდავს აქ გრძნობათა ნავარდს ლაღს, თავისუფალს და მისი შებენის სათუთ საიდუმლოს.

დედები კი გაბმით ლაპარაკობდნენ, მხიარულად მიუბნობდნენ ახალი მძახლები. ცხოვრების საგნებზედ თუ მსჯელობდნენ, მათ თვალწინ დაწყებულ ახალ სიცოცხლის ახალ ნაკადულზედ.

— არჩილ, გენაცვალე, გესმის კოტის ხმა?

შესდგა ქაბუკი. მკაფიოდ გაისმა მიკოტის ხმა შორი-ახლო.

— პატარაობიდანვე გაურკვეველ შიშსა მგერის მაგ ფრინველის ძახილი, არ ვიცი რად.

— ბნელის შვილია, წყვილადში მონადირე, ხოლო ბნელსა და ბორბტს განუყრელად აერთებს ქართველთა ჰაზრი. ალბად ამისთვისა აქვს ჩვენს ხალხს კოტის ძახილი ცუდად დაცდილი, მიუგო არჩილმა.

და გულში ჩაიკრა ქალის ხელი ოდნავ ათრთოლებული. არც თითონ ქაბუკს უხაროდა ამ ჟამს კოტის ძახილი; ერჩინა, ბუღბუღს ეგალობა მათთვის ამ სხივოსან გზაზედ ახლის ყოფისა.

7

ალივდა კერძო ბედნიერება კერძო ადამიანებისა, პირადი სიხარული გულ-უბრყვილო წყვილისა, ქვეყნისათვის უჩინარი, ხოლო ქალ-ვაჟთათვის დიდად მჩინარი ნეტარება უჩრდილო. გაზიარებულმა სიყვარულმა არ დაარღვია ქაბუკის მხრივ უსამზღვრო პატივცემა, რომელს გრძნობდა ის ქალისადმი და რომელი ისახებოდა ყოველ მის სიტყვაში თუ მოქმედებაში, უნებლიეთაც კი იხატებოდა, შეუგნებლად. ქალს ძლიერ უღობდა ეს გულს და თანისთან უვსებდა სიყვარულის საწყაულს.

არჩილი მეტადა გრძნობდა ქალისადმი მისწრაფებას და უძნელდებოდა სურვილთა გულში დატეენა. გრძნობა აღარ თავსდებოდა მის არსებაში. გაძლიერებულმა ნდომამ მეტად აამაღლა ქალი მოტრფიალეს თვალში: მზის უჩრდილო რამ ნაკვეთად დასახა მან ნანო მოელვარედ, მანათობელ-დამათობებლად. ველარა სძლებდა ვაჟი უმისოდ; უნდოდა ყოველი თავისუფალი წუთი მის გვერდზე დაელოვნა.

სვიმონის ყვაილი მოსიარულე აღარ იყო ეხლა მარტო: ჩრდილივით ასდევნებოდა მას კიდევ სხვა ყვაილი მიმომავალი. და ეს წყვილი ბუტკო უფრო საამო შექმნილიყო მისთვის, ძვირფასი თუ გასახარო მის კეთილი გულისათვის ღმობიერისა. ცხოვრებაში სვიმონის კერა ვერ მოეწყო სასურველად: ვერ გამეფდა იქ სიყვარული თბილი, ვერც ნათელი საამებელი. გაგრილებულ-ჩაბინდულმა კერამ ვერ

აღზარდა საესავო მომავლები, ვერ გამოიღო ისეთი ნაყოფი, რომელს შესტრფოდა ვაჟკაცი თვის ჰაზრთა სამფლობელოში. თითონაც იყო ამაში დამნაშავე: ვერ შესძლო ემსახურნა წიგნისა და კერისათვის, ერთად ორისათვის. ყველას როდი შეუძლია ემონოს რამდენსამე მბრძანებელს თუნდაც თავის სურვილით არჩეულს! იქნება ეს იყო მიზეზი, რომ ვერ დაივანა მის ოჯახში გრძნობათა დამამებელმა დიასახლისმა, აი ისეთმა, როგორიც დადგებოდა ეს ნანო ქალი, არჩილის დანიშნული ბედნიერისა. ისე უხაროდა ამ უცხო ადამიანს ახალგაზრდათა დაახლოვება, თითქო მამა ყოფილიყო მათი ან ბიძა კეთილის მქნელი. ისე შეეჩვია ქალ-ყრმის ნახვას, რომ თუ შემთხვევით ვერ გამოჩნდებოდნენ ისინი გადაღმა ეზოში, უხერხულობასა გრძნობდა უცნაურს; კიდევ ჯავრობდა გულში, წყრებოდა, იბუტებოდა.

ვაჟის დედაც მალე შეეცუბო სძლად დასახელებულს. ნანოს წრფელობა გულმა, ლმობიერმა ხასიათმა და გულუბრყვილო მეოცნებობამ შეისყიდა მისი გული: გამოცდილი დედაკაცი ისე უყურებდა ქალს, როგორც საყვარელ ბავშვს ხელზედ შესანახს. ჩააფიქრა კიდევ ქალმა დედაკაცი: მას არ შეჰხვედროდა ესე მოზრდილი, ბაღლობიდან უკვე მთლად გამოსული, ამ ზომად სახიერი, მთლად გულკეთილი.

— თითონ რომ კარგი სული არის ნათელი, სხვებიც ეგეთები ჰგონია; მგელიც კი კრავად მიაჩნია, თუნდაც თვის ქერქში ეჩვენოს იგი მას, მტაცებელის ტყავში სისხლის მსმელისა.

— მართალს ამბობ, დედილო! ვერც კი წარმოუდგენია, რომ შეიძლება კაცს ბოროტი ჰაზრი ამოქმედებდეს ან ავი გრძნობა; ყველანი ღვთის შვილები ჰგონია.

— თითონ რომ ღვთის შვილია, იმიტომა ჰგონია ეგრე; თორემ მისი გონების პატრონი ადვილად უნდა განსჭვრეტდეს სხვის პიროვნებას, ავის მომნდომნელ ბოროტ ქმნილებას.

— ოღონდაც რომ ნათელი გონება აქვს ფართოდ მხედველი! ვერ წარმოიდგენ, დედი, რა განათლებულია და ნაკითხი.

— კარგია! შორიდან რომ ვუყურებდი, არ მეგონა, ეგეთი საყვარელი იქნებოდა. გიბედნიეროს და გაბედნიეროს მასთან! ჩემმა კელილმა სალოცავებმა თუ მიგიყვანეს მაგათ კარს ობლობაში გამოზრდილი ახალგაზრდა; ალბათ ბედს უნდა საკუთარის კეთილდღეობით გაგახაროს დღეს.

თითონაც ძალიან ისწრაფოდა არჩილი საკუთარი ცხოვრება დაეწყო სამხიარულო. იმისთვისაც ეჩქარებოდა, რომ უსაგნო შიშსა თუ შურს შეეხებოდა ჰაბუკი: ეგონა, აი ეხლა, აი ეხლა მოვა ბედისაგან კეთილად აღნიშნული სხვა ვინმე ჰაბუკი და ხელიდან გამომაცლის ჩემს საუნჯესაო; შეიძლება სხვა რამ ავმა შემთხვე-

ვამაც დამაკარგვინოსო ჩემგან ხელდადებული იღბალი ჩემი და ვერ ვეწიო მურაზს მშვენიერს.

— ეი, არჩილ, ფხიზლად იყავ, თორემ დევი მოვა სამთავიანი ვეშაპზედ მჯდომი და მოიტაცებს შენს ქალთამზესა: გრძნეული ეტყვის მას, ის ბნელის შვილი, და გამოგზავნის შენის ყისმათის წარსატაცებლად; გახსოვდეს მეცანი ბოროტის მქმელი!

— მახსოვს! მეშინის!

— ამ დევით, ვეშაპზე მჯდომ სამთავიანი დევით, აშინებდა დედა თვის არჩილს პატარაობისას, რომ დაეშლევინებინა ჩვეულობა რამ უგვანო და უშნო საქციელი. ეხლა ბაღლობის შიშიც კი განუახლდა დიდ ბედნიერებასთან მიახლებულ ქაბუქს: ბნელი ბოროტი მრავლად არის გაბნეული ქვეყანაზედ და მარად სცდილობს ჩააშავოს სხვის სხივი სიხარულისა, მოსპოს იგი მთელ ღუნიაზედ.

8

— რაღას ვახანებთ ნეტა, დედილო? რაკი ჩვენად დავასახელეთ ნანო, ბარემ მოვიყვანოთ: ჯვარს დავიწერ გახსნილებიას.

— ცოტა რამ მომზადება მაინც უნდა ქალს: უყიდიან, შეუყერავენ.

— ეჰ, თუ რამ ემეტებათ ან ეთხოვებათ, მერმეც მოაწვდიან. თითქო რილასიც მეშინიან; ვერ დავწყნარდები, სანამ შინ არ დავიგულებ მას ნამდვილ ჩემად.

— ნუ გეფიქრება: არვინა გტაცებს შენს მზეთ უნახავს! მაგრამ, ჰო, გვარად მოგიდისთ ამისთანა შემთხვევებში აჩქარება: საწყალობა მამა შენმა არც ბელგის მოცემა, არც ნიშანი არ მოისურვა, ეხლავე უნდა ვიქორწინოვო; წინა დღეს რომ გამიცნო, მეორე დღეს ჯვარი დავიწერე იმავე კაბაში, გაცნობის დღეს რომ მეცვა, მიუგო დედაკაცმა.

და გაიღმა. იმაზედ იღიმებოდა გაკვირვებული დედა, რომ თითონაც ძალიან ეჩქარებოდა რძლის შემოყვანა სახლში. რაკი ახლო გაიცნო ქალი, შეუყვარდა; ეგონა ყველას ძალიან მოსწონსო და ეფიქრებოდა, არავინ შეგვეცილოს, არავინ გადაელობოს ჩემს შვილს გზაზედაო. ამაო შიში! ნაცნობებში არჩილის მჯობი ჯერ არავინ მოსჩანდა; ან რაღად გასტეხდა ქალი თავის ალტქმას, როდესაც სიტყვა ჰქონდა ვაჟისთვის მიცემული?!. გონება ესე არწმუნებდა დედაკაცს, მაგრამ ცხოვრებისაგან ნაწრთობს, ბევრჯერ შემკრთალ-შეშინებულს, ეხლაც უცნაური საშიშრობა ელანდებოდა: ვერა სჯეროდა თავისი შვილის უცილო ბედნიერება, კერის განათება უჩრდილო სიხარულით.

— შუადღე მშვიდობისა, შვილო ნანო! მიესალმა არჩილის დედა ფეხზედ წამომდგარ ქალს.

და თვალები ამოუკოცნა.

— რას ჩასჯდომიხარ ეგრე გულმოდგინედ, რომ ძლივსლა გაიგე ჩემი შემოსვლა?

ქალი ეზოში იჯდა ხის ქვეშ გაშლილ ხალიჩაზედ და რალასაც ჰკერავდა გულდადებით; დაძლიინებდა საკერავს.

— დედამ დამავალა, ეს მალე შეკერეო და ვეჩქარებოდი დამეთავებინა.

— სად არის დედა?

— დილასვე წავიდა ბაზარში, გოგოც გაიყოლა, მიუგო ქალმა.

და სახეზედ ზრუნვა აღებეჭდა დედის ხსენებაზედ; რილასიც შერცხვა. დედაცაჲ მაშინვე შეატყო ეს ქალს და დააკვირდა.

— რა იყო, შვილო, რამ შეგაფიქრა?

— არაფერი, დედი! როცა მიდიოდა დედა, მითხრა, საქმელი დგას ცეცხლზედ და მიხედო ..

— შენ კი მთლად გადაგავიწყდა. წამო, გენაცვალე, ვნახოთ ი საქმელი.

წყალი მთლად ამომშრალიყო. კარგი, რომ ცეცხლი ჩამქრალიყო, თორემ მთლად დაიხახებოდა მოსახარშად შედგმული სანოვაგე.

— ლამაზად კი მოიკაზმება შენ ანაბარად დარჩენილი სუფრა! დასცინა სადედამთილომ.

და მოეხვია ქალს, უნებლიეთ გული არ ვატკინოვო გამკილავი სიტყვით. გამოაკეთეს გაფუჭებაზე შემდგარი საზრდო. დააგზნეს ცეცხლი. ქალის დედამ ვერაფერიც ვერ შეატყო საქმელს. მხოლოდ რძალ-დედამთილის საიდუმლო იყო ეს და უჭუმრად უღიმოდნენ ერთმანეთს, როცა სუფრას შემოუსხდნენ და მიირთმევდნენ.

მძახალო, ჩემი ვაჟი სულ იმაზედა ნაღვლობს, ქორწილი გვიანდება. სჯობს ავაჩქაროთ; გახსნილდება თუ არა, ჯვარი დავსწეროთ.

— ვამბობ, ქალი შევამზადო მეთქი: არც თუ ღარიბი ოჯახიდან მიგყავსთ, უმზითვოდ გამოვისტუმრო.

— ვიცი, გენაცვა! მეც ეგრე ვფიქრობდი, მაგრამ რალა საქიროა ჩვენში ანგარიში: შენი ქალისათვის რაც გემეტება, მერმეც შესძლებ დაენმარო.

დაასკვნეს, ჯვარი გადაეწერნათ გახსნილებისასვე, მარიამობის შემდეგ. საგვირგვინო კაბა და მორთულობა კი სრული უნდა ყოფილიყო. მოასწრობდნენ: ფარჩა უკვე ნაყიდი იყო, თეთრი აბრეშუმი თითქმის თავისივე ფერი ყვავილებით დაფენილი, და მკერვალმაც აღუთქვა ტანთსაცმლის გამოყვანა აღნიშნული დროსთვის. ორივე ოჯახი აჩქარებით ემზადებოდა საქორწინოდ. დიდი მზადება კი არა სჭირდებოდათ: ისეთი გამოჩენილი ქორწილიც არ იყო, მთელი დაბა თავს დასცემოდათ.

ვაჟი ძალიან გახარებული იყო, ღღეებსა სთვლიდა, საათებსაც. მის სინარულს ბუნდოვანი რამ შიშის აჩრდილი მაინც არა სცილდებოდა. ეს მდგომარეობა აღელვებდა მას, მოუსვენრობას განაცდევინებდა; თითქო დაკარგა ახალგაზრდამ სულის სიმშვიდე; ველარ მიაგდო თვისი თავი ვერც ერთ საქმეზედ. ქალს კი არ ეტყობოდა დიდი რამ ღელვა: თავისებურად მშვიდად ცხოვრობდა ოცნებათა სამფლობელოში ჩაბმულ-გართული; მხოლოდ ეხლა ამ ჰაეროვან სურათებში შექრილიყო მისი გულის მეგობარი არჩილი, რომელს თავს ევლებოდნენ ქალის ფიქრები ფრთადაფერილნი.

— იოცნებოს, შვილო, მანამ დრო აქვს ნატვრისა და პირად-პირადი სურათებით გართობისა. შენც ინატრე, იოცნებე! სინარული იცის უნივთო სურათმა ლამაზლამაზმა. მოვა დრო, ცხოვრების უღელი დაგზრით მიწისკენ და დაგანახვებთ ზრუნვებით სავსე სინამდვილესა. მაშინ თქვენც მხოლოდ მუშაკნი შეიქმნებით ყოველდღიურის არსებობისა, დამკლავებულნი მშრომელნი, ოფლით რომ მოიპოვებენ პურს არსებობისას. მაშინაც გეყოფათ დრტვინვა თუ სიმძიმელი, ურვა თუ დარდი.

ტყუილად უქადაგებდა გამოცდილი ადამიანი თავის გამოუცდელ შვილს: გახარებულ ქაბუკს ცხოვრება ედემი ეგონა, სადაც ყოველ კუთხეში მომწიფებულიყო მისთვის სიაჟე ნოყიერი, ყვავილად გარდაშლილიყო სინარული მოღიმარ-მოციხარე; იმ ნაკურთხ წალკოტში ჯერ არ აღმოცენებულიყო ეკალი თუ უნდო რამ მდელი, გველსაც ჯერ არ დაეგესლა იგი მულღაზარი.

9

ახლოვდებოდა დღე ბედნიერებისა. აღარაფერი ედგა წინ ახლო მომავალ სიამეთა სისრულეს. ხელით მისაწდომი გამხდარიყო იგი მზიური კეთილი, თვალით დასანახი. უფრო დატკბა ისეც ტკბილი ქალი, გადაშალა თვისი გული ვაჟის წინაშე, რჩეულ ყვავილთაგან შეთხზილი თაიგული. თვალებში შეჰყურებდა ქაბუკი. მთელი მისი ქვეყნიერება იქ იყო ასახული, იმ ნათელ სირღმეში და მაშ ვის შეჰხედავდა სხვას, ან რასღა დაინახავდა მის გარეშე მთელ დუნიაზედ?!

— შეუმზადოთ ბუდე ლამაზი მშვენიერ გვრიტებს! მაგათ ტრფიალს რომ ვუყურებ, ნათელ მისწრაფებას ერთმანეთისადმი, ვრწმუნდები, ყოველი დაყოვნებული წუთი მარგალიტია ზღვაში გადატყორცნილი, მაგათ გულისპირიდან აწყვეტილი თვალი ძვირფასი.

— აკი ვეჩქარებით, გენაცვალე! მიხარია, რომ ეგრე შეაწყეს გული ერთმანეთს: ახალგაზრდობას მაგონებს, ლამაზ წუთებს ჩემის ცხოვრებისა.

— ღმერთმა დიდი დღე მისცესთ და ეს წუთები წლებად უქციოსთ! კარგი

ქალი გყოლია, ნამდვილი ღვთის შვილი. არც ხომ ჩემი ბიჭია დასაწუნი, ჩემი ქოჩორა არჩილი!

— და ვინ იწუნებს ჩემს კობტა სიძეს?! ჩვენ რომ დაუჩაგრავართ ბედს ცხოვრებაში და ჯერეთ ისევ სავსე ფიალა მოუტლია სიტკბოებისა, ჩვენ დანაკლის სიამეს ამათ მიუძღვნის.

— ოღონდაც რომ მიუძღვნის! ღირსნიც არიან: მართლმსაჯულია ყოვლად-მოწყალე. სად არიან ნეტა?

— გავივლ-გამოვივლითო, მითხრეს; კვერნაკისაკენ წავალთო.

— იარონ, ისიამოვნონ! ვარდის თვე სდგას იმათი მხიარულობისა.

ნანო და არჩილი აღარ ეკრძალებოდნენ ერთმანეთს, აღარც სხვებს, ხელგაყრილნი მიდიოდნენ ბილიკზედ, რომელიც ასდევდა გორას. საუკეთესო სასეირნო იყო ეს ადგილი. ბილიკს აქეთ-იქით მოსჭროდა ბუჩქნარი, წვრილიანი, ტყე შემადღებული. გორის თხემზედ, შეკვეთილ ადგილას წავაკებულს, ტყე აღარ იყო. ზედვე, კვერნაკის მარცხნივ, გორას მოჰმოდდა ნაძვნარით შემოსილი დიდებული მთა, რომელსაც ჩამოსდევდა პატარა მდინარე. მთის წყალი სჭრიდა კვერნაკს ცალ მხარეს და გადადიოდა ფრიალოზედ საშინელის სისწრაფით, ქაფად აშლილი, ჯგუფ-ჯგუფ წინწკლებად თუ ქავლებად დაშლილ-დაღეწილი. ამ ლამაზ ჩანჩქერის სანახავად მოდიოდა ხალხი. მის სახილველად წამოვიდნენ ახალგაზრდები.

აღმართში ქალი მინდობილად დაეყრდნო შეყვარებული ქაბუკის მარჯვენას. თავს რომ დაჰხრიდა ვაჟისაკენ, სხივად ასინათებული ხუტუქი ეხებოდა ქაბუკის სახეს, უაღერსებდა მის ახლად აშლილ წვერ-ულვაშს. არჩილმა რამდენჯერმე მოსტაცა კოცნა ეშხიანი.

— მაცა, გენაცვა, იყუჩე! უთხრა ქალმა.

და როცა არჩილმა კიდევ წარსთქვა სააღერსო, ქალმა ქორთა თითი დააფარა პირზედ. შეჩერდა. ერთხანს თავწახრილი რასმე ისმენდა. არჩილს უნდოდა ჩაეკოცნა ყვავილის ღეროდ ამოსული ყელ-ყური, მაგრამ ვერ გაბედა განძრევა.

— გესმის?

— რა, გენაცვალე?

— ხეების ხმაურობა, მათი უბნობა.

— მესმის. შრიალი. საღამოობით აქ ყოველთვის იცის ნიავი; ის აშრიალებს ფოთლებს.

— და ასაუბრებს! ერთმანეთს უაღერსებენ ხეები; ჰკოცნიან სიყვარულით ერთურთს.

— ესრე, გენაცვალე?

— მაცა!... შე სულ ვიცი, რასაც მცენარე ამბობს. იცი? ესენი ეხლა იგონე-

ბენ ზამთრის ქარს, მის მყინვარე მობერვას; შიშით იხსენებენ. ზამთრობით მიგდია ამათთვის ყური: ვინ წამომიყვანდა?!

— მე წამოგიყვან, რომ დაზამთრდება.

— რა კარგი იქმნება!

— რა კარგი ხარ!

ავიდნენ კვერნაკზედ. ტყე წვრილათ თავდებოდა აქ. ზვევიდან ჩამოშვებული ნაძვნარიც უეცრად შემდგარიყო. ყვავილოვან ველისათვის დაეთმოთ ტყეებს ადგილი. მთიდან გიჟმაჟი ხტომით მომდინარე წყალსაც რღმა სადენი ვერ გაეჭრა წავაკებულზედ: ძირში სალი კლდე იყო და მდინარეს მცირედ ლა გავლარნა იგი თავქვისაკენ. ხეც თუ მისთვის ვერ იკიდებდა აქ ფეხს, რომ ნიადაგი რღმა არ იყო, მიწა ფიფქად ეყრა სალს, ბალახით კი ალაღებულებოდა ფერად-ფერადად ადყვავებული. დიდებული გადასახედი! როგორც ხელის გულზედ, ისე მოსჩანდა ძირს გაშლილი არე. ჩამავალი მზე პირდაპირ დაჰნათოდა გიჟური ხტომით ჩამდინარე წყალს. მის ქაფებში, აქოჩრილ ქაფებში, შხეფად ადენილ წინწყალთ ბუნჯგლებში იმტვრევოდ-იმსხვრევოდა მნათობის სხივები და აცისკროვნებდა მქუხარ ჩამდინარეს.

10

— დავისვენოთ!

— დაილაღე, საყვარელო?

ვაჟმა დაუგო ბალახზედ შალი. დასხდნენ.

— ჰო, დავილაღე... ჯერ ჩვენს მეტი არავინ ამოსულა.

— ადრეა ცოტა; მთვარის ამოსვლისას მოიკრიფებიან.

— მშვენიერება იქნება აქაურობა ბადრი მთვარით გაკაშკაშებული.

— დღეს თხუთმეტისაა მთვარე... ნეტა ხილი რამე წამომელო შენთვის.

— მე წამოგიღე შაქრის პურები. აი! უთხრა ქალმა.

და გადახსნა ფარჩის პარკი, ამოიღო ქალაღდში გახვეული მცირე რამ ნუხლა.

— აღარა სთქვა, დიასახლისად არ ვარგაო ჩემი ნანო.

— ვიტყვი, სატრფო არის მეთქი ჩემი დიასახლისა.

მართლა დაღლილიყო ქალი. მიეყრდნო თავის დანიშნულს. გარინდებული გაჰყურებდა სივრცეს. უფრო დაიხარა მზე; პირდაპირ დაასვა სხივთა მქელეულები ჩახრიალას, აალაპლაპა, ააცისარტყელა. მზის ალერსით გალაღებულმა მდინარემ უმატა ქვესრბოლას ფიცხელს, ხლტომას, გრგვინვასა ძირს, უფსკრულში, ღრმად გაეთხარა ჩანავარდნ წყალს კლდოვანი ნიადაგი და შეგუბებულებოდა უზარმაზარ აუზად, ტრიალებდა.

— დავათვალიეროთ ჩახრიალა!

— გავსინჯოთ! ხომ მეტყვი, რას მოგვითხრობენ გიჟი ტალღები?

— ვიამბობ, კარგო!

წამოხტა არჩილი, უბურა ქალს ხელი. ჩაიწია განიერმა სახელომ, აღმოაჩინა მკლავი სპეტაკი. ეშხით დაკოცნა ვაჟმა ფუნთუშა.

— მოდიან სხვებიც, მოეფინებიან. აბა გადაჰხედე!

— მხოლოდ ის არ წამოვა, ვისაც შნო არა აქვს, დასტკბეს მშვენებით, ვისაც არ ესმის არსის ძახილი.

— მიყვარს ბუნება! შენც გიყვარს განა?

— მიყვარს! მიყვარს ძლიერ!

— მიყვარს და ვეტრფი; სულდგმულად ვსახავ; მსურს ჩავეკონო.

— შენ ჩავეკონო? მკერდში ჩავეკრა?!. მძულს მე ბუნება!

— უჰ, როგორი შურიანა ხარ! განა ისე მიყვარს, გიჟო, როგორც მიყვარხარ...

წარსდგნენ ფრიალოსაკენ. ახლო უნდა მისულიყვნენ, რომ მათ წინ დაჩენილიყო ჩანჩქერი მთელი თვისი ალაპლაპებული ტანით. ძალიან ახლო კი არ შეიძლებოდა მისვლა: შეხვს რომ ისროდა შცოთი მდინარე, წინწკალთ აფრქვევდა და მიდამო კლდე მოსიპული ჰქონდა, მთლად მოლიპული, როგორც ყინული. აქ შველიც კი ვერ უახლოვდებოა წყალის სასმელად: ფეხს ვერ იკიდებსო.

— რა ლამაზია! დააკვირდი, გენაცვალე! ჩანჩქერის ალავარდნილ ნატეხებში ინატება სახე ათასნაირი და ჰქრება: კაცი, მფრინველი, დევი, ნადირი, ნამსხვრევი ცისარტყელისა...

— ბალღით აღფრთოვანებული რომ...

— იყუჩე! მწყობრი რამ ხმები...

დაჩუმდა ქალიც, წინ წარსდგა ბიჯი. მიჰყვა ვაჟი.

— რა მშვენიერობა, ვაჰ, გენაცვალეთ! წარმოსთქვა ქალმა და წარსდგა ფეხი. მოსწყდა ფრიალოს .. წაეტანა ჰაბუკი... გამოფრიალებული სარტყელი და შერჩა ხელში...

უფსკრულში მოსჩანდა ნანო საბრალო. ნახევრად ჩაეთრია მორევს; მბრუნავი ტალღა არხევ-ანძრევდა, ეზიდებოდა ბნელ უბსკრულისაკენ: ფერიები თუ ეწეოდნენ თვის ახალ დობილს. ტალღები ჰრეცხდნენ სისხლის-შხეფებსა: უნდოდათ თუ, დაეფარნათ თვით კვალი უბედურობისა.

— უჰ, რამოდენა ლოდი დაგიდვიათ! ხომ შეეხუთა სუნთქვა ნაზ ნანოს... დრუნგილის მატური უნდოდა ჰაეროვანი... ეს ყვავილთ კონა?

— ყოველ წელს მოდის მის სიკვდილის დღეს...

არჩილ რუხაძე

ნაზი ყვავილი...

უცხო მინდვრათ მზის სხივებზე ნარნარებს ნაზი ყვავილი...

ის ობლათ გამოიყურება...

მის ირგვლივ ველურ ბალახთა მთელი ტყეა. .

და აჰა საცაა ველურ ბალახთა ტყე დააქნობს. მის მცინარე ნაზ ფოთლებს...

*
* *

ნაზი ყვავილი...

მის ხავერდოვან ფოთლებზე ნამი ქვიატობს ..

თითქო სტირის ობლობას... ირგვლივ არც მგობარი, არც ნათესავი...

მხოლოდ ბალახი, შავი ბალახი, შურის ძიებით რომ შესცქერის მის ლამაზ მარგალიტის თვალებს...

*
* *

დილის მცინარე მზეს ფარავს ტყვიისფერი ღრუბელი...

ცა იკუმშება, გრგვინავს...

და ნაზ ყვავილს შავ დღეებს უმზადებს...

*
* *

ობოლი ყვავილი!..

რამდენ ვარამს უნდა გაუძლოს მან?..

ირგვლივ მტრები ..

მკაცრი ბუნება...

შავი დღეები...

ტყვიისფერი ღრუბელი თავს დასტირის ნაზ ყვავილს...

შავი სუდარით მობურთული ბუნება გაქრობას უქადის უცხო მინდვრათ მო-
ნარნარე ობოლ ყვავილს...

სილამაზეს სიკვდილის ხელებს უჭერს სიმახინჯე...

და ნუ თუ ვერ სძლევს სილამაზე სიმახინჯეს!..

ნუ თუ ასეთია ბუნების წესი, რომ სილამაზე ჩანთქას სიმახინჯემ?!..

არა. არა...

გაღებულ კარებიდან გამოანათებს ოდნავ მბჟუტავი სინათლე...
 და ხელეზ-გაბაწრული ტყვე მიჰყვება ქალაქის ბნელ ქუჩებში საიდუმლო სი-
 ლუეტებს...

*
 * *

ძილში გახვეულ ქალაქის მკუდროებას ვერ არღვევს საიდუმლო სილუეტების
 და პატიმარის ფეხის ხმა...

ბნელი, ოღრო-ჩოღრო ქუჩებით ისინი ჩაუვლიან ქურდულათ შავ სახლებს...
 სილუეტები მისჩერებიან მხოლოდ ერთ წერტილს — ტყვეს, აჩქარებით მიისწრა-
 ფიან სადღაც და უკან სტოვებენ განაპირა უბანს, თვით ქალაქს თავის კოშკე-
 ბით...

თითქო ვიღაცას რაღაც მოჰპარეს და მიეჩქარებიან, რომ დამაღონ ბოროტ-
 მოქმედების კვალი...

ქალაქის ზევით რახ-რახით გააღებს პირს შავი სახლი და ზღაპრულ გველ-ვე-
 შაპივით ჩაყლაპავს სილუეტებს ..

კიდევ ერთი წუთი და ორი სილუეტი ისევ დაჰყვებიან ქალაქის ქუჩებს...

გველ-ვეშაპის მუცელში ღარჩება მხოლოდ ტყვე...

და დილით ადრე მოვა ჩინ-ორდენებით აქრელებული მოხუცი, თავის მკაცრი
 თვალებით გადახედავს ტყვეს და უბრძანებს რკინის სამაჯურები დაადვან მას ხელ-
 ფეხზე...

*
 * *

გაზაფხულია...

ნამდვილი, ცხადი გაზაფხული...

ცელქმა მზემ უხვად მიმოფანტა თავისი სხივები და გამორეკა ქუჩებში ზამთ-
 რისგან განაწამები კაცობრიობა...

სიხარულით გამთბარ დედამიწის ზურგზე დაიმსხვრა მონობის ჯაჭვები და თა-
 ვისუფალი ერი შეუდგა დღესასწაულს, ზეიმს...

ქალაქის უმთავრეს ქუჩაზე აჩქარებიან და იღუმალ-მეტყველებით მიემართება
 სამი კაცი...

ეტყობა, მათ რაღაც დიდი მინდობილობა აქვთ ..

ქალაქის მმართველის სახლთან ერთად შეჩერდებიან ისინი, მიმოავლებენ თვალს
 ირგვლივ, თითქო ვიღაცას ეძებნენ და კიბზე ავლენ.

— ვინ გნებავთ?

— X სახლია?

— გახლავე...

უცნობნი დაუკითხავათ შეველენ სახლში... და ასეთი იმათი მოქცევა ენამუ-
შება არა თუ მეკარეს, თვით ამ კედლებსაც კი.

— თქვენ დაპატიმრებული ხართ. მიბრძანდით!

— მე?!..

— დიახ, თქვენ...

— მე... გუბერნ..

— დიახ, თქვენ დღეს აღარ ხართ გუბერნატორი... შეხედეთ ამ მზეს, ამ
გაზაფხულის მშვენიერებას, გახარებულ ერს, ზეიმს.

— მე... გუბ...

— თქვენ დამნაშავე ხართ დღეისგან. თქვენ დაგსჯის თქვენ მიერ ნაწამები
ხალხი, რომელიც დღეს თავისუფალია...

მოხუცმა ღენერალმა მწუხარებით დახარა თავი ძირს.

— თქვენი სახე მენახულება, — ძლივს წაიღულღულა მან.

— მეც გიცნობთ, თქვენი რკინის სამაჯურების დაღი დღესაც მამჩნევია...
მიბრძანდით...

*
* *

ქალაქის ქუჩებში ზეიმს არ აქვს დასასრული...

მზე ცელქობს, თამაშობს ცის ტატნობზე...

ქალაქის შენობები ყვავილებით და ათასგვარი სამკაულებით შეუმკიათ...

შავი ღენერალი შავათ დაღვრემილი ქურდულათ ჩაუვლის ქალაქის სახლებს
და თვალს ვერ უსწორებს მოციმციმე მზის სხივებს...

ქალაქის ზევით რახ-რახით გაიღება შავი შენობის შავი კარები და ზღაპრულ
გველ-ვეშაპივით ჩაყლაპავს ის შავ ღენერალს...

ლემო ძიაჩელი

ESCALADE

სადღესასწაულოდ მორთულ მდიდარსა და ძალზე ახმაურებულ კაფეში ვიჯექ, მაგრამ მაინც მოწყენილი ვიყავი. ჩემს გარშემო სახეიმო მხიარულება სუფევდა, თამამი, შეუკავებელი და გიჟური... ჩემში კი მძიმე დუმილი ფუსფუსებდა, შავ-ფიქრიანი და გულ-ჩათხრობილი.

ნაირად მორთული ახალგაზდობის ფაფარ-აყრილი ტალღა როკვითა და ყიჟინით შემოდიოდა კაფეში, ცეკვავდა, ბუქნაობდა, სვამდა და შემდეგ ქუჩაშივე გარბოდა ალტყინებული, რომ საერთო ფერხულში ჩაბმულიყო და ხალხის აზვირთულ მდინარეს შემატებოდა...

ხოლო მე მაინც ჩუმი რამ სევდა მილიტინებდა გულში და გამოურკვეველი სულიერი განწყობილების ნემსი გულის მიმღებელი თანდათანობით მიჩხვლეტდა სულს.— უცხო იყო იქ ჩემთვის ყოველი, როგორც ყაიდა ქეიფისა და მოლხენის, ისე საერთო წესი დღესასწაულისა. უცხონი იყვნენ იქ ჩემთვის როგორც უნილაბო, ისე ნილაბიანი სახეები, და შუბლ-შეკრული ნაღვლიანად ვიყავ მიჩქმალული გაბრწყინვალებული კაფეს მივარდნილ კუთხეში...

უკანასკნელი ღამე იწყებოდა სამი დღე-ღამიანის ეროვნულის უქმისა, რომელსაც ყოველს წელს დიდის ზემით აღნიშნავს ხოლმე პატარა რესპუბლიკა მშვენიერი ქენევის კანტონისა, მესამე და უკანასკნელი ღამე ნილაბოსანი „Escalade“-ისა.

დიდსა თუ პატარას, კაცსა თუ ქალს, ყველას განსაკუთრებით მოეღბინა ამ საღამოს. როგორც ქუჩებში, ისე კაფეებში ტევა არ იყო.

ჩემს გვერდით კაფეში უცნაურს ჯგუფს მოეკალათნა. ათამდინ იქნებოდნენ. ხმის კილოზე ვამჩნევდი, რომ ქალებიც ერივნენ. ყველას ნილაბი ჰქონდა სახეზე აკრული. ფანტასტიურად იყვნენ მორთულნი. — ჰყვიროდნენ, ჰტეტვენდნენ, სვამდნენ და სადღევრძელოებს ამბობდნენ.

— მე ვსვამ, — ამბობდა ვაჟთაგანი, — ჩვენი წინაპრებისთვის, რომლებმაც უკუაქციეს ჩვენს ტურფა სამშობლოზე გამოლაშქრებული მტერი!.. დავლიოთ თავისუფლებისა და გამარჯვებისათვის!

— მე კი ვსვამ სიყვარულისთვის! — კრიალა ხმით გამოაცხადა ქალთვანმა სიყვარულისთვის და სხვა არაფრისთვის!

— რომელი სიყვარულისთვის, ჩემო პატარავ? კაცური სიყვარულისთვის, რომელმაც იესოს ჯვარცმა მოგვცა, თუ ქალურისთვის, რომელმაც შენ გუშინ rendez-vous-ზე ორს საათს გაყურეუტა? — ხუმრობით მიმართა ქალს მეზობელმა ვაჟმა, მოხდენილი სიმარდით აიყვანა ხელში და მუხლზე დაისვა. — რომელი სიყვირულისთვის, ჩემო ჩიტუნავ?

— იმ სიყვარულისთვის, რომელიც ოთხ საათს მაყურეუტებს rendez-vous-ზე, ჩემო რაინდო! — თამამად მიუგო ქალმა. — შენი სახელი, რაინდო? — მიეხმატკბილა და გულში ჩაეკრა

— ხუმრობა იქით იყოს! ამაოებაა ყოველი, გარდა ღვინისა!.. დავლიოთ სმისთვის, მეგობრებო! — სთქვა რომელღამაც.

— მე ვსვამ მხოლოდ სიყვარულისთვის! — უფრო ბეჯითად წარმოსთქვა ვაჟის გულში ჩახუტებულმა ქალმა.

— რომელი სიყვარულისათვის, ჩემო გაპენტილო ბამბავ? იმ სიყვარულისთვის, რომელიც სიბრძნის წყაროა, თუ...

— რომელიც rendez-vous-ზე რვა საათს მაყურეუტებს, ჩემო კლდე რაინდო!

— ჰე, თავი მოგვებზრდა ამ სიყვარულისაგან! ვსვამ სიცოცხლისათვის!.. იგი მეუფეა სიყვარულისა! — ადგომით განაცხადა ქალთვანმა.

— თუ მაგრეა, ვსვამ სიკვდილისათვის, რომელიც უფალია თვით სიცოცხლისა! — გაეჯიბრა ქალს ვაჟთვანმა.

— მე მაინც ვსვამ სიყვარულისათვის! — კვლავ დაჟინებით ჩაარაკრაკა ამის პირველმა მთქმელმა.

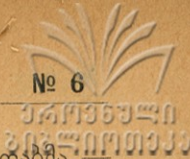
— რომელი სიყვარ... — დაიწყო ისევ მისმა რაინდმა, მაგრამ ამ დროს ერთმა წითელ-ყვითელში შემოსილმა შავ-წილაბიანმა ქალმა დაჰკრა სუფრას ხელი და დაიკვლია:

— სმენა! სიტყვა ჩემია!.. გავსეთ ჭიქები!.. გული სფინქსის ბრტყალმა ჩამომკაწრა და უცნაურობა რამ საწამლავივით შემეხსნა სისხლში!.. ეს სიყვარული როდია! არც სიკვდილია იგი!..

— ისევ და ისევ სიყვარულისთვის! — ჩაურია თავისი ვაჟის მუხლზე მჯდომარე ქალმა.

— რომელი სიყვარულისთვის?.. გადააბა მის სიტყვას მისმა რაინდმა.

— ალბად იმ სიყვარულისთვის, — დაცინვით უპასუხა წითელ-ყვითელში შემოსილმა შავმა წილაბმა, — რომელიც ჩვენს მეგობარს თექვსმეტს საათს აყურეუტებს rendez-vous-ზე!

— ღიახაც! — ღიახაც! — დაუდასტურა სიყვარულის მოტრფიალე ნილაბმა. — თქვენმეტი რაა? ოცდათორმეტს საათს!!

— ეს ერთნაირი „Escalad“-ია, ჩემო კარგო! ამ მხრით მისაღებია შენი მახვილობა!.. სიტყვა გამაწყვეტინეთ... მე ვსთქვი, რომ სფინქსმა დამბრქვალა მეთქი და საწამლავი რამ უცნაური სისხლში შემესხა მეთქი... მეგონა, რომ იგი სიყვარული არ იყო... ახლა კი ვგრძნობ, რომ სიყვარულია... მეგობრებო, შეყვარებული უნდა ვიყო!!

— ვაშა! ვაშა!

— ვაშა, თუ ეს კიდევ არ მოგჭარბებია!

— ასე თუ ისე მე ვსვამ სადღეგრძელოს... ღიახ... ყურადღება!.. ვსვამ სადღეგრძელოს იმ ყმაწვილისას, რომელიც ჩვენს გვერდით ზის, მაგრამ ჩვენთან არ არის!.. მე მომწონს მისი ნილაბი და თავდაჭერილობა არტისტული!.. უცხოელსა ჰგავს, მაგრამ ამას არ იგონებს!.. შეყვარებულსა ჰგავს, მაგრამ არც ოდეს ყოფილა შეყვარებული!.. შეუბრალებელსა ჰგავს, მაგრამ ტყუილია!.. არისტოკრატსა ჰგავს, მაგრამ დემოკრატია!.. სწავლულსა ჰგავს, მაგრამ იგონებს... კაცსა ჰგავს, მაგრამ...

— ხა-ხა-ხა!.. ხა-ხა-ხა!.. მაგრამ რა არის? — ერთხმად გაღიხარებარა ყველამ.

— მაგრამ სფინქსია! — ბრძანებითი კილოთ სთქვა წითელ-ყვითელიანმა. — მაშ, გაუმარჯოს უცნობს! ჩვენს მეზობელ უცნობს, რომელსაც საკუთარი სახე ასე მოხდენილად ნილაბად აუფარებია!

ამ სიტყვებით სწრაფად მოშორდა თავის ადგილს ამ უცნაური სადღეგრძელოს ავტორი და მალლა ამართული სავსე ჭიქით ჩემსკენ წამოვიდა.

ახმაურდნენ დანარჩენები. წამოცვიდნენ ფეხზე.

— გაუმარჯოს უცნობს! — დასძახეს და ჩემს სუფრას გარს შემოეხვივნენ.

რალა დამრჩენოდა, უნდა გამეცა პასუხი. სავსე ჭიქით მივეგებე უცხო სახეებს და მადლობა მოვახსენე.

— მოხარული ვარ, — მივმართე წითელ-ყვითელიანს, — რომ ჩემი ნილაბი მოგწონებიათ! ჩემდა სამწუხაროდ მის არჩევაში მონაწილეობა არ მიმიღია... შემძლია დაგარწმუნოთ, ჩემგან რო ყოფილიყო დამოკიდებული, სხვანაირს ავარჩევდი!.. მაგრამ... ჩემი ნილაბის ისტორია ცოტა გრძელია და არ მინდა თავი მოვაწყინოთ!.. გთხოვთ დაბრძანდეთ... ბედნიერი ვარ... ჰეი, შამპანური!

— ჰო, ჰო... რა თავზიანი ყოფილა! ნეტავი, მართლა უცხოელია, თუ კილოც მოგონილი აქვს?.. თქვენი ვინაობა, ბატონო?

ამის პასუხად ამოვიღე ჩემი სადარბაზო ბარათი და გადავეცი. რამდენიმე თავი შეჯგუფდა ბარათის წასაკითხად.

— ბარათზე ხომ არაფერი სწერია?—ერთხმად წამოიყვირეს.

— შეგშლიათ, უცნობო... აქ თქვენი ვინაობა არ არის აღნიშნული!— ახმაურდნენ!

— ეს არის ჩემი სადარბაზო ბარათი, ბატონებო!— უპასუხე.

— უცნაურია!.. საკვირველია!

— ახირებულზე უახირებულესია!

— მე კი მშვენიერად ვკითხულობ ამ ბარათზე უცნობის ვინაობას! ახლა მისი სახელიც ვიცი, გვარიცა და ეროვნებაც!— მტკიცედ განაცხადა წითელ-ყვითელიანმა.

— მისტიური რაღაც ამბავია!

— შენი ხელი, მეგობარო!— ხელი გამომიწოდა შავ ნიღაბიანმა ქალმა.— მე და შენ ტყუპები ვართ! ჩემი ვინაობაც მაგ ბარათზეა აღნიშნული!.. წამო ჩემთან!— ამ სიტყვებით დამატანა ხელი და თვალის დახამხამებაზე კაფედან გარედ გამაქანა.

საოცარი და უცნაური იყო ქუჩა. ჰაერში ყიჟინა და აღტყინების სუნი ტრიალებდა.

მთელი ქალაქი გაკუდიანებულიყო ჭინკებს გიჟური ფერხული გაემართათ.

— ეს თუ სინამდვილეა, წარმოდგენა რა უნდა იყოს?— ვკითხე ჩემს თანამგზავრს, რომელიც ჭინკასაებრ გაჰკიოდა და სულ წინ მეზიდებოდა.

— ყოველი სინამდვილე წარმოდგენაა და ყოველი წარმოდგენა სინამდვილე, მეგობარო!— მიპასუხა ნელი ხმით და შემდეგ უცებ შესდგა და რაც ღონე ჰქონდა მთელი ქუჩის გასაგონად დაიყვირა:

— ჰეი, ისმინეთ! აზრისა და ფიქრის ბორბალი ამ ღამეს შეჩერებულია! ამ ღამეს მაინც ბედნიერია ჩვენი ქალაქი! ბრუნავს მხოლოდ ერთად-ერთი ბორბალი სიგიჟისა, რომელსაც უძველეს ღვთაების მთვარის შუქი აბრუნებს! კურთხეულ იყოს იგი!!

ჩვენს გარშემო კუდიანები და რქიანები შეგროვდნენ.

— კურთხეულ იყოს! კურთხეულ იყოს!— გაიმეორეს.

— დიახ, ბრუნავს მხოლოდ ბორბალი სიგიჟისა!.. აი, როგორ?.. აი, ასე! დაიჩხავლეს და მყისვე შეჰკრეს ფერხული. დატრიალდა რგოლი გიჟური სისწრაფით.

მე და ჩემი მეგობარიც ფერხულში შავებით.

არ გასულა ხუთი წამიც, რომ გაისმა ჩემი მეგობრის:

— შესდექით!.. მინდა ვიცეკვო ამღამინდელი ცეკვა!

— ვაშა! ვაშა!— მოეწონათ.— უკულო კუდიანს ცეკვა უნდა!.. გაიშაღენით!

გაქანდა ჩემი მეგობარი და ფერხულის რგოლის შუა ჩადგა.

— დაჰკარით საცეკვაო!

ატყდა ფსტვენა, კივილ-წივილი.

საიღლამაც დოლის ხმაც გაისმა.

უცებ მოსწყდა მის ადგილს წითელ-ყვითელიანი შავი ნილაბი და თითქო ქარს შეესვას ფრთებზე, ზეაფრინდა, მალლა ჰაერში შეტრიალ-შემოტრიალდა. ვერ მოვასწარი გაკვირვება, რომ იქვე მდგარ ხის ტოტს წაატანა ხელი და ტანის უცები მალლა შესროლით ზე მოექცა მეორე ტოტს.

— ჰაუ!—დაიკვილა და მესამე ტოტზე გადავიდა, მესამედან მეოთხეზე და ხის წვერზე მოიკალათა.

— ნამდვილი კუდიანი! ნამდვილი კუდიანი!—დაიგრილა ხალხმა.—დაიჭირეთ, ვინც ვაჟკაცი ხარ!

— დიახაც! დამიჭირეთ, თუ ვაჟკაცები ხართ! მისი ვიქნები, ვინც პირველი ამოვა ხეზე და დამიჭერს.. დეე, გაიმართოს calade Escalade!..

— ჰოო... ნამდვილი Escalade.. აი, ნამდვილი Escalade! ყოჩაღ, ქალო! ყოჩაღ!

— Escalade! Escalade!—გაისმა ახლა ყოველი მხრიდან. შეინძრა ქუჩა.

მიაწყდნენ ხეს ვაჟები. მოიტანეს ჩირაღდანი.

— Escalade! Escalade!—მოისმოდა ხიდან ვნებიანი მთვრალი ხმა ჩემი უცნობი მეგობრისა.—მე ვარ შუქი მთვარისა, ასული მისი!.. მე ვატრიალებ ბორბალს ამღამინდელი სიგიჟისას!.. Escalade! Escalade!..

რა მეგობარი ვიქნებოდრი უცნობისა, თუ პირველი არ ავიდოდი ხეზე.

გავიხსენე ჭაბუკური... ქართველური ქარის სარტყელი შემოვირტყი და ვეროპიელთ გადავაბიჯე...

ხეზე რომ აველი, მიმოვიხედე, თვალი მოვკარი, რომ ჩემი უცნაური მეგობარი სულ მალლა ასულიყო და საკვირველად ჩამოკიდებულიყო ხის წვერის უკანასკნელ სუსტ ტოტზე.

— მართლა კუდიანი არ იყოს მეთქი, გავიფიქრე და შევსდექი. ექვი დამებადა, რომ ის ტოტი, რომელზედაც უნდა ავსულიყავ, დამიმაგრებდა.

უნამე მეგობარს.

პასუხად ზედ ყურთან მომესმა ჩურჩული:

— ეს ხომ შენა ხარ, მეგობარო!? ყოჩაღ!.. მოგელოდი კიდევცა. ჩუმად იყავ!.. ისეთი აზრი მომივიდა, რომ პირდაპირ საუცხოვოა! წამოდი აქეთ!.. მომყევი!.. არ შეგეშინდეს!

— მომიტომინე... ხმა ჩემი მეგობრის მესმის, მაგრამ ჩემს წინ კი სხვა სდგას!.. ვისაც ვეძებ, აი, იმ ტოტზე ჰკიდია!..

— არა! ის მე ვარ!.. ღმერთო ჩემო, რა სასაცილოა, მართლა! იმ ტოტზე ჩემი შავი ნილაბი და წითელ-ყვითელიანი მოსასხამი ჰკიდია მხოლოდ!.. ეს ჩემი იდეა!.. დამაცადე ახლა!.. დეე, ხალხი მას მიაწყდეს!.. ჩვენ კი გავიპაროთ და სეირს უტყვიროთ ქვეშიდან!.. სუ... ჩუმად!.. ჩქარა მომყევი, სანამ ამოვიდოდნენ! ამ სიტყვებით გაჰყვა ქალი ტოტს...

— Escalade! Escalade!— დაიკვილა კიდე რამდენიმეჯერ და კატის სიმარდით დაეშვა ძირს ტოტიდან.

მეც მივბაძე მის მაგალითს.

აუარებელი ხალხი ირეოდა ხის ძირში. ყველა ისე იყო ჯიბრით გატაცებული, რომ არავინ შეგვნიშნა.

ყვიროდნენ:

— Escalade!.. ჩქარა!.. Escalade!

ვინ ხეზე ადიოდა, ვინ ზურგზე ისვამდა ამხანავს და ეხმარებოდა ..

დიდი ხმაურობა იყო... ჩოჩქოლი...

მე და ჩემი მეგობარი ახლა შორიახლოს დავდექით.

— აი, ჩემი იდეა!.. ხომ კარგია!.. შეხედე, რა ამბავია?.. თითქო ხეზე მართლა ვინმე იყოს?.. ხახახა! რა სულელია ხალხი... ნახავ, თუ ჩხუბიც არ მოუვათ!..

ხის ძირში აურ-ზაური იზდებოდა. აქა-იქ გაისმოდა გინებაც. ბევრი ასულიყო კიდევ ხეზე.. ტოტებს ლაწა-ლუწი გაჰქონდა

— Escalade! Escalade!— გმინავდა ახლა მთელი ქალაქი.

— აღით ჩქარა!.. არ ჩამორჩეთ!..

— მომეცი ხელი!..

— მომეშველე...

— ჰე, ჩამოვარდა!..

— სისხლი!..

— ექიმი!..

— ჰააუუ!..

ნამდვილი ჯანყი ატეხილიყო. ნამდვილი ბრძოლა გამართულიყო.

— ხახახა!.. მეგობარო, არ გეცინება?.. როგორ მოგწონს ჩემი იდეა?.. არ გაგონებს განა ეს სურათი თვით კაცობრიობას?.. მის ბრძოლას?.. მის ცხოვრებას?.. რა კარგია! განა ასე ტყვილა არ იბრძვის კაცობრიობა?.. განა ასე თავდავიწყებით არ ეპოტინება რაღაც იდეალს, რომელიც ბოლოს და ბოლოს ისეთივე სისულელეა, როგორც ხეზე ჩამოკიდებული ჩემი ნილაბი და წითელ-ყვითელი მოსასხამი!.. ჰაჰა... მიდი ჰო!.. Escalade!.. Escalade!.. აჰა, ვინ იგდებ ხელთ მშვენეირ ქალს!.. ვინ ხარ მამაცი?.. ვინ ხარ პირველი?!

საშინლად დამცინავი ხმა ჰქონდა ჩემს მეგობარს. შევხედე მას:—ჩვეულებრივი ქალი იდგა ჩემს გვერდით. არც ლამაზი, არც ულამაზო. მოკლე კაბიანი და მოკლე თმიანი, მაგრამ კოხტა და მოხდენილი, როგორც ფრანგის ქალი.

— ხახახა!—გულითად იცინოდა იგი და მთელი ყურადღება ბრბოსკენ ჰქონდა მიქცეული.—მიწვდით? ჩამოიყვანეთ?.. ხახა!.. ვინ მიდი პირველი?.. ხახა!

— პირველი მე ვიყავ, მეგობარო! დაგავიწყდა?—

— ჰო, მართლა! კი, შენ იყავ! ხახახა!—მოზრუნდა და ისე მითხრა რაღაც გამომწვევი სიცილით.—კი შენ, იყავი, მაგრამ... ხა-ხა-ხა... მეშინია, რომ... ხა-ხა-ხა... მეც... შენც...

ვიგრძენი, რომ დამცინოდა უცნაური ნაცნობი.

— მაგრამ... მაგრამ მე ხომ არ მოვტყევილებულვარ, მეგობარო?

— ვაიმე, რომ კი!.. ხა-ხა-ხა... ხა-ხა-ხა! მეც იგივე ვარ, რაც ჩემი ნილაბი ხეზე!..—მითხრა და თვალის დახამხამებაზე გაჰქრა ქალი.. ათასნაირ ჭინკებსა და კუდიანებში გაერია!

სახტად დავრჩი...

ისევ კაფეში ვიჯექ...

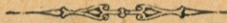
მთვრალი კაფე უკანასკნელს ჭიქას სცლიდა.

ქუჩიდან კიდე მოისმოდა:

— „Escalade!“ „Escalade“!..

არ ნელდებოდა ფსტვენა, ყიჟინა... ყვირილი!..

— საკვირველია ეს ბებერი ევროპა!.. გაგიჟებაც სცოდნია!..

კ ს ი ტ ი კ ე

ივ. გომართელი

სალიტერატურო უნიფონები

1) ჩინჩხაღი, 2) ერთაწმინდელი, 3) დაუდ გოგობა.

ქართველი მწერალი მუდამ მსხვერპლის მწირველი იყო და ჯერ კიდევ დიდხანს იქნება.

იმიტომ რომ მისი აუდიტორია მეტათ პატარაა და ვერ მისცემს ამის გამო მწერალს იმას, რაც მისთვის აუცილებლად საჭიროა.

ქართველი კრიტიკოსი ხომ პირდაპირ უბედური ადამიანია, რადგანაც ყოველი მწერალი მას იცნობს და ისიც ყველას იცნობს.

სიმატლის თქმა თუ უცნობისათვისაც ადვილი საქმე არ არის, ნაცნობისათვის ხომ მეტათ ძნელია.

ნაცნობობა თითქოს კიდევ გავალებთ, რომ უსათუოდ კარგი თქვათ.

თუ კი კარგის თქმა არ შეიძლება? მაშინ უნდა გაჩუმდე.

გაჩუმება რომ ასე ადვილი იყოს, ჩვენი პოეტების ნახევარს გულწრფელად ვურჩევდი გაჩუმებას.

მწერლობა ერთგვარი მოთხოვნილებაა, თუ გნებავთ—სწეულება. ყოველი მწერალი უწინარეს ყოვლისა თავისთვისა სწერს, თავისი სულიერი წყურვილის დასაკმაყოფილებლად.

როდესაც მან ქალაღზე გადიტანა თავისი წყურვილი, გულს მოეშვა და მისთვის ეს დაწერილი ქალაღი საჭირო აღარ არის.

ამიტომ ის აძლევს მკითხველს მას, რაც აღარ ესაჭიროება.

მაგრამ აი აქ ჩნდება წყველი კრიტიკოსი და დაუწყებს ჩხრეკასა და ზომას. მართალი გიჟხრათ, უმადური ხელობაა, მაგრამ რას იზამთ,—

რაცა ვის რა ღმერთმან მისცეს,

დასჯერდეს და მას უბნობდეს.

თუ გნებავთ, ჩვენს ღროს აღარც ეს სიტყვები შეეფერება. აქ ბატონების ლექსია და ნაყმევებმა დიდხანია უარჰყვეს ასეთი ქადაგება.

პირიქით—არაფერს არ უნდა დავჯერდეთ და სულ მეტისათვის უნდა ვიბრძოდეთ.

მხოლოდ აქაც გამონაკლს ქართველი კრიტიკოსი შეადგენს, — ის უნდა შეერიგდეს ბედს, დასჯერდეს თავის უმადურ ხელობას და განაგრძოს ნაცნობებისა და მეგობრების მომდურება.

მეტი რა გზაა, ჩვენც უნდა განვაგრძოთ.

დავიწყოთ ღოდობერიძის ჩინჩხალიდან.

ავტორი ტუჩაბზუებით იხსენიებს ყველას, ვინც სხვის ნათქვამს იმეორებს.

ცხადია, ავტორს უნდა საკუთარი გზით სიარული.

მეტად კარგი განზრახვაა.

ნათქვამია ფრიდონისაგან, ძალი შემწვედეს ქადილსაო როგორია ავტორის ძალა?

ზღაპარიყო, ზღაპარიყო,
 ქალას ჩიტი ჩამკვდარიყო,
 დიდ ქვებში არ ეტეოდა,
 პატარაში არ კმარიყო.

ჩინჩხალი მოკლებულია ყოველგვარ პოეტურ ღირებულებას. აქ არ არის არავითარი პოეზია.

თუ არ გჯერათ, აი ისმინეთ:

მე ვარ ჩიორა, ვინ გითხრათ,
 როდის ამწერეთ ასედა!
 მე არწივის ვარ მძლეველი—
 და უფრო მეტიც მაზედა!

აიღეთ გვარდიელის ნაკვეთი:

ეგ ჩემი მოძმე როდია,
 სახე არ უგავს იმასო,
 ჩვენს მტერსა ტყვიას არ ესვრის,
 ძალათ ამორებს მიზანსო.

ან კიდევ მე-ნ გვერდზე:

ნაკურთხს თქვენს მბრწყინავ საფლავზე
 მუხლ-მოდრეკილნი ვიქნებით,
 და თქვენ ჩვენს გულში მარადის
 კელაპტრ-სანთლებათ იქნებით.

მე მგონია, საკმარისია. ასე არასოდეს არა სწერდენ; ჩვენს დროში ხომ ამგვარად წერა დიდი დანაშაულია.

უვარგისი პოეტისათვისაც ერთი რამ აუცილებლად სავალდებულოა — ქართული
ლის ცოდნა.

ავტორის ქართული საშინელი რამ არის.

„მხიარულად გაჩვენთ თავსა, ვტანჯულობთ, და წვეელი, ყველას ვუთ-
ხარ.

ჩვენ გვჯერავს, ბუდეს იკეთს, ისინი ჩემგნით გარბოდა; აბობოქრდა მშვიდობიანმა
მდინარემ“.

ნეტა რა დააშავა ქართულმა ენამ, რომ ასე უღვთოთ აწამებს ჩინჩხალის
ავტორი?

მივმართოთ ისევ ერთაწმინდელს.

იმის პატარა წიგნაკს აწერია პოეტი-არწივი.

ვინ არ იცის, რომ არწივი ფრინველთა მეფეა.

თითონ არწივმაც იცის ეს, მაგრამ მას იმდენი თავდაბლობა შესწევდა, რომ
თვითონ არ დაირქვა ეს სახელი, არამედ იცადა, სანამ ადამიანი დაარქმევდა.

ერთაწმინდელმა კი არავის არ უცადა, — აილო და თვითონ დაირქვა სახელი
მეტად დიდი, მეტად საპატიო, მეტად პასუხსაგები და სახიფათო.

ფსევდონიმის არჩევაშიაც ერთგვარი რიღია საჭირო.

ერთაწმინდელს აქვს პოეტური ცეცხლი და საკუთარი სახე. ეს უკვე თავდე-
ბია, რომ შრომით მას შეუძლია საკუთარი კვალის გავლება ჩვენს პოეზიაში.

ჩვენი დრო დიდი კულტურის დროა. დიდი კულტურა კი შესაფერ შრომას,
ცოდნას და განვითარებას ითხოვს. მარტო ნიჭით დღეს ველარავინ ველარ გავა
ფონს, თუნდა შოთას მირონითაც იყოს ცხებული.

ერთაწმინდელში სჩქევს ენერგია, ძალ-ღონე, ბუნების სილადე. იმის პოეზია-
ში გვესმის ძვერა, გაუტეხელი, უშიშარი, შეუდრეკელი და მასთან კეთილშობილი
გულისა. პოეტის სული სავსეა მოუსვენრობით, ძიებით.

მთელი პოეზია ერთაწმინდელისა გაჟღენთილია მოძრაობით, გატაცებით, მი-
სწრაფებით.

ის სავსეა სიცოცხლით, სიყვარულით, სიმტკიცით.

ამ მხრივ ერთაწმინდელის პოეზია ახალი დროის პოეზიაა, პოეზია ნგრევის,
პოეზია გიჟური გატაცების, რომელიც თავის გზაზე ყოველისფერს ანადგურებს და
მებრძოლთა გულს იმედით ავსებს.

შიში, იჭვი, გულ-გატეხილობა მისთვის უცნობია.

და თუ დაეცე უღრანზე, გელიოს ღონე,
მოკვდი თამამად! არ იყო სულის დამღონე.

ან კიდევ:

დეე, დავეცე! საზვარაკო სამსალა ვლიო;
 მოვკვდები პირზე ღიმილითა, მოუსვენარი...
 ოღონდ მოგზაურს შევეწიო, გზა გაუფკვლიო,
 და ამა ქვეყნად ავაყვავო შვების ბაღნარი.

მოუსვენარ პოეტს მოუსვენარი ხალხი უყვარს:

იქ დამასვენე, სად ხალხი ყიჟინებს ურჩი.

პოეტის სათაყვანებელი ტანჯული ხალხია, მისი ღებნა — ბრძოლაა, მისი ასპარეზი — ქუჩა და მისი მეგობრები — ქუჩის რაინდები.

ამ მხრივ საყურადღებოა მისი ქუჩის პოეტი:

ჩირაღდნით ხელში შეტევაზე ვიხმობ კერპთ ურჩებს,
 თავისუფლების კავალრებით ვავსებ ლურჯ ქუჩებს.
 დეე, დავეცე მონათ ტანჯვის ტრფობა-ღულუნში,
 ოღონდ აღვავო ძველი ქუჩის ქრელ ბრბოს გუგუნში!

საუცხოვო სურათია აჯანყება, სადაც რევოლიუციის ცეცხლში გახვეული ქუჩია დახატული.

პოეტის მთელი სიყვარული ამ ქუჩისკენ არის, ქუჩაა მისი სადარაჯო. ის უშიშარი, შეუპოვარი და გულ-გაუტეხელი ჯალათია და მესაფლავე ძველი დროსი, სწამს გამარჯვება და მთელი მისი პოეზია გამსჭვალულია ამ რწმენით.

შინაარსს საუცხოვოთ შეეფერება საგმირო მუსიკა, რიტმი და თავისებური რიფმა.

ერთაწმინდელს უყვარს სართულებიანი რიფმა რამოდენიმე სიტყვიდან წარმოებული: ოჰ, თუ.. რად, ლოთურად. ასეთი რიფმა რამდენათაც ღამაზია, იმდენათ სახიფათოა: შეიძლება რიფმამ აზრი გადიტანოს და კისერი მოსტეხოს. ასე ემართება პოეტს რამოდენიმე ალაგას.

გვ. 15. ანტუანეტა — ან თუ... აჰ, ნეტა.

გვ. 18. ოსმალო — ოჰ, მლო!

გვ. 47. ბუხარი — ბუ, ხარი.

აქ ყველგან რიფმა მეტის-მეტად ნაძალადევია და უაზრო.

საერთოდ ერთაწმინდელის პოეზია კარგ შთაბეჭდილებას სტოვებს. აქ არის საკმაო ბუნებრივი მასალა და ცეცხლი, ხოლო დამუშავება, გაზრდა და ხვეწა ესაქიროება.

რად გოგობიას ზამთრის ჩუქურთმა თავისი შინაარსით სათაურის სიტყვი გა-
მართლებაა.

პირველსავე ლექსში ავტორს ეტყობა უტყუარი ნიჭი; ის მდიდარია გრძნო-
ბით, განცდით, სახეებით, რიტმით, მუსიკით.

ლამაზია თოვლი, მიპატიჟება სათოვლოდ, დეკემბრის მელოდია.

კარგია პოეტის ახალი სიტყვა შორეთი.

ლექსები დაწერილია ასონანსებით, რომელთა შერჩევაშიც პოეტს თავისუფ-
ლება და ბუნებრივობა ეტყობა.

წიგნი საუცხოოდ არის გამოცემული, მაგრამ ერთობ ბევრია შიგ კორექტუ-
რული შეცდომები, რისთვისაც პოეტი საყვედურის ღირსია.

აქაკი პაპავა

ფიქრები თეატრის კრიზისზე

4

ელინთა ცხოვრება კაცობრიობის ისტორიაში განსაკუთრებით მით იპყრობს ყურადღებას, რომ ამ ცხოვრებისა და ხელოვნების შუა მჭიდრო და შეუწყვეტელი კავშირი არსებობდა მუდამ, აქაც გამოსკვივის ელინურ მთლიანობის ხასიათი, რომელმაც ერთ არსად შეადულა ხელოვნება და ცხოვრება.

ძველმა ელინმა არ იცოდა—სად იმყოფებოდა ამ ორ მცნებათ გამოთიშველი ქეშმარიტი საზღვარი: ხელოვნება ცხოვრების საზღვრებში ფართოდ იჭრებოდა და, წინააღმდეგ, ცხოვრება ხელოვნებით სახეობდა და მასში იშლებოდა სრულად

აქედან ცხადია ის დიადი მნიშვნელობა, რომელიც ძველმა ელინმა აკუთვნა თეატრს საკუთარ ცხოვრებაში...

თუ რამდენიმედ მაინც მართალია ის დებულება, რომ ხელოვნება ცხოვრების სარკეა, განსაკუთრებით იგი მართლდება ელინთა ხელოვნებაში.

აქ სრული ასახვა ელინის ცხად ხალისიანობისა, მისი გარკვეულობის, მთლიანობის და მტკიცე ვნების; ესე იგი, ყველა იმისა, რაც ახასიათებდა ძველ ბერძნებს.

მათი ნათელი, მზიანი და ცხადი დღე ნაკლებად წააგავს ჩვენს გაურკვეველ, მოღუშულ და ბუნდოვან დღეს; წინანდელ ცხადობას დღეს წინ უდგება ცრიტობა და იგი თავისებურ გაურკვეველ და ნაღვლიან კილოს აძლევს შემოქმედებას.

ამ განსხვავებას უფრო აშკარად დავინახავთ, თუ შევადარებთ ძველ ელინთა ქანდაკებას დღევანდელს.

რაკი ასე ახლო იდგა ელინთა ხელოვნება მათ ცხოვრებასთან, აშკარაა, მას დიდ მნიშვნელობას მიაკუთვნიდა ძველი ელინი და ცხოვრების უმთავრეს მომენტებს აუცილებლად მასში გამოხატავდა.

ყოველი თვალსაჩინო პოლიტიკური აქტი, ომი, ზავი და სხვა იწყებოდა და თავდებოდა განსაკუთრებულ ჰიმნებით, რომელნიც პოეტურ ექსტაზს გამოხატავდნ.

ორხესტიკა შედის როგორც პოლიტიკაში, აგრეთვე რელიგიაშიც, როგორც ომიანობის, აგრეთვე მშვიდობიანობის დროში, რომ შეაქონ და ასახელონ გამარჯვებულნი და მოიხსენიონ მიცვალებულნი.

როცა რამდენიმე დამარცხების შემდგომ ათინელებმა სიკვდილით დასჯა გადაუწყვიტეს მას, ვინც ხელახლა მოინდომებს მათ ამხედრებას სალამინის უკანვე დასაპყრობად, სოლონი გეროლდის ტანთსაცმელში და ჰერმესის ქუდით, მოულოდნელად გამოვიდა ხალხის კრების წინ, შედგა მალღობზე და წარმოსთქვა მისმიერვე შეთხუზული ელეგია ისეთის სიძლიერით და ექსტაზით, რომ ხალხი სწრაფად შეიარაღდა და, იმედით აღჭურვილი, გაიჭრა საბრძოლველად მშვენიერ კუნძულის გასათავისუფლებლად.

ლაშქრობის დროს სპარტაკელები დეკლამაციით წარმოსთქვამდნენ ჰმინებს; ღამით, ნავახშმებს, თვითეული რიგ-რიგად წარმოდგებოდა და წარმოსთქვამდა შესაფერის მიმიკით და ინტონაციით ელეგიას, რისთვისაც სარდალი მას ღირსეულად ასაჩუქრებდა.

ხემო აღნიშნული სალამინის ბრძოლის შემდგომ მუსიკამ დაუკრა მარში და, ათინელ ყრმათა შორის ულამაზესმა, 15 წლის სოფოკლემ გაიხადა ტანთსაცმელი და შიშველმა შეასრულა ცეკვა გამარჯვების ტროფეის წინ, დღესასწაულის დროს აპოლონის სასახელოდ. მაგრამ ღვთის მსახურების კულტმა ორხესტიკას უფრო მეტი მასალა მისცა, მინამ პოლიტიკამ და ომმა.

ბერძნის აზრით ღმერთებისათვის ყველაზე საამო საყურებელი იყო ღამაში, ყვავილოვანი და ჯანსაღი შიშველი ტანის ცქერა.

აი, ამის გამო მათი რელიგიური დღესასწაული, ოპერას და სერიაოზულ ბალეტს წააგავდა. (ტენი).

ერთი ამგვარი დღესასწაული, ცეკვა, განსხვავებულ ტიპის დიფირამბი, თანდა-თან გადვიდა და გარდაიქმნა ელინურ ტრაგედიად.

უკანასკნელიც პირველ ხანებში ატარებდა რელიგიურ, სახალხო დღესასწაულების ხასიათს..

ამრიგად ჩვენ გადავედით თეატრზე და დავინახეთ, რომ იგი შეადგენდა ელინთა ცხოვრების ერთ უმთავრეს მხარეს და ატარებდა ხალხოსნობისა და რელიგიურ ელემენტებს, რომელთაც მოკლებულია დღევანდელი სცენა.

ამ მხრივ რეინჰარტის თეატრიც ახალი არ არის; ამ ორ ელემენტის აღდგენას შეეცადნენ გერმანიის ერთ პროვინციაში. ობერამერგაუში (ბავარიაში) ყოველ ათი წლის განმავლობაში, პერიოდულად, იდგმება სახალხო წარმოდგენების კვებუ, რომლის სიუჟეტი ამოღებულია იესოს ცხოვრებიდან.

ამ ბოლო ხანებში ამავე საკითხით დაინტერესდა მეორე გერმანელი აქტიო-

რი—მწერალი კარლ ვეიზერი, რომელმაც დასწერა „იესოს ცხოვრება“ და შეეცადა სახალხო ტიპის თეატრი აღედგინა, მაგრამ მის ცდას ჯერ არავითარი ნაყოფი არ გამოუღია.

ყოველ შემთხვევაში ეს უკანასკნელი უფრო შესაძლო უნდა იყოს, რადგან ქრისტიანული ჰანგები და მისი პრინციპები უფრო ენათესავენ თანამედროვე ნაზ, უნებო ბუნების პატრონ ადამიანს, მინამ წარმართ ელინთა სულის კვეთება.

5

როცა ელინის სულის სიმტკიცეზე და მის განცდათა მთლიანობაზე ვლაპარაკობთ, ამ მთლიანობას უფრო დიდი და ღრმა მნიშვნელობა უნდა ვაკუთვნოთ, მინამ პერველად გვგონია.

რადგან იგი მთლიანობა თავისთავად მრავალ მხრივი იყო და თვითოეულ პიროვნებას ჰარმონიულად ასრულებდა.

ძველ ელინთა შორის არ იყო განვითარებული დიფერენციაცია: ყოველი მათგანი თითქმის ერთგვარად გრძნობდნ და განიცდიდნ მოვლენებს, ყველასათვის ნათელი და ცხადი იყო ხელოვნებაც და ელინიც არ ყოფდა მას სხვა და სხვა პირთა შორის და არ საზღვრავდა ისე სასტიკად და მკაფიოდ, როგორც დღეს.

მან იცოდა სიცხოველე, ხალისიანობა და ეს სიცხადე თითქმის ერთნაირათ შლიდა ყოველ ელინის წინ ბუნების მთლიან მშვენიებას. თვითოეულ მათგანის გრძნობა ენათესავენოდა ყველა დანარჩენთ და მგოსნებიც საერთო ლტოლვას სახავდნ.

ძღვევამოსილი მზე ყველასათვის ერთნაირად აშუქებდა მიდამოს და ყველას თავისკენ იზიდავდა.

დღევანდელი კრიტიკი დღე ბურუსით ანელებს მზის შუქს და თვალნამიანი თანამედროვე, მკენესარე ადამიანი ვიწრო ინდივიდუალურად განიცდის მოვლენებს... ამიტომ თანამედროვე ხელოვნება ვერ არის ყველასათვის ერთნაირად მიმზიდველი და გასაგები.

ამას უნდა დაუმატოთ კლასობრივი გათიშვა და საზოგადოებრივი დიფერენციაცია, რომელიც მრავალ სხვა და სხვაობის სახეს ატარებს და საზოგადო მთლიანობას არღვევს.

მაგრამ ჯერ მეორე მხარეს შევხედოთ ამ მთლიანობისას: თვით შემოქმედება ელინთა ატარებდა დამთავრებულ სახეს.

ბერძენთა პოეზია არა მარტო ხმა მალდა და დეკლამაციით გამოითქმოდა,

არამედ მას ამღერებდნენ სხვა და სხვა საკრავებზე; მასვე ანხორციელებდნენ მიმიკით და პლასტიურის რხევით—ცეკვით.

არა მარტო აღსრულება არამედ თვით შემოქმედებაც, მთლიანი და დასრულებული იყო ერთის მხატვარის მიერ და, ამ რიგად, ერთგვარ სინტეზად ხდებოდა.

ჩვენ ვიცით, რომ სამოსში პოლიკრატს ყავდა თავისთან ორი პოეტი: ივიკი და ანაკრეონი, რომელნიც არა მარტო მართავდნენ დღესასწაულებს, არამედ აუცილებლად თვითონვე თხზავდნენ ამისათვის, როგორც ლექსებს აგრეთვე მუსიკასაც.

ყოველი ლირიკოსი-პოეტი, იმავე დროს, საუკეთესო მუსიკოსი და პლასტიკის მცოდნეც იყო.

არსებობდა განსაკუთრებული სახალხო ტიპის სკოლები, საცა ყველა ამას შეისწავლიდა მდიდარი ნიჭისა და ბუნების პატრონი ელინი. ზოგიერთ ასეთ სკოლებს ქალებიც მართავდნენ. აქ იკრიბებოდნენ სხვა და სხვა მხრიდან და სწავლობდნენ ერთსა და იმავე დროს: მუსიკას, დეკლამაციას, მიმიკას და დამახასიათებელ პოზებს.

ამრიგად, ძველი ელინი თანდაყოლილ თვისებებს თავიდანვე ანვითარებდა და ავარჯიშებდა. ეს მაშინ აუცილებელ საჭიროებას წარმოადგენდა, რადგან მათი ცხოვრება უმთავრესად თეატრალურ სახით მიმდინარეობდა და სიყვარული ამ თეატრალიზაციისადმი ბუნებრივი იყო.

6

თანდათან მუშავდებოდა და სრულდებოდა აქტიორული თვისებანი და მას არც ერთი ელინი არ იყო ობსოლიუტურად მოკლებული; იგი არა იძულებით, არამედ დამოუკიდებლად, თავისუფლად და ლაღად ეწეოდა ამ აქტიორობას და თავის თამაშში თითონვე პოებდა შეუდარებელ ნეტარებას და სიამეს; მისი ვნებიანი ბუნება კმაყოფილდებოდა, რადგან ლამაზის თამაშით მან იცოდა—ასიამოვნებდა მშვენიერების მოყვარულ ღმერთებს.

არავითარის გარეშე, მდაბალ ანგარიშებით იგი არ ხელმძღვანელობდა ამ დროს და მისი თამაშშიც ზედმიწევნით ბუნებრივი და თავისუფალი იყო, რასაც დღეს ნაკლებ ვამჩნევთ. მაგრამ უფრო საინტერესოა მეორე მხარე ელინურ თეატრისა, რომელიც ფორმალურად გადმოიღო რინჰარტმა, მაგრამ არსებითად კი ვერ განაცხოველა.

მე ვლავარაკობ მთლიანობის ერთეულ განცდაზე ელინურ ტრაგედიის წარმოდგენის დროს, რომელსაც ასეთ დიდ მნიშვნელობას აძლევდნენ ძველი ბერძნები.

ავტორი, მსახიობი, ხორო სავსებით შეერთებული იყო მაყურებელთან და მათი განცდა სავსებით ენათესავებოდა ერთმანეთს.

მსახიობთა გატაცება, მათი მომხიბლავი თამაში და გრძნობანი, რომელთაც უფრო ძლიერად შლიდა რითმიული ტანის მოძრაობა, მიმიკა და მუსიკა, იტაცებდა სავსებით მაყურებელსაც... ტრაგედია მათთვისაც ნათესაური იყო, იგი მათი არსების ნაწილს შლიდა მხატვრულ სანახაობაში

აქტიორის თამაში მაშინ აღწევდა მიზანს, თუ იგი აშკარად ხედავდა და გრძნობდა საკუთარ ქირვეულობას, უსაზღვრო გატაცებას, როცა არც ერთი მხარე მისი „მე“სი არ დარჩებოდა გარეშე ამ ტიპისა, რომელიც შექმნა ავტორმა.

ამ ნაირად მსახიობი ეზიარებოდა ავტორის შემოქმედ ნიქს და, მასთან ერთად, იგრძნობდა საიდუმლო ძალას, ენტუზიაზმს.

დღეს ამ სიტყვამ რამდენიმედ დაკარგა თავისი პირვანდელი მნიშვნელობა, ხოლო ძველ ელინს იგი ესმოდა ღმერთების ბუნების განცდად, მათ ზიარებად და იგი მართლაც გრძნობდა, რომ ამ თამაშის—ღვდელმოქმედების დროს, მის ბუნებას იპყრობს ზეობა, ღმერთები, რომელნიც უშრეტელ ძალას აძლევენ მას...

ამ განწყობილებას გადმოსცემდა დამსწრეთ ხორო, რომელიც მაყურებელთ ავტორთან და მსახიობებთან აერთებდა; მაყურებელიც გრძნობდა ამ ღმერთების ძალას და მასაც იპყრობდა ექსტაზი და ისიც თამაშობდა, მისი სული ორგანიზულად უკავშირდებოდა მსახიობისა და ავტორის სულს; ამრიგად მთლიანობა ორგანიული იყო.

ამას ხელს უწყობდა ერთგვარი განცდანი ბუნების თავისუფალ შვილთა, რომელთაც მთელის არსებით ესმოდათ ხელოვნება.

ესხეულა ძველი მაყურებელი ხოროს, უკანასკნელი მსახიობთ და ისიც ავტორს და ამ საერთო ჯაჭვით იყო გადამშული ძველი თეატრის ელემენტები.

დღეს საზოგადოება დარღვეულია, თვით პიროვნებაც ვერ განიცდის გრძნობათა მთლიანობას, მისი სული დაწეწილია და სცენის პარტერთან შეერთება და მსახიობთა ხალხიდან თამაში სრულებით გაუგებარი ხდება ჩვენთვის.

ძველი რელიგიური ექსტაზი ვერ გვატყვევებს, ენტუზიაზმი ვერ გვიტაცებს და გვიპყრობს და ვერც მსახიობი სცილდება თვის „მე“-ს.

მუსიკას კი სულ თავისებურად განიცდის ყოველი ინდივიდი და სავსებით ირღვევა მთლიანობის პრინციპი, რომელიც ელინურ ტრაგედიის ქვაკუთხედი იყო და რომლის არსებას ვერ მისწვდება თანამედროვე ბუნების მატარებელი ადამიანი...

წ ე რ ი ლ ი მ ე მ მ ს ს ე

1

რეინჰარტის უმწეობამ ნათელყო, რომ ელინთა ხელოვნება დამთავრებული გამომხაურებაა, რომელიც შექმნა ბერძენთა განსაკუთრებულმა სულის კვეთებამ და განსაზღვრულმა ისტორიულმა პირობებმა და რომ იგი ინდივიდუალობა ისტორიაში, სავსებით იმავე სახით, აღარ განმეორდება. წინააღმდეგ შემთხვევაში იგი დაკარგავდა ინდივიდუალობის თვისებებს.

მაგრამ ეს კიდევ არ ნიშნავს, რომ მისი ზოგადი პრინციპების განხორციელება სხვა სახით მაინც შეუძლო იყოს, წინააღმდეგ, ელინთა მდიდარი მხატვრული ბუნება იქიდან გამოსჭვივის, რომ მათ მიაგნეს ხელოვნების უტყუარ პრინციპებს და რომ წმინდა წყლის ხელოვნებისათვის ამ პრინციპების უარყოფა შეუძლებელი ხდება. რამდენათაც უფრო სრულად ატარებს თანამედროვე ხელოვნება ამ პრინციპებს, იმდენად უფრო ემსახურება იგი თავის მიზანს.

შესაძლოა დადგეს დრო, როცა ყველა მთავარი მომენტები ელინურ ხელოვნებისა აღდგენილ იქმნას, მაგრამ სხვა მხრით.

ამ სხვა რამეს შეითვისებს მომავლის თეატრიც და მაშინ ისეთი ფატალური აღარ გახდება ბედი ელინთა ტრაგედიის აღდგენისა...

მაგრამ, ვიმეორებ, ეგ მოხდება ელინურ ხელოვნების პრინციპების სხვა, უცხო სახითი განხორციელებით.

მაგრამ სანამ მომავლის თეატრს შევეხებოდეთ (ამ შეხებას ჰიპოტეზის ძალა ექმნება), მანამ საჭიროა თანამედროვე თეატრის ბედი ასე თუ ისე გადავსწავი-ტოთ.

ამ მრავალს ძიებათა შორის ჩვენ ვერ ვიპოვეთ ვერც ერთი, რომელიც სასიცოცხლო ძალას მისცემს და უზრუნველ ყოფს დღევანდელ თეატრს.

ცხადია, უნდა იყოს გზა, რომელსაც გაყვება თანამედროვე თეატრი და რომლითაც არ წაშლის სავსებით თვითონ ელინურ თეატრის ზოგად პრინციპებს.

ასეთი გზა უკვე იპოვა თანამედროვე თეატრმა და აქედან იწყება ხანა მისი მკვიდრ ნიადაგზე დაფუძნებისა.

უმთავრეს დანიშნულებას ამ თეატრისას შეადგენს გარეგნული მთლიანობა, რომელიც ახასიათებდა ანტიურ თეატრსაც; მაგრამ ეს გარეგნული მთლიანობა იქ შეერთებული იყო შინაგან, უფრო ძლიერ, სულიერ მთლიანობასთან. დღეს დღეობით ასეთი სულიერი მთლიანობა ადამიანისა, როგორც დავინახეთ, შეუძლებელი გამხდარა, მას არ მოეპოება ვნება და ძლიერი ნება.

მაგრამ შესაძლებელია მიწვედეთ გარეგნულ, ფორმალურ მთლიანობას თეატრალურ ელემენტებისას: შესაძლოა მათი პსიხოლოგიური გაერთიანება, თუ არა ობსოლტიურად, რამდენიმედ მაინც.

და რამდენადაც თანამედროვე თეატრი შესძლებს ამ საერთო განწყობილების შექმნას, იმდენად იგი მისაღები და მიზანშეწონილი გახდება.

წინა წერილში ჩვენ ისიც დავინახეთ, რომ ამგვარი მთლიანობა, გაერთიანება მარტოდენ ელინთა ბუნებას შეეძლო, მაგრამ რამდენიმედ მაინც შესაძლებელი გახდება იგი დღესაც, თუ კი ავტორი ჩაწვდა სულის სიღრმეში თანამედროვე ადამიანს და მისი ზოგადი თვისებანი: სწრაფვა, დაუდგომლობა, დაწეწილობა, ოხვრა, ნადვლიანობა და სხვ. ამგვარები ამოკრება.

ელინთა მთლიანობა მტკიცე ნებაზე და ხალისიანობაზე ეყრდნობოდა, მათი ტანჯვაც კი ნეტარებისათვის და ცხოვრების ტრიუმფისათვის იყო საჭირო.

დღეს ეს თვისებები სრულებით წაშლილა ჩვენს ფსიხიკაში და ამ ნიადაგზე მთლიანობას ვერ დავამყარებთ, მაშასადამე იგი სულ სხვა საძირკველზე უნდა ავაგოთ; რენჰარტის დამარცხების საიდუმლოებაც აქ იხსნება, რადგან ის პირდაპირ, სოფოკლეს ტრაგედიის დადგმით, შეეცადა ამ მთლიანობის აღდგენას.

მაშასადამე, საჭირო იყო თანამედროვე ფსიხიკასთან შეთანხმება, შეგუება; ახალ პიროვნებათა შორის საერთო სრულებით ეწინააღმდეგება ძველ ელინთა მხარეებს და თუ ღრმად ჩაუყვირდებით ახალ პიროვნებას, დავინახავთ, რომ მათი შემაერთი მხოლოდ ის არის, რომ პიროვნება მოკლებულია მთლიანობას.

2

ამ რიგად ფორმალურ მთლიანობის—განცდის მთლიანობის მხრივ საინტერესო ხდება დღევანდელი თეატრი, რომელიც სისწორით აღბეჭდავს თანამედროვე ცხოვრების უკუღმართ სახეს და მისგან დაავადებულ, დაწეწილ სულს.

ასეთ განწყობილების და სულის კვეთების შექმნილი თეატრი გაჩნდა ბოლო დროს რუსეთში, რომლის გავლენის ქვეშ კარგა ხანია ჩვენაც ვიმყოფებით.

მე მოგახსენებთ მოსკოვის „სამხატვრო თეატრზე რომელმაც მთელი განათლებული კაცობრიობის ღირსეული ყურადღება მიიპყრო.

მისმა სულის ჩამდგმელმა ბ-ნმა სტანისლავსკიმ დიდი ღვაწლი დასდო თანამედროვე თეატრს და „სამხატვრო“ ტიპის თეატრები დღეს მთელ რუსეთს იპყრობს.

ამ თეატრმა სავსებით გასწყვიტა რომანტიზმის თეატრთან, მან დაგმო მისტიციზმის თეატრიც, მან უკანასკნელიდან გადმოიღო სიმბოლიზმის პრინციპი.

ამ რიგად მან დასტოვა ამ თეატრის მისტიური მხარე, ხოლო სიმბოლიურს კი ახალი განსხვავება მისცა და რეალურ სახედ აქცია.

ეს თეატრი უმთავრესად ტიპებისაა და ყოველი ტიპი სიმბოლიური ხატებაა და არა ასლი არსებულ კონკრეტულ პიროვნებისა და მოვლენის.

მაშასადამე სიმბოლო სამხატვრო თეატრისა რეალურია და აქ არის განსხვავება მისი მისტიურ სიმბოლოთა სამეფოსაგან.

გარეგნული ეფექტები მხოლოდ იმდენად იტაცებს ამ თეატრს, რამდენადაც ისინი აღრმავებენ ტიპის შინაგან განცდას; ეს განცდა კი ყოველთვის უნდა სინამდვილეს შეესაბამებოდეს და თვით ცხოვრების ტრაგედიის ილიუზიას ქმნიდეს სამხატვრო თეატრი ამ რიგად **ფსინოლოგიურ რეალიზმის თეატრია...** იგი ჩამაფიქრებელია თავის ტრადიკულ სახით.

მაყურებელი არასოდეს პასიური არ უნდა იყოს, მან უნდა იგრძნოს, მსახიობთა შეთანხმებულ მოქმედებით, ავტორის მთავარი სულის კვეთება და, მაშასადამე, ორგანიულად განიცადოს ავტორის სულის თამაში, მას ესხეულოს.

მაგრამ ყოველი ავტორი ვერ ჩასწვდება თანამედროვეთა ტრაგედიის სიღრმეში და, მით უმეტეს, ბუნებრივად ვერ გამოხატავს მას.

ყოველი მწერალი ვერ აღნიშნავს ამ საერთო ვარამისა და ტანჯვის მთავარ მომენტებს სრულის ხელოვნურის აღლოით.

მხოლოდ რჩეულნი თუ მოგვცემენ ასეთი ხასიათის სინტეტიურ სახეს ჩვენის სულის კვეთებისას და ამ ნაწამებთა ძახილს მარტოოდენ რჩეულნი გამოსახავენ შესაფერ ფორმაში.

თუ ამ ფორმალურ მთლიანობის განხორციელება მაინც გვანტერესებს, როგორც მთავარი საიდუმლო ძალა თეატრისა, უნდა ისეთი ავტორი ავილოთ, რომელიც ამ სულის კვეთებას ნათესაურად გრძნობს, თვითვე განიცდის და შეუღარებელის ნიჭით აღწერს.

საქიროა მაშასადამე, მწერალთა შერჩევა და „სამხატვრო თეატრმაც“ ღირსეულად შეასრულა ეგ მისია; მან სწორად აულო აღლო და ისეთ ავტორს დაუთმო ადგილი თვის სცენაზე, რომლის სულის კვეთება აგრერივად ენათესავება, როგორც მსახიობთ, აგრეთვე თანამედროვე საზოგადოებასაც.

ეს მწერალი გახლავთ ყველასათვის ნათესავი, თბილი და ნაზი გრძნობების პატრონი, თანამედროვე ეპოქის სისწორით ამსახავი, ჩებოვი! და ტყუილად არ მიუპართავთ მისთვის ამ თეატრის მესვეურთ და უთქვამთ ჩებოვის სიცოცხლის უკანასკნელ წლებში: „ძვირფასო ანტონ პავლესძე! განსაკუთრებით შენ ჩვენთვის ხარ დაუფასებელი და საყვარელი. მოსკოვის „სამხატვრო თეატრი“ ხომ შენი თეატრია“...

რა თქმა უნდა, ეს თეატრი მარტოდღენ ჩეხოვზე ვერ შეჩერდებოდა და სხვა მწერალთათვისაც უნდა დაეთმო ადგილი, მაგრამ მთელ თავის სიძლიერეს იგი გრძნობდა მაშინ, როცა ჩეხოვის პიესებს სდგამდა.

უკანასკნელის სული ღიად ენათესავებოდა მას და ჩეხოვისებურ განწყობილებას თვითვე განიცდიდენ მსახიობნი და რეჟისორები.

აი, რას გვეუბნება ამის შესახებ ხელოვნების კარგად მცოდნე, მერეჟსკოვსკი: „ჩეხოვის პიესებში მაყურებელი დაშორებულია სცენას მარტო ძვიდეთი, ესე იგი უბრალო პირობებრივ, ფორმალურ ხაზით, რომელსაც შინაგანი მნიშვნელობა არა აქვს „სამხატვრო თეატრში“ ჩეხოვი ხორციელდება უვნებლივ და უკლებლივ. კიდევ მეტიც, რეჟისორისა და მსახიობთა შედეგებით ავტორთან, ჩეხოვი სცენაზე თითქოს იზრდება, მდიდრდება“.

თითქმის იმავეს ამბობს ცნობილი ჟურნალისტი, მეგობარი მერეჟსკოვსკისა, ფილოსოფოვი: „როცა ჩეხოვის პიესას დგამდენ „სამხატვრო თეატრში“ თითქოს რაღაც **სასწაული** ხდებოდა: სრული შეერთება ავტორისა და მოთამაშეთა; რაღაც გამოუცნობი. სულიერი სიახლოვე და ნათესაობა.

ეს სასწაული მართლაც რომ ხდება ამ შემთხვევაში და იგი იმ სულიერ ნათესაობაში გამოიხატება, რომელსაც განიცდიან რეჟისორი, მსახიობნი და მაყურებელნი. ყოველი ინსტიქტით გრძნობს, რომ ჩეხოვის დრამა მათ აერთებს, რომ ეს თვითული მათგანის საკუთარი დრამაა და, როცა მხატვარის ენით ლაპარაკობს, მას ჰგონია ეს სიტყვა მისია, საკუთარ სულის ძახილია.

ამ რიგად მსახიობნი ტიპების სულის სიღრმემდე აღწევენ, ამ გაღრმავებაში ისინი საკუთარ „მე“-ს ნაწილს პოუბენ, მას ჰარმონიულად შეუთანხმდებიან, ეზიარებიან და თვის პიროვნების თვისებათა სრულ დავიწყებით, ხელახლა აღდგენენ ამ თვისებებს სხვის განპიროვნებაში. ეს არის მკვდრეთით აღდგომა და, ამკარაა, მას სასწაული უნდა ვუწოდოთ.

აქ ჩვენ ვხედავთ მარიონეტების ნაცვლად, ნამდვილ ადამიანებს; მათ უმწეო სულის კვეთებას, უნაყოფო ლტოლვას, უსაზღვრო მგრძნობიარებას და სულის მოძრაობას...

ყველა ეს ყოველდღიურობაა, ჩვენი საკუთარი ყოფა და თვის ფსიხოლოგიურ რეალობით, თვის ნამდვილ სახით გვიტაცებს და გვატყვევებს.

აქ მეორე მხარეა ამავე სასწაულისა, რომლითაც მაყურებელი ეზიარება მსახიობთ და მათთან ავტორს ესხეულება.

ამ რიგით ვგრძნობთ და ვხედავთ სრულ ქმნილ მთლიანობას.

ყველა ამ სასწაულთა მიზეზები კი უნდა ვეძიოთ ჩეხოვის და ჩეხოვისებურ შემოქმედებათა თვისებებში, რომელიც ჩვენს საკუთარ ტრადიციას მხატვრულ

ფორმულას აძლევს და მშობლიურის სინახით და სიყვარულით შლის გულის სი-
ღრმეში ფარულ ლტოლვასა და გრძნობებს.

ჩვენ მას ვერაფერს დავუმაღავეთ, რადგან ვიცით, მისი ნახი სული კი არ
დასცინის და გასთელავს ჩვენს უნაყოფო ოცნებებს, ლამაზ ფიქრებს, არამედ გულ-
ში ჩაიხუტებს და გაათბობს სევდის ცრემლებით.

დღეს ჩვენი გული დატკივნეული და დაოსებულია, სული ცხოვრების ისრე-
ბით მწარედ დაცხრილული, არ არის სიმტკიცე ვნებისა და ძალა ნებისა და სო-
ფოკლეს დიდი ხელოვნება გაგვაერთებს, მაგრამ ვერ გაგვათბობს, ვერ ჩააწევს
სულის წიაღში, იგი სცენიდანაც მარტოოდენ ამ გაოცებას წარმოშობს თავის
უჩვეულო სანახაობით.

ჩებოვი სოფოკლესთან ძალიან პატარა სჩანს, მაგრამ იგი ჩვენთვის ძვირფა-
სი და საყვარელია, რადგან მასაც ღრღნის ჩვენი სევდა და აკვნესებს ჩვენი ტკი-
ვილები. თვითველ ჩვენგანს ჩებოვის მდიდარ ბუნებაში პატარა და თბილი ად-
გილი უჭირავს.

ამიტომ სცენიდან ჩებოვი კი არ გვაოცებს თვის უცხო სანახაობით, არამედ
გვატყვევებს და გვიზიდავს თავის ნათესაობით.

3

ყველა ამის მიზეზები თანამედროვე ცხოვრების პირობებში და დღევანდელ
ადამიანის განსაზღვრულ სულის კვებაში უნდა ვეძიოთ.

„სამხატვრო თეატრმა“ ამ მხრივ მოუარა საკითხს და სისწორით გადაჭრა იგი.

თანამედროვე რეალიზმის თეატრმა ნატურალიზმის თეატრს სიმშრალე, უსი-
ცოცხლობა ჩამოაშორა ერთას მხრით და მისტიციზმის თეატრს მარტოოდენ სა-
აიდუმლოებისადმი ლტოლვის წყურვილი და ამქვეყნიურის უბრალო სიმბოლოდ
ქცევა მოაცილა მეორე მხრით და, ამ დანარჩენის შერიგებით, შექმნა „სამხატვრო
თეატრი“, ფსიხოლოგიურ რეალიზმის თეატრი.

მან შეუძლებელს თავი გაანება, ოცნება ოცნებად დასტოვა და მტკიცედ
შეუდგა ისეთი თეატრის აღდგენის საქმეს, რომელიც მთელ მასალას ჩვენს ყოველ-
დღიურობაში პოებდა და თავის ტრაგედიას ჩვენს საკუთარ ტრაგიზმის საზღვრებ-
ში გაშლიდა.

იგი შეჩერდა ჩებოვზე იმიტომ, რომ უკანასკნელი, როგორც ვსთქვით, საუ-
კეთოსო გამომხატველია თანამედროვე ეპოქის, გარდამავალ ხანის, როცა მარტო-
ოდენ ოცნება ახალ ცხოვრებისათვის და მოქმედებისათვის ავსებს მთელ ჩვენს
„მე“-ს და ნამდვილ მოქმედებას გზას უხშობს.

საქართველოს ბედი ბევრათ არ განსხვავდება რუსეთის ბედისაგან და ორივე ეროვნების იდეალები ახლო არიან ურთი ერთისაგან, ორთავეს ისტორიული პირობები და საზოგადო მხარეები დღეს თითქმის ერთი და იგივეა და ამიტომ მათი ძიებანი ჩვენც გვენათესავება და მათის ტკივილებით გული ჩვენც გეტკივა, რადგან, იმავე დროს, ეგ ჩვენი საკუთარი ტკივილებიც არის.

ამიტომ თანამედროვე რუსეთის ყოფის ტრაგედიის ამსახავი, უმეტეს შემთხვევაში, საქართველოს ყოფის ტრაგედიასაც სახავს და, ცხადია, ჩეხოვი არა მარტო რუსების საკუთრებას შეადგენს, არამედ ჩვენთანაც მეტად ახლო არის; მისი საერთო მოტივები, ნაღვლიანი კვნესა, ოცნებანი, უმოქმედობა, დაავადება მეტად ნაცნობია ჩვენთვისაც და ყოველი ჩვენგანის ღრმად ჩამაფიქრებელიც.

აკი საქართველოც, დღეს დღეობით, ძველისა და ახლის შუა გამომწყვედეულა და ამ გარდამავალ ხანას განიცდის, მის ტრაგედიას ღრმად გრძნობს.

მაგრამ, შესაძლოა, ჩეხოვის შემოქმედობის მოტივებთან ვერ დაუკავშიროთ რუსეთის ტიპები, მათში სრული შეთანხმება ვერ ვპოვოთ; შესაძლოა, ვერ ვიცნოთ სავსებით გაევი, ლოპახინი, ფირსი და სხვა., რადგან ისინი, უწინარეს ყოვლისა, რუსები არიან და ეროვნული ინდივიდუალური სახე, მათი განსხვავებული ბუნება განსაკუთრებულ საზღვრებში აყენებს ჩვენს მათდამი ნათესაობას.

ამიტომ საჭირო იყო ჩეხოვის ნათესაური ჰანგები ქართველი ტიპების სახით გარდაშლილიყო და ქართულ სცენასაც მოვლინებოდა ეროვნული ჩეხოვი.

საჭირო იყო ჩვენთვის პრინციპების სხვა ფორმაში გამოხმაურება, საჭირო იყო ჩეხოვის ტრაგედია ქართველის გულში გატვივებულიყო. ასეთი მწერალიც მალე გამოუჩნდა ქართველ ერს და საკვირველი ის არის, რომ ჩვენ უცბათ ვიცანით იგი და დავაფასეთ კიდევ.

თითქოს ინსტინქტით ვიგრძენით, რომ იგი ჩვენი სულის ნაწილი იყო და ჩვენის ენით ლაპარაკობდა მისი ვარამიც.

მისი გმირებიც ისეთივე უნებო, მოფუსფუსე, მეოცნებე, ცხოვრებას მოწყვეტილი ადამიანებია, როგორც ანტ. ჩეხოვის ნაწერებისა.

რა თქმა უნდა, მას აკლია ჩეხოვის სიღრმე და ფართო ბუნება, მაგრამ მთავარი მოტივი ჩეხოვისა მისთვისაც სავსებით ნათესაურია.

თუ ჩეხოვის სევდა-ვარამი მთელი რუსეთის ყოველ კლასის, წოდებისა და პროფესიის ხალხის სევდა-ვარამია, ჩვენი მწერალი, უმთავრესად, თავად-აზნაურობას დასტრიალებს თავს და მის გადაშენებას, რღვევას ზემდიწვენილის ხელოვნებით ხატავს.

აშკარა იყო ქართველი ჩეხოვიც მალე თვალსაჩინო ადგილს დაიკავდა ჩვენს

სცენაზე და ჩეხოვისებური ნაზი, ნაღვლიანი სევდა ქართველ ადამიანისა ჩვენს მოგვხდებოდა გულს.

მგონია, მიმიხვდა მკითხველი, რომ ლაპარაკი მაქვს ჩვენს ნიჭიერ ბელეტრისტზე ბ-ნ დავ. კლდიაშვილზე.

4

კლდიაშვილის ნიჭი უმთავრესად გამოიხატა მის ბელეტრისტულ ნაწერებში, მაგრამ სხვა და სხვა სურათები ამ მოთხრობისა იმდენად ცოცხალი და ნათესაურია, რომ მკითხველს ერევა ბუნებრივი წყურვილი მათი სცენაზე ნახვისა. ჩვენ ვიმედოვნებთ, რომ ბელეტრისტი მომავალში შეეცდება ჩვენი ცხოვრების რღვევის და დაკნინების სურათები დრამატიულ ნაწარმოების სახით გადმოგვცეს.

მას შემდგომ იგი თვალსაჩინო ადგილს დაიკავებს ჩვენს სცენაზე და შესძლებს ქართველ სამხატვრო თეატრის ტიპის შექმნასაც.

დღეს დღეობით კი, მისი ორიოდ პიესაც დიდ ყურადღებას იპყრობს და თავის ბუნებრივობით ნამდვილ ცხოვრების ილიუზიას ქმნის. კლდიაშვილმა სავსებით სძლია დაბრკოლებებს და მთლიანობა შექმნა, რომელიც მოსკოვის თეატრში ჩეხოვმა განამტკიცა. იგი სავსებით ჩვენი ეპოქის მწერალია და მის მიერ ასახული ტიპები მრავალია ჩვენს ყოველდღიურობაში; მაგრამ აქ ჩვენ მარტო მათ გარეგნულ ტრახანობას, აპარტოვანობას და დარბაისლობას ვამჩნევთ, რომელიც მუდამ სიყალბეზეა აგებული. ხოლო კლდიაშვილის გმირები კი თანდისთან შლიან ჩვენს წინ არსების მეორე, უმთავრეს ნახევარს, საცა უსაზღვრო გულის ტკივილი და ნაღველია დაბუდებული; ნიჭიერი მხატვარი ამ ნიღაბს ხდას და მათი სულის ნამდვილ სახეს მხატვრულად შლის... და ჩვენც ვხედავთ, რომ ეს ნამდვილი სახე შორს არის ხალისიანობა-ხუმრობისაგან, მას გარეგნულ სილადესთან კავშირი არა აქვს და, რომ იგი დაღარულია ღრმა მწუხარებით. აქ იწყება ნამდვილი ტრადედია; ჩვენ მას ვიცნობთ, ის იგივე სევდაა, რომელიც ჩვენ გულში ბინადრობს და მათი კენესა, უნიადაგო ფუსფუსი, დარღვეული ოცნება ჩვენი საკუთარი ყოფაა; და ჩვენც გვინდა საცოდავი ფილიპე ბარბაქაძე, ირინე, კაროენა, დარისპანე გულში ჩავიკრათ, გავათბოთ და მათ ცრებლებს ჩვენიც შეუერთოთ.

როგორც ჩვენ, აგრეთვე მსახიობთაც იპყრობს ეგ ნათესაური ყოფა, მშობლიური ნიადაგი და საკუთარი ვარამის სახით ეშლებათ ამ გმირთა მწუხარება; მსახიობი გრძნობს, რომ რასაც ამბობს და მოქმედებს, ის მისი საკუთარის გულის სიღრმიდან ამოდის და იგი შეუგნებლად უერთდება ავტორის სულის კვეთებას.

ამრიგად მაყურებელიც და მსახიობიც სავსებით უერთდება ავტორს და მათ ერთი განწყობილება ატყვევებს; აქ იბადება და იზრდება მთლიანობა.

ამ მთელიობას თავს დასტრიალებს ერთი მთავარი სულის კვეთება - ნაღველ-ნარევი ღიმილი, ცრემლ მორეული სიცილი.

რამდენად სასაცილოა მათი უნიადაგო ფუსფუსი და წანწალი, მათი უთავბოლო ბაქიობა, იმდენად სატირალია მათი ყოფა, მათი დაოსებული გულის ხილვა, ღრმა იარების გარდაშლა.

ყველა ეგ ჩვენი ცხოვრების სურათებია და უშრეტელ ძალას გვაძლევს სავსებით ვეზიაროთ ამ პირთა ტრაგედიას და შევიყვაროთ, თანაგრძნობით მოვეპყროთ ამ ნაწამებ საცოდავ ადამიანებს, რომელნიც ვერ შეეგუენ თანამედროვე ცხოვრების სისასტიკეს და ნელა სტკნებიან, ვით თავდახრილი მცენარე ჩრდილში, რომელსაც ხშირფოთლებიანმა ხემ არ აღირსა ცხოველმყოფელი მზის სხივები.

ამ სიბრალულთან და თანაგრძნობასთან ერთად გვიბურობს მეორე გრძნობაც, რომელიც ჯერ მარტოოდენ ჩასახულა, მაგრამ საკმაოდ ვერ განვითარებულა ჩვენი სუსტი ბუნებისა და უნებობის გამო... ეს არის მზის წყურვილი და მისი ხილვის იმედი.

ასეთივე მკრთალია იგი ჩეხოვის ნაწერებშიაც და ეს მკენესარე, ლამაზი ტანჯვითა და სევდით პყრობილი უნიადაგო ადამიანები მკრთალად ოცნებობენ იმ დღეზე, როცა ადამიანებს შეება მოეპოვება, როცა სევდიანი „დები“ იხილავენ დიდ მოსკოვს, როცა „ძია ვანო“ და საბრალო ქალი „დაისვენებენ, ანგელოზების წყნარ ხმებს მოისმენენ და მთელ ცას აღმასის თვლებით მოჭედდის იხილავენ“...

5

„სამხატვრო თეატრი“-ს გამარჯვებაც ამ თანამედროვე მოტივებთან შეგუებაში უნდა ვეძიოთ. მან არა მარტო ის მწერლები აირჩია, რომელნიც თანამედროვე ეპოქას სისწორით გადმოგვცემენ, არამედ, ამასთან ერთად, შეეცადა თვით ამ სასცენო სანახაობაში გაეშალა; მან აამეტყველა ავტორის სული და მისი ტრაგედია ჩვენაც გადაგვიშალა; ამის გამო, სამხატვრო თეატრში დადგმული პიესა, უფრო მეტია, მინამ დაწერილი ღრამა, იგი უფრო მეტია მინამ ცხოვრების მშრალი სურათები, რადგან თეატრი ღრამის აზრს ეძიებს, მწერლის სულის თამაშს ხსნის. ამიტომ, როცა „სამხატვრო თეატრზე“ ლაპარაკობთ, უნდა უმთავრესად განწყობილების შექმნაზე (настроение) ილაპარაკოთ და ეს განწყობილება, ჩვენ

მიერ ხშირად ნაცადი, შეუფერებლად გარდალახული, სცენიდან ტრაგიზმის მსახიობი იშლება და ამიტომ ღრმად ჩამაფიქრებელია. ჩვენ მის აზრს ვეძიებთ, გონებას ვამოძრავებთ, ორგანიულად ვეზიარებით ავტორს და ამ ღრმა განცდაში ვმოქმედებთ კიდევ; ეს მოქმედება კი მთავარი ელემენტი იდეალურ თეატრისა: მოქმედება სცენაზე და შეთანხმებული მოქმედება ხალხში თვის შერიგებას პოებს ავტორის ბუნებაში, რომელიც ამრიგად სინტეზად იქცევა.

მაგრამ ცოტა რამ „სამხატვრო თეატრის“ მოქმედების ხასიათზეც...

ხელოვნების ჟურნალ „აპოლონი“-ს ცნობილი თანამშრომელი ევ. ზნოსკო ბოროვსკო თანამედროვე თეატრს უმოქმედობის თეატრს უწოდებს და ამბობს, რომ უმოქმედო ელემენტებმა ცხოვრებაში (თანამედროვე ადამიანმა) ვერ გადალახა ეს უმოქმედობა ხელოვნებაშიაც და თვით მოქმედება ჩვენთვის მარტოოდენ სასაცილოდ ხდებოდა, კომიკურ ელემენტად რჩებოდა, მაშინ როდესაც ჩვენს უმწეო უმოქმედობაზე ჩვენ ცრემლთა ზღვას ვღვრიდით“.

ეს დებულება მისაღები იქნება, თუ მოქმედებად მარტოოდენ გარეგნულად სახულ რეალურ აქტს მივიღებთ.

ამ მხრივ მართლაც უძლეურია თანამედროვე თეატრი და კერძოდ „სამხატვრო“-ც, და **დღეს დღეობით სწორედ ამაშია მისი ძალაც.**

შეუდარებელ, ტიტანიურ ძალის მატარებელი სოფკლეს გმირები, რომლებიც ღმერთებსა და ზედისწერას დაუცხრომლად ებრძვიან, მოძრაობენ და მოქმედებენ და რა დამარცხდებიან ამავე ზედით, თვითვე ითხრიან თვალებს, რომ ევსაშინელება აღარ იხილონ და თვითვე დასაჯონ თავისი თავი, — ამ ძლიერი ბუნებისა და დაუცხრომელ ნების პატრონი ადამიანების მოქმედება დღეს გაუგებარი ხდება ჩვენთვის; თანამედროვე ადამიანს იჭვი კლავს და მის მოქმედებასაც გზა შეკრული აქვს... იგი მარტოოდენ ოცნებობს ამ ნების ძალაზე, მას იტაცებს სურათოვნობა მოქმედებისა, მაგრამ თვით მოქმედების ძალა არ შესწევს და მას შიში იტაცებს ამ დროს.

ამის გამო ოცნება მისი რეალურ აქტის სახით ვერ ხორციელდება და მარტოოდენ ანალიზი იპყრობს მის სულის კვეთებას.

აი რატომ არის თანამედროვე თეატრი მოკლებული საბედისწერო კატასტროფებს და წარმტაც სანახაობებს.

მაგრამ რამდენადაც სუსტია მასში ეს გარეგნული აქტის სახვის პროცესი და ნამხელი მოქმედებითი ძალა, **იმდენად ძლიერია მის სიღრმეში შინაგანი ბრძოლა ნების, სურვილის, ვნების, ოცნების და სხვა ელემენტებისა...** თუმცა მისი სული დანაწილებულია, მაგრამ ამ ნაწილთა შორის ვერც ერთი აბსოლიუტურად ვერ ქარბობს და ვერ სძლევს დანარჩენებს; ამის გამო, ამ ნაწილთა

შორის, ჰარმონიის ნაცვლად, დისჰარმონია და დაულალავი ბრძოლა გამეფებულა; და სადაც მუდმივი ბრძოლაა, იქ მუდმივი მოქმედებაა.

მაშასადამე, თანამედროვე ადამიანის ბუნება ატარებს შინაგან ბრძოლას, რომელიც ამხელს ტენდენციას დისკრეტოპის, ნაწილების გაერთიანებისას და მის გარეგნულ მოქმედებად მხელისას.

ამგვარი მოქმედება სჩანს თანამედროვე სცენაზეც და იგი ბუნებრივი და წარმტაცია ჩვენთვის იმდენად, რამდენადაც ნამდვილ თანამედროვე ცხოვრებას ხატავს; ცხოვრებას, რომელიც მომავლის სამზადისია, გარდამავალი და, მაშასადამე, შინაგან ძალთა ჩუმი ბრძოლა და განვითარება... ძველსა და ახლის ბრძოლა, რომელიც მალე ნამხელ, გარეგნულ მოქმედებად გარდაიქცევა და ახალ ცხოვრების დროშას გაშლის.

მაშასადამე, თანამედროვე თეატრი მისაღებია იმდენად, რამდენადაც იგი **არსებულ განწყობილებას** ობიექტიურად **სახავს**, მხატვრულად შლის და შინაგანის მოქმედებით, სულის მოძრაობით მიმდინარე ცხოვრების უნებო პასიურ ელემენტებს აცხოველებს და—რამდენადაც გვაშაადებს ახალ, მომავლის თეატრისათვის, რომელიც ჰარმონიულად შეუთანხმებს შინაგან მოქმედებას გარეგნულსაც და მათ განავითარებს. ესე იგი, მოკლედ რომ ვსთქვათ, იმდენად რამდენადაც ცხოვრების სვლას მისდევს და მის ტენდენციას სახავს...

ამ გარეგნულ უმოქმედობას, უწყობას და შინაგან ფსიხიურ ბრძოლას განიცდის დღეს საქართველოც. მასში ნელ-ნელა გროვდება ელემენტები, რომლებიც ძველს ებრძვიან და ბოლოს გარდალახავენ კიდევ... ეგ ნელი პროცესი ბოლოს, აშკარად ნამხელ, აქტის სახელს მიიღებს, რომელიც აღმოაცენებს ახალ საქართველოს.

ეგ ბრძოლა თანამედროვე ქართველის ბუნებაშია ც მკვიდრდება; მისი პიროვნება ორდება, იგი ოცნებით ერთისაკენ მიიწევს, მაგრამ ამ ლტოლვის გარეგნულად სახვა ეშინია... იგი პასიური და უმოქმედოა იმდენად, რამდენადაც მას იპყრობს იქვეყნულობა, ანალიზი და რეფლექსია, როგორც გარდამავალ ეპოქის შვილს...

ამ მომენტს რუსეთის ცხოვრებაში ეხება ბ-ნი ფილოსოფოვიც და ამბობს: „ისინი (თანამედროვე ადამიანები) ღრმად იყვნენ დარწმუნებულნი, რომ არაფრისათვის გამოსადეგნი არ არიან, მათი წილია მარტო ოხვრა და ოცნებობა იმაზე, რომ ორას-სამასი წლის შემდგომ ცხოვრება კარგად მოეწყობა. და როცა დრო და ვადა უცებ შემოკლდა, როცა დაიწყო მოქმედება და ყოველ „ძია ვანოს“ და „სამ დებს“ უთხრეს: „აილა! წავიდეთ მოსკოვს. დროა. კმარა ლოდინი. შესაძლოა ხვალვე დადგეს უკეთესი დღეები. ოცნება დამთავრდა, დაიწყო მო-

ქმედება, მოდით შევქმნათ ახალი ცხოვრება“-ო, ისინი შეშინდენ. შევკრთენ, რომ იძულებულნი გახდებიან გასწყვიტონ ამ ტკბილ თვლემასთან“... (იხ. Старое и Новое გვ. 237).

ასეთ სულის კვეთებას და მოქმედების შიშს შეუპყვრია თანამედროვე იკვნი-ული ადამიანის სული.

მოიგონეთ შიუკაშვილის „სიმახინჯიდან“ თანამედროვე ახალგაზრდათა ტი-პები: სონა და შაქრო, რომელნიც საშინელ აპატიას და უმოქმედობას შეუპყ-ვრიათ, რომელნიც ჯდომაში, ოხვრაში და წიგნთა კითხვაში ატარებენ დღეებს. ეს უნებო სონა, რომელმაც სასოწარკვეთილების დროს ვერ გაბედა მტარვალ საბასათვის სიცოცხლე მოესპო, სიტყვა საქმედ ექცია და თვითვე გაიგმირა გული.

საშინელ სევდას შეუპყრია ახალგაზრდობა და უნაყოფოდ სქენება ნორ-ჩი თაობაც.

აი, ეს სულის კვეთება გვენათესავება იმდენად, რამდენადაც გარდამავალ ხა-ნის შეილნი ვართ და გარეგნულ მოქმედებისა გვეშინია; და თანამედროვე სცე-ნამ უნდა სისწორით ასახოს სინამდვილე და ტიპები... უნდა მათი ტრაგედია გარდავიშალოს; შინაგანი, ფსიხოლოგიური ბრძოლა დაგვანახვოს და სრული ილიუზია შექმნას. ამავე დროს, მან უნდა ამოკრიბოს ამ ბრძოლის ტენდენცია, მომავლის წყურვილი და იმედი გააღრმავოს, ე. ი. ავტორის მთავარი განწყობი-ლება და მისი იდიალი სიმბოლიურად მოქმედებაში გაშალოს—გვამზადოს ახალი, მომავლის თეატრისათვის.

უნდა ბუნებრივი გახდეს გარდასვლა მომავლის მტკიცე ნიადაგზე, რომ-ლის შესახებ ფსალმუნის სიტყვებით, ვნება მორეულნი, ვლალად ვყოფთ: „და აღ-მომიყვანე მღვიმისაგან გლახაკობისა და თიხისაგან უყისა; და დაამტკიცე კლდე-საზედა ფერხნი ჩემნი და წარმართენ სვლანი ჩემნი“... (ფსალ. დავ. 39--2).

წ ე რ ი ლ ი მ ე უ ვ ი დ ე

1

მინდოდა აქ წერტილი დამესვა და ფიქრებიც შემეწყვიტა, მაგრამ ვგრძნობ, რომ კიდევ რაღაც მრჩება სრულებით განუხილველი.

საუბედუროდ, ამ რაღაცაზე ლაპარაკი გადაწყვეტილად და გარკვევით სრუ-ლიად შეუძლებელი ხდება, რადგან იგი მომავალს ეკუთვნის, ეს მომავალი მის-ცემს მას შესაფერ მსვლელობას და თავისებურ ხასიათს დაუმკვიდრებს.

მე მოგახსენებთ მომავლის თეატრზე, რომლის ბედი ყველა ჩვენთვის საინტერესოა.

ერთი აშკარაა; რომ თეატრი ხელოვნების ერთი მხარეა და, მაშასადამე, უკვდავი, იგი ყოველის მხრივ განიცდის საზოგადო ევოლიუციას და ვით ლიტერატურის გზა, თეატრის გზაც მრავალგვარია და თანდისთან უახლოვდება თავის წმინდა დანიშნულებას.

აშკარაა, რომ მომავალში თეატრი კი არ მოკვდება, არამედ უფრო გაძლიერდება და ფრიად საპატიო ადგილს დაიჭერს ხელოვნებაში.

მაგრამ ძნელია ითქვას—როგორი იქნება იგი; ძნელია აღწერა მისი მომავლის სახისა, მაგრამ ზოგი მისი მხარეები შესაძლოა დაახლოებით გამოირკვეს იმ ტენდენციების მიხედვით, რომელსაც იჩენს საზოგადოდ ხელოვნება და კერძოდ თეატრი, და რომელთა განხორციელებას, საბედისწეროდ, ელოდება წინ დღევანდელი ტლანქი ცხოვრების ბნელი ძალები. იდეალური ხელოვნება ყველაზე უწინ აბსოლიუტურად თავისუფალი უნდა იყოს, იგი თავისუფალ გენიოს მხატვარის შეუზღუდავ სულის კვეთებას უნდა გამოსახავდეს, მის ლალ ბუნებას ნელი ნელ შლიდეს.

ამ სახის ხელოვნება უნდა მოკლებულ იქნას წინასწარ აღებულ და განსაზღვრულ ტენდენციურ აზრებს.

თუ ავტორი წინასწარ აღებულ, განსაზღვრულ რწმენას ქადაგობს და სცდილობს შემოქმედების ფორმაც ამ იდეის მსვლელობას შეუგუოს და მით იდეალის განმტკიცებას ხელი შეუწყოს, აშკარაა, ამით იგი პოეტურ ვნებას აცხრობს და შემოქმედებასაც შეუმცნებლად კლავს.

თუ კი ამგვარი ტენდენცია ჩასახულია დრამატიულ ნაწარმოებში, ყველაზე უწინარეს იგი ხვდება მსახიობის გულს და ისიც შეუგნებლადვე ამ ტენდენციას აღრმავებს; ამ გაღრმავებას ხელს უწყობს დღევანდელი ცხოვრების პირობები.

მხატვარში და მსახიობში იბრძვის ორი დასაწყისი: ქეშმარიტი ხელოვანი, თავისუფალი ღმერთი, ექსტაზის შვილი, და თანამედროვე უკულმართობის მონა, ცხოვრების სიბინძურეში და მის ტყვეობაში მომწყვდეული, არსებობისათვის ბრძოლაში ჩამბული.

და თუმცა პირველი თითქოს ამარცხებს მეორეს, მაგრამ უკანასკნელოც ჯერ კიდევ ძლიერია და იგი თავისებურ დაღს ამჩნევს ხელოვანის ფსიხიკას... ტლანქი ცხოვრება ლალ ფანტაზიას ჰკლავს.

რამდენადაც ძლიერია ბრძოლა და ჩაგვრა ეროვნული, კლასობრივი, პიროვნული, იმდენად მისი ცუდი გავლენა ვითარდება მხატვრის ბუნებაზე.

რამდენადაც მხატვარი თავისუფალი და ავტონომიურია, რამდენადაც იგი

მთელის არსებით ეძლევა ღვთიურ ქვეყნიერებას: ინტუიციას, შთაგონებას, ფანტაზმს, რამდენადაც მისი ბუნება ავტონომიური, მიკროკოსმიურია, მისი შემოქმედება იდეალურია.

არსებობისათვის ბრძოლამ შთანთქა მომაკვდავი პიროვნება და მას გააფთრებით ებრძვის მრავალ საუკუნეთა განმავლობაში შემოქმედი პიროვნებაც.

მრავალი ჩვენგანი, ამ არსებობისათვის ბრძოლით პირდაპირ დაინტერესებული, თავისებურ იდეებს ახვევს თავს მხატვარს და ბრძოლის იარაღად სცდილობს მის შემოქმედების გამოყენებას.

„ლირიკას ჩვენ ვაქცევთ პროზად და ღვთაებრივ შთაგონებას გარდავქმნით უტილიტარულ სახელმძღვანელოდ. ვანა ჩვენ შეგვიძლია მიუდგომლად სილამაზის დაფასება? ჩვენ მოგვართვი ხელოვნება, ვით საცდელი ველი, ვით პანოპტიკუმი ანომალიათა, ვით სიცოცხლის ენციკლოპედია“ (ბურკინი) ასეთია დღევანდელი ხელოვნება, რომელიც იბრძვის, მაგრამ ჯერ რამდენიმედ კიდევ ემონვის ცხოვრების არსებულ პირობებს; მისი უტილიტარული სახე მომაკვდინებელია, ისე როგორადაც ტენდენცია თეატრისათვის, რომელსაც მას თავს ახვევენ და რომელსაც იგი ებრძვის...

(შემდეგი იქნება)

ზ. სვ—სკ—ლი

ჩ ე მ ი ა ზ რ ი ¹⁾

ქართველი მკითხველი საზოგადოებისათვის ჯერ კიდევ გაუცნობელის, ნამდვილი ნიჭით დაჯილდოვებულის ბელეტრისტის ნაწარმოებს („ახალი ტალღები“) მინდა შევეხო და გამოვსთქვა საერთო მოსაზრებანი. დაწერილებითი გარჩევა კრიტიკოსისათვის მიმინდვია, რომელიც, რასაკვირველია, უფრო დაკვირვებით და ვრცლად განიხილავს ამ ნაწარმოებს. მე ამისათვის დრო და გარემოება ხელს არ მიწყობს.

წამიკითხავს ბელეტრისტული ნაწარმოები ჩვენი და სხვა ერების ავტორებისა, მაგრამ ასე სიამოვნებით არც ერთი მათგანი არ აღბეჭდილა ჩემს გულში, როგორც ეს ახალი თხზულება. ამის მიზეზი, შესაძლოა, ის იყოს, რომ აქ „ახალი ტალღებში“ ვხვდებით ჩვენს ნაცნობს არე-მარეს, ჩვენს ბუნებით კეკლუცათ მორთულს ტყე-მინდვრებს, ნაცნობს, ჩვენთვის ადვილად მისახვედრს, ტიპებს, მათ პსიხოლოგიას და თავგადასავალს. კიდევ, შესაძლოა, რომ ეს ნაწარმოები იპყრობდეს ჩვენ ყურადღებას მით, რომ აქ ბევრ ჩვენთაგანის მიერ განცდილი სულისკვთება იყოს დასურათებული, მაგრამ თითქმის ასეთივე შინაარსის ბელეტრისტული ნაწარმოები შეგვხვედრია, რომელთაც ასე არ მოუჯადოვებიათ. აიღეთ შპილგაგენის ცნობილი მოთხრობა, რომელიც რუსულ ენაზე არის ნათარგმნი: „Одинъ въ полѣ не воинъ“, თუ გინდა შატრიანის „გლეხი-კაცის ისტორია“, „ემმა“—შვეიცერიისა და ვერბიციკაიას რამოდენიმე მოთხრობანი თანამედროვე ხასიათისა, წაიკითხეთ ისინი და მერე ჩვენი ნიჭიერი ავტორის „ახალი ტალღები“ და ჩემს ნათქვამში თქვენც დარწმუნდებით.

განვლილი ხანა განმათავისუფლებელი მოძრაობისა მდიდარია თავისი შინაარსით და საუცხოვო მასალებს იძლევა ძლევა მოსილი ნიქისათვის დასასურათხატებ-

1) რედაქციამ მიიღო წერა-კითხვის საზოგადოების მიერ გამოცემული მოთხრობა „ახალი ტალღები“—ზოტიკესი, რომელიც დაწერილია ქუთაისის ციხეში. ვათავსებ „სვირ-სკანდელის“ ქუთაისის ციხეში დაწერილს რეცენზიას ამ მოთხრობის შესახებ.

სვირ-სკანდელს (გივა ჯუღელს) პოლიტიკურ დანაშაულისთვის კატორღა ჰქონდა მისჯილი, რომელიც გაათავა ხარკოვის საკატორღო ციხეში, იქ დაავადმყოფდა და ციმბირში გადაიყვალა.

ლად, მაგრამ ჯერ-ჯერობით კიდევ არ დამდგარა ამისათვის შესაფერისი დრო, კიდევ ბევრია მიზეზი გარეშე ხასიათისა, რომლის მიხედვით შეუძლებელი ხდება ფარდა აეხადოს და მზის შუქი იხილოს. განვლილი მოძრაობის ამა თუ იმ პერიოდმა და ამ პერიოდების გამომხატველმა გმირებმა. ეს გმირები დროებით დაჩრდილულნი არიან. შპილგაგენმა ლეოს სახით თუ დაგვიხატა რამოდენიმე დიდებული ლასალი, ჩვენ ამასაც ვერ შევძლებთ თანამედროვე პირობებში. სამაგიეროდ შესაძლებელი ხდება საშვალო ნიჭის, ენერჯის და გაბედულების გამოხატველი პირების დასურათება. და ამას ვხედავთ „ახალ ტალღებშიაც“.

ნამდვილი გმირი, ამ სიტყვის პირდაპირი და კეთილშობილური მნიშვნელობით,— „ახალ ტალღებში“ არ გამოსჩანს. ამის მიზეზი ან ჩემ მიერ ზემოთ დასახელებული გარემოებაა, ე. ი. თანამედროვე პირობებია ხელის შემშლელი, ანდა ნამდვილი გმირები არ წარმოუშობია მოძრაობას საქართველოში. ამაზე საუბარი შორს წავიყვანდა და აქვე სჯობს შევწყვიტოთ ამის შესახებ მსჯელობა. ყოველ შემთხვევაში „ახალი ტალღების“ საშვალო გმირები და მათი საქმენი კეთილი ყველასათვის ახლობელი საქმეა, ყველა იქ გამოყვანილი მომქმენი პირნი ჩვენი ნაცნობ-მეგობრები არიან...

1909-ში გამოიცა ერთი ბელეტრისტული ნაწარმოები როპზინისა „Конь блѣдный“ („უფერული მერანი“), ეს წიგნი, შესაძლოა, ბევრს ქართველ ინტელიგენტსაც დარჩა შეუმჩნეველი. ქართულად არ არის გადმოთარგმნილი. ეს წიგნი შეიცავს როგორც დადებითს, ისე უარყოფითი მხარეებს: ე. ი. იქ ვხვდებით ბევრს უარყოფითი და დადებითი ხასიათის თვისებებს—საქმეებს, რომლებიც უმთავრეს გმირების მოქმედებაში, თუ საუბარში გამოიხატა. ბევრს შემთხვევაში „უფერული მერანის“ ავტორმა, ბატონმა „როპზინმა“, ალალი, მართალი, გულწრფელი სიტყვა ათქმევინა თავის მომქმედ პირებს, ზოგანაც გადაამლაშა, გააწუთხა აღწერა ამა თუ იმ მოვლენისა, საქმიანობისა და ჩრდილი მიაყენა საერთო საქმით გატაცებულ პიროვნებათ. და იქ გამოყვანილ ზოგიერთ პიროვნებათა აღსარებამ პირდაპირი კონტრასტი მოგვცა იმისა, თუ რა არის პრინციპის საჯაროთ აღიარება და გულის კუნჭულში ფარული აზრთა შეთხზვა, დამალვა. „უფერულ მერანში“ გამოყვანილი გმირები ერთი განსაზღვრული ჯგუფის წევრებია, ერთი პრინციპით შეიარაღებული, მაგრამ საქმის გაკეთების თვით პროცესის დროს პრინციპი უბრუნდებოდათ, თავბრუ ესხმით და უპრინციპობის მორევში იხრჩობიან. ამ მხრივ ეს მოთხრობა უარყოფითი თვისებებს უფრო ბევრს შეიცავს, ვიდრე დადებითს, წასაბამავს. ავტორმა ვერც ფოტოგრაფიული სურათი მოგვცა და ჩირქიც მოსცხო თავისი პსიოხოლოგიური ანალიზით ხალხის სასარგებლოთ მომუშავეთა პიროვნებებს. ამით ბ. როპზინმა დიდი სამსახური გაუწია ეგრედ

წოდებულ „ვეხისტებს“, ე. ი. „მორჯულებულთ“ და „მოქვეყნებულთ“, კადეტების მსგავს რუსეთის ლიბერალებს, რომლებმაც თავიანთი პროგრესიული აზრი—საქმის გაყიდვა მოინდომეს „ოსპის შექამადის“ გულისათვის მინისტრების პორტფელებს შესაძენათ და „წითელი ჩვარი“ კირივით შეიძულეს.

დავებრუნდეთ ჩვენს საგანს. „უფერული მერანი“ იმიტომ მოვიხსენიე, რომ რამდენათაც ამ ნაწარმოებში უარყოფითი ხასიათის პსიხოლოგიის საქმეს წავაწყდით, იმდენათ „ახალ ტალღებში“ გაცისკროვნებული და მშვენიერი სურათები ვიხილეთ. ასეთი ნაწარმოები, რამდენათაც ვიცი და როცა ამ ჩემს აზრს სხვას ვუზიარებ, რუსეთის საზოგადოებას არ მოვლინებია და ამიტომ „ახალი ტალღები“ უფრო ბევრად ღირსია ჩვენი ყურადღებისა.

ღრმა დაკვირვება, ცხოვრების ყოველივე კუნჭულის ცოდნა, სოფლის ავკარგის მხატვრულ სამოსელში დასურათება, ენა-წყლიანი, პსიხოლოგიური ანალიზი ბუნებრივი, ქემმარიტი და არა გადაქარბებული—აი, რა ხიბლავს მკითხველს და ამშვენებს „ახალ ტალღებს“.

8/1—1909 წ.

ქუთაისის ციხე.

სარედაქციო კოლეგია:

- ივ. გომართელი
- ს. აბაშელი
- პ. ირეთელი
- არ. რუხაძე
- ობოლი მუშა

1919 წ. დეკემბრიდან გამოდის შოველ-თვიური სამხატვრო-სალიტერატურო ჟურნალი

„ც ი ს ა რ ტ ყ ე ლ ა“

გამოცემა რკინის გზის მუშა-მოსამსახურეთა პროფესიონალურ კავშირის ცენტრალურ გამგეობასთან არსებულ კულტურა-განათლების კომისიისა.

ყოველგვარ პირობების გასაგებად მსურველებმა უნდა მიმართონ ამავე კომისიას,—თბილისი, ელისაბედის ქუჩა, № 200.